

Inledning.....	7
Sammanfattning.....	9
Det ekonomiska läget.....	11
Hushåll pressas av inflationen – som är på väg ned.....	11
Lågkonjunktur, högre arbetslöshet och krasch i bostadsbyggandet.....	13
Risk för stora nedskärningar i offentlig sektor.....	14
Inflation och räntehöjningar runtom i världen.....	15
Klimatkrisen leder till en mer volatil ekonomi.....	16
Grön industripolitik på uppsving i omvärlden.....	16
Den ekonomiska politikens inriktning.....	17
Det klimatpolitiska ramverket.....	17
Det finanspolitiska ramverket.....	18
Det finanspolitiska ramverket måste klimatsäkras.....	18
100 miljarder per år för en trygg klimatomställning.....	20
En investeringsbudget för klimatet och hushållen.....	21
Skuldbana med Miljöpartiets finanspolitik.....	22
Kraftigt utökade klimatsatsningar och grön samhällsomställning.....	23
Miljöpartiets satsningar Klimatklivet och Industriklivet har varit framgångsrika och bör utökas....	24
Klimatskyddsavtal för uppskalning och innovation av nya tekniker.....	24
Klimatbonus för rena elbilar.....	24
Leasingbonus.....	25
Förstärkt och utvidgad klimatpremie.....	25
Kompetenslyft för klimatomställningen.....	26
Förstärkning av myndigheterna för att möjliggöra klimatomställningen.....	26
Öka anslagen till klimatanpassning.....	27
Klimatanpassningsmedel till MSB och Länsstyrelserna avvecklas inte.....	28
Storskaliga klimatanpassningsåtgärder där statlig finansiering är särskilt lämplig.....	28
Stärk anslaget för ras- och skredsäkring längs Göta älv till den nivå SGI vill ha.....	28
Ökad satsning mot matsvinn.....	29
Omställning till ett rent och förnybart energisystem.....	29
Storsatsa på förnybar och billig energiproduktion.....	30
Ge solenergin rätt förutsättningar.....	30
Solenergi på offentliga byggnader och storskalig solvärme.....	30
Kraftiga satsningar på energieffektiviseringar för hushåll och företagare.....	31
Bygg framtidens elnät och smarta energisystem.....	31
Kraftsteget för storskalig energilagring.....	32
Vattenkraft.....	32
Stärk välfärden och hushållen.....	32
Ekonomisk trygghet för dem med allra minst marginaler.....	33

Förbättringar i sjukförsäkringen	34
Inför steglösa nivåer i sjukförsäkringen	35
Höj den lägsta nivån i både sjuk- och aktivitetsersättningen.....	35
Stopp för att nekas sjukpenning retroaktivt.....	35
Stopp för att slås ut på grund av försenad rehabilitering	36
Inför preventionsersättning	36
Mer flexibel vilande ersättning i sjuk- och aktivitetsersättningen.....	37
Värna rehabiliteringsmöjligheter.....	37
Öka möjligheten att arbeta ideellt med bibehållen ersättning	37
Höj schablonen för personlig assistans.....	38
Cykelstöd för personer med funktionsnedsättning som behöver specialutformad cykel	38
Ett högkostnadsskydd för tandvård	39
Nej till att göra tandvård dyrare för unga	39
Kostnadsfria preventivmedel för alla upp till 26 år.....	40
Kvalitetsregister i vården för könsdysfori och vissa SRHR-frågor.....	40
Låt återhämtningsbonusen fortsätta att bidra till förändring	40
Feltänkt med prestationsbaserad ersättning kopplad till vårdplatser	41
Inga minskade anslag till personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp	41
Gratis vård för personer som har utsatts för sexuella övergrepp	42
Särskilda insatser för samisk hälsa	42
Nytt kompetenscentrum om intellektuell funktionsnedsättning och autism.....	42
Utred ett sammanslaget system vid arbetslöshet och sjukdom.....	43
Stärk skyddsnäten.....	43
Inflationssäkra barnbidraget	44
Inför en tredelad föräldraförsäkring	44
Inflationssäkra underhållsstödet	44
Höjt bostadsbidrag för barnfamiljer	44
Stärk skuggsyskons möjlighet att få egna behov tillgodosedda	44
Kriskommission mot barnfattigdom.....	45
Förstärk de allmänna bidragen till kommuner och regioner.....	45
En grön konsumentpolitik	45
En kraftfull naturpolitik för stärkt biologisk mångfald och stor klimatnytta.....	47
Omfattande satsningar på starka ekosystem.....	48
Skydd av djur och natur.....	49
Åtgärder för värdefull natur, hotade arter och naturtyper	49
Återvätning av dikade torvmarker – en nyckelåtgärd för både klimat och miljö.....	50
Biologisk mångfald i odlingslandskapet	51
Förstärkt viltförvaltning	51
Satsning mot invasiva arter	51

Förstärkt arbete med nationalparker och friluftsliv	51
Stärkt miljöövervakning – ryggraden i svenskt miljöarbete.....	51
Stärkt miljöforskning i takt med tiden.....	52
Vänd krisen för haven	52
Långsiktig nivåhöjning av Havs- och vattenmyndighetens anslag som möjliggör högre åtgärdstakt.....	53
Totalstopp för industriellt fiske och övergång till hållbara fiskemetoder.....	53
Flytta ut trälgränsen och inför ett omställningsstöd till hållbart fiske	53
Rädda ålen	54
Ökad fiskerikontroll	54
En långsiktig strategi för hantering av vattenresursen.....	54
Ett giftfritt samhälle.....	55
Sanering och återställning av förorenade områden	55
Satsning på PFAS-rening av dricksvatten och vattenåtgärder.....	55
Substitutionscentrum på europeisk nivå.....	56
Internationellt miljö- och klimatsamarbete	56
Intensifiera arbetet med att skapa en cirkulär ekonomi	56
Miljöprövningar och tillståndprocesser	57
Utbildning.....	57
Bättre ekonomi för studenter	57
Livslångt lärande	58
Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling.....	58
En bättre skola för alla.....	59
En likvärdig förskola för alla barn.....	59
Alla barn ska ha rätt till fritids.....	59
Grönt kunskapslyft och stärkt yrkeshögskola.....	60
Satsa på lärarna.....	60
Öka tillgången till kultur från förskola till gymnasium.....	60
Högre utbildning och forskning	61
Stärkt stöd till utbildning för föräldrar med döva barn.....	62
Kultur, medier trossamfund och fritid.....	62
Stärk den fria kulturen.....	62
En långsiktig återhämtningsplan efter pandemin - för kultur i hela landet	63
Folkbildning	63
Ökade lokalkostnader.....	64
Kulturarvet - stärk beredskapen.....	64
Kulturen vi upplever tillsammans	64
Konstnärers och kulturskapares villkor behöver förbättras	65
Film	65
Barns kultur ska särskilt värnas.....	65

Paket för läsfrämjande, språk och litteratur.....	66
Ett starkt föreningsliv och civilsamhälle	66
Idrott, friluftsliv och fritidsaktiviteter för alla barn och unga.....	66
Operan	67
Åtgärder för att stärka demokratin	67
Medie- och informationskunnighet och mediestöd	69
Värna kulturråden.....	69
Regional samordning av klimat- och energiomställning	69
Språk- och kultursatsningar för nationella minoriteter.....	69
Stärkta insatser för urfolket samerna.....	70
Näringslivsutveckling och robusta gröna näringar.....	71
Satsningar på näringslivets klimatomställning för stärkt konkurrenskraft	71
Satsningar på gröna basnäringar för ökad beredskap, starka ekosystem och en levande landsbygd	73
Satsningar på de kulturella och kreativa näringarna.....	82
Riktade satsningar på spelbranschen	83
Rättspolitik och förebyggande åtgärder.....	83
Rätt polis på rätt plats.....	84
Förbättrad lärandekultur genom en “Lex Maria” för polisen	84
Förbättrad tillsyn genom att inrätta en polisinspektion	84
Effektivisera utredningsarbetet och korta handläggningstiderna vid NFC.....	85
Slå mot pengarna	85
Insatser för barn i riskzonen för kriminalitet.....	85
Snabbspår till utredning för barn i riskzon.	86
Överväg att avskaffa kortare fängelsestraff som påföljd.....	86
Mer stöd till brottsoffer	86
Se över inkomsttaket för rättshjälp.....	87
Ny nationell stödlinje för anhöriga till gängkriminella	87
Bostad och samhällsplanering	87
Återinför investeringsstödet - bygg mer bostäder för fler människor	88
Ett tryggt hem.....	90
Minska klimatpåverkan från byggsektorn	90
Energieffektivisering av flerbostadshus	91
Klimatanpassning av bebyggd miljö	92
Transporter	93
Klimatbonus för rena elbilar.....	93
Elbusspremien ligger kvar	94
Skrotningspremie.....	94
Leasingbonus.....	94
Fossilfria transporter i hela landet	95

Lättare att cykla och åka kollektivt	95
Planera samhället hållbart	96
Ett reformerat och rättvist reseavdrag	97
Flygets utsläpp ska minska.....	97
Återinför den feministiska utrikespolitiken.....	98
Utvecklingssamarbete	98
Internationell samverkan	100
Försvar och krisberedskap.....	101
Stötta kommuner och regioners krisberedskap.....	101
Räddningstjänst och skydd- av civilbefolkningen.....	101
Informations- och cybersäkerhet	102
Försörjningsberedskap.....	102
Nytt anslag: Motståndskraft	102
Frivilliga försvarsorganisationer och ideella organisationer	102
En tydlig väg till integration.....	103
Ge dem som flytt från Ukraina möjligheter till ett bra liv i Sverige	103
Förläng och individanpassa etableringsprogrammet	103
Kommuner ska ha möjlighet att ge bra insatser till nyanlända.....	104
Utöka programmet svenska från dag ett och mer folkbildning	104
En fungerande och rätt riktad arbetsmarknadspolitik.....	104
Resurser för insatser till de arbetslösa som är i behov av särskilda insatser ska ej minska när behoven är stora.....	105
Fler insatser för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden.....	105
Inrätta ett nationellt center för samhällsorienteringen.....	105
Arbetsmarknadens parter kan fylla viktig funktion för nyanlända.....	106
Medborgarkontor, studiecirkel och hubbar	106
Migration.....	107
Höj dagersättningen för asylsökande.....	107
Korta ned handläggningstiderna på migrationsdomstolarna	107
Regeringen går i helt fel riktning med förändringarna av mottagningssystemet.....	108
Återställ schablonersättningen för ensamkommande barn	108
Slopa förslaget om återvändandecenter och utökat förvarstagande	108
Villkora inte biståndet	109
Återställ antalet kvotflyktingar.....	109
Försvåra inte möjligheten att bli medborgare.....	109
Jämställdhet i realiteten.....	109
Stöd till jourer och stödverksamhet.....	110
Miljöpartiets skattereformer	111
Återinförd övre brytpunkt för statlig skatt och pausad indexering.....	112
Bankerna kan bidra mer	112

Avskaffa funkisskatten	113
Nej till ytterligare ett jobbskatteavdrag	113
Sänkt skatt för boende i glesbygd istället för fördjupat fossilberoende	113
Utökat växa-stöd.....	114
Halverad moms på reparationer.....	114
Höjd och progressiv kapitalbeskattning	114
Skatterättvisa för 1957:orna	115
Flyget ska bära mer av sina klimatkostnader	115
Återinförd koldioxidskatt på fossila bränslen i kraft- och värmeverk.....	115
Slopad moms på solpaneler och borttagen 500 kw-gräns	115
Avvisat höjt ROT-tak	116
Grön skatteväxling inom jordbruket.....	116
Nej till sänkt skatt på snus och plastpåsar	116
Bilaga	117

Inledning

Vi befinner oss i en tid med stora samhällsutmaningar. Klimatförändringar och kraftig förlust av biologisk mångfald skakar grundförutsättningarna för trygghet, frihet och ekonomisk utveckling. Sverige befinner sig samtidigt i ett svårt läge i en orolig omvärld. Rysslands brutala anfallskrig mot Ukraina har kastat Europa och Sverige in i en kostnadskris som drabbar hushållen, företagen och välfärden. Det är en tid som kräver en kraftfull ekonomisk politik och ett tydligt klimatpolitiskt ledarskap. Istället för att satsa backar regeringen in i framtiden med en för kortsiktig och otillräcklig politik för att möta de utmaningar vi står inför.

Utsläppen och de klimatförändringar vi redan ser måste mötas med kraftfull politik. Därför vill vi investera 100 miljarder per år i tio år i en verkligt rättvis klimatomställning. Det är stora investeringar - men att inte göra det kommer att kosta långt mycket mer. Inte bara i pengar - utan i människors liv, förstörd natur och sämre förutsättningar för välfärden. Att leda den gröna omställningen och investera i den infrastruktur och den teknik som kommer att ligga till grund för Sveriges framtida välstånd kommer leda till en mängd konkurrensfördelar för svenska löntagare och företag. Om vi inte investerar riskerar vi inte bara klimatmålen utan också att vi hamnar på efterkälken i industriutvecklingen. Det är dåligt både för klimatomställningen, företagen, de som jobbar där och hela välfärden som är beroende av skatteintäkterna för sin finansiering.

Den här regeringens ekonomiska politik är förlegad och de gömmer sig bakom ett argument om hög inflation. Så agerar inte andra världsledare. I USA lanserar Bidenadministrationen jättelika klimatinvesteringar och inflationen sjunker. Också i EU och i det annars så sparsamma Tyskland lanseras stora satsningar för att snabba på klimatomställningen. Även där sjunker inflationen. Regeringens påstående att vi måste välja mellan stark ekonomi för hushåll och företag eller starkt klimatarbete som sänker utsläppen är både farligt och bakåtsträvande. Dessutom stämmer det inte.

En trygg och rättvis omställning av samhället kräver investeringar NU. För varje år som går riskerar vi att förvärra situationen framåt. De utsläpp som regeringen ökar nästa år kommer att kosta i klimatanpassning 2045, eftersom utsläppen ackumuleras.

Att bryta vårt fossilberoende så fort som möjligt är också avgörande för att skydda hushållen, välfärden och företagen från framtida kostnadschocker till följd av skenande bränslepriser.

Sverige har en mycket låg statsskuld. Nu är det dags att använda det utrymmet för att göra de nödvändiga investeringar som krävs i vårt samhälle. Det gynnar framtida generationer via en stark industri med fler gröna jobb och företag samtidigt som det minskar koldioxidutsläppen och ger en värld som går att leva i. Det är i närtid det avgörs om Sverige kommer vara en konkurrenskraftig aktör inom grön industri eller inte. Det är många som vill ta över ledartröjan.

För att Sverige ska ta tillvara på den möjlighet som den gröna omställningen erbjuder måste den vara rättvis och bygga ett samhälle som håller ihop. Ett samhälle som är till för alla - inte bara för några få.

Det samhällsbygget kommer inte att ske av sig självt - och tyvärr kommer det inte heller ske med hjälp av den nuvarande regeringens politik - snarare tvärt om. I en tid när vårt gemensamma behövs mer än någonsin är det välfärden och jämlikheten som får stryka på foten när regeringen tillsammans med Sverigedemokraterna gör sina budgetprioriteringar.

Att regeringen inte satsar mer på välfärden innebär de facto att stora nedskärningar kommer att göras i kommuner och regioner. Vi ser redan nu hur det varslas sjuksköterskor samtidigt som vårdköerna är allt för långa. Regeringens nedskärningspolitik kommer slå hårdast mot de allra svagaste men de kommer drabba oss alla. Lärarna i skolan, sjuksköterskorna i vården, vårdbiträdena i omsorgen – alla de som statsministern tackade så varmt i sin regeringsförklaring häromveckan – det är deras arbete som SD och regeringen nu gör svårare. Att tacka de som arbetar i välfärden är billigt - men det är inte applåder som behövs utan det är högre löner, fler kollegor och bättre anställningsvillkor.

Nedskärningarna drabbar ju inte heller bara de som arbetar i vården. De går ut över barnen i skolorna som blir av med sin elevassistent. Det slår mot de som är sjuka och får vänta på den vård de behöver när sjukhusen tvingas till neddragningar. Det drabbar barnen i förskolan när det dras ned på den pedagogiska verksamheten och det blir svårare att se varje enskilt barn. Det slår mot kulturskolorna, föreningslivet och kommunernas förutsättningar att ställa om till hållbara samhällen. Det riskerar också att slå mot fritidsverksamheter som ger ungdomar en plats där de kan komma undan gängen.

Samtidigt som vi gör klimatomställningen, stärker vår välfärd och värnar de som har det allra svårast att få pengarna att räcka till så måste vi agera mot gängen och våldet som obönhörligt trappats upp. Att barn mördar andra barn är helt förfärligt och våldsspiralen måste brytas.

Bakom varje rubrik och bakom varje polisavspärrning finns människor vars liv brutalt tagit slut - och ännu fler människor vars liv aldrig kommer bli som förr. De kriminella gäng

som sätter skräck i hela samhället ska bort från gatan och in i fängelse, men bara repressiv politik kommer inte att hindra att våldet fortsätter. Vi måste också våga satsa på våra barn och ungdomar och ge dem framtidstro. För att de satsningar som regeringen lägger på polis och kriminalvård på riktigt ska få effekt måste det kompletteras med ett kraftfullt förebyggande arbete.

Sammanfattning

De stora samhällsutmaningar vi står mitt i måste mötas med handlingskraft. Klimatkris, kraftig förlust av biologisk mångfald, krig i vårt närområde, ifrågasättande av grundläggande värden om demokrati och mänskliga rättigheter, ökade ekonomiska klyftor och kriminella gäng som utövar ett brutalt våld är stora samhällsutmaningar som med mod och beslutsamhet måste vändas till drivkrafter för att bygga ett hållbart samhälle med frihet, trygghet och välstånd i hela vårt land.

I Miljöpartiets budgetmotion presenterar vi historiska satsningar för grön omställning och ett robust samhällsbygge som möter klimatkrisen och naturkrisen, stärker välfärden och skapar förutsättningar för alla människor att växa och utvecklas genom livslångt lärande och folkbildning.

Klimatomställningen är vår tids största utmaning, samtidigt bär den med sig enorma möjligheter. Vi satsar på industrins klimatomställning för stärkt konkurrenskraft, nya jobb och samhällsutveckling i hela landet. Vi genomför en historisk utbyggnad och upprustning av transportinfrastrukturen med järnvägen som bas. Vi vill säkerställa såväl ett enkelt resande i vår vardag som nya möjligheter för långväga godstransporter. Vi rustar hela samhället för ett förändrat klimat. Med stora satsningar på klimatanpassning kan vi säkra upp samhällsviktig infrastruktur från översvämningar, ras och skred, skapa förutsättningar för skogsägare och lantbrukare att öka sin motståndskraft mot klimatrelaterade risker såsom torka och nya insektsangrepp, samt säkerställa att vi inte bygger in sårbarheter i samhället framåt. Vi bygger ett robust och flexibelt elsystem som både kan ge hushållen låga elräkningar och industrin den el den behöver i närtid för klimatomställning. Med sikte på ett förnybart elsystem säkerställer vi en god elförsörjning i hela landet med så små och få risker som möjligt i en orolig omvärld.

I oroliga tider, i en föränderlig värld, ska Sveriges befolkning känna trygghet i en stark välfärd och robusta sociala skyddsnät. Vi anser att staten i nuvarande ekonomiska läge ska ta ett större ansvar. Vi ger ett kraftigt tillskott till kommuner och regioner för att trygga resurser

till vård, skola och omsorg. Och vi inflationssäkrar bidrag för att fånga upp hushåll med minst ekonomiska marginaler.

Nu sker en snabb utveckling och Sverige har förutsättningar att tillvarata möjligheterna och hantera utmaningarna. Här finns kreativitet, innovationskraft och entreprenörskap. Vi skapar förutsättningar för alla människor att växa och utvecklas genom satsningar på livslångt lärande, forskning och folkbildning. Naturresurserna är begränsade, men människors kreativitet är obegränsad. Vi satsar på skydd av värdefull natur och med ökade medel till kultur och kreativa näringar skapar vi förutsättningar för ständig innovation och utveckling, och för givande livsmiljöer i hela landet som gör att människor vill bygga sitt hem och rota sig på de platser där nya jobb växer fram.

Vi bygger ett hållbart samhälle för frihet, trygghet och välstånd. Tillsammans kan vi forma en framtid att längta till!

Det ekonomiska läget

Hushåll pressas av inflationen – som är på väg ned

Det ekonomiska läget kännetecknas av en hög men sjunkande inflation och den senaste tidens snabba räntehöjningar. Detta har pressat både hushåll och offentlig sektor samt flera sektorer inom näringslivet. Högre kostnader för sådant som mat och boende urholkar reallönerna vilket för med sig stora tapp i köpkraft. Sveriges löntagare har tagit ett stort ansvar genom en återhållsam avtalsrörelse som gör att risken för en pris- och lönespiral måste beskrivas som i det närmaste obefintlig. I stora delar av västvärlden är inflationen nu på väg ned och flera centralbanker ser ut att närma sig vägs ände när det gäller räntehöjningar.

Den Europeiska Centralbanken (ECB) och forskare vid den Internationella Valutafonden har pekat på att företagens prissättningsbeteende har bidragit till att spä på inflationen när man ökat priserna med mer än vad som är motiverat av de kostnadsökningar man haft på producentsidan. Det är därför angeläget att konkurrensen förbättras. I Sverige gäller detta särskilt bolånemarknaden och livsmedelsmarknaden där vi nu ser åtal av livsmedelshandlare och tydliga övervinster hos bankerna.

Den inflationsimpuls som fick inflationen att rusa i stora delar av världen har sitt ursprung i för Sverige externa faktorer. En viktig förklaring till den höga inflationen är vårt beroende av fossila bränslen och att aktörer som Ryssland och Saudiarabien agerat på sätt som fått det globala oljepriset att ligga på höga nivåer. Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina ledde till rusande energipriser i Europa. Det är centralt att Europas medborgare står upp för sanktionerna mot Ryssland, även när det innebär att vi också betalar ett pris för det. För att säkerställa ett fortsatt stöd för sanktioner mot Ryssland och stöd till Ukraina är det viktigt att Sverige och övriga regeringar i Europa skyddar, särskilt de svagaste, hushållen mot allvarliga konsekvenser av höjda priser.

Europas beroende av fossila bränslen har stått oss dyrt – framförallt beroendet av den ryska fossila energi som också bidrar till att finansiera det ryska krigsmaskineriet. De höga energipriserna har direkt bidragit till den höga inflationen, men de har också bidragit till inflationen inom andra delar av ekonomin då energi är en nödvändig insatsvara i de flesta sektorer av ekonomin och skapar möjligheter för andra aktörer inom ekonomin att passa på att höja sina priser. Kombinerat med utbudsstörningar hänförliga till problem med distributionskedjor efter att stora delar av världsekonomin återöppnades efter

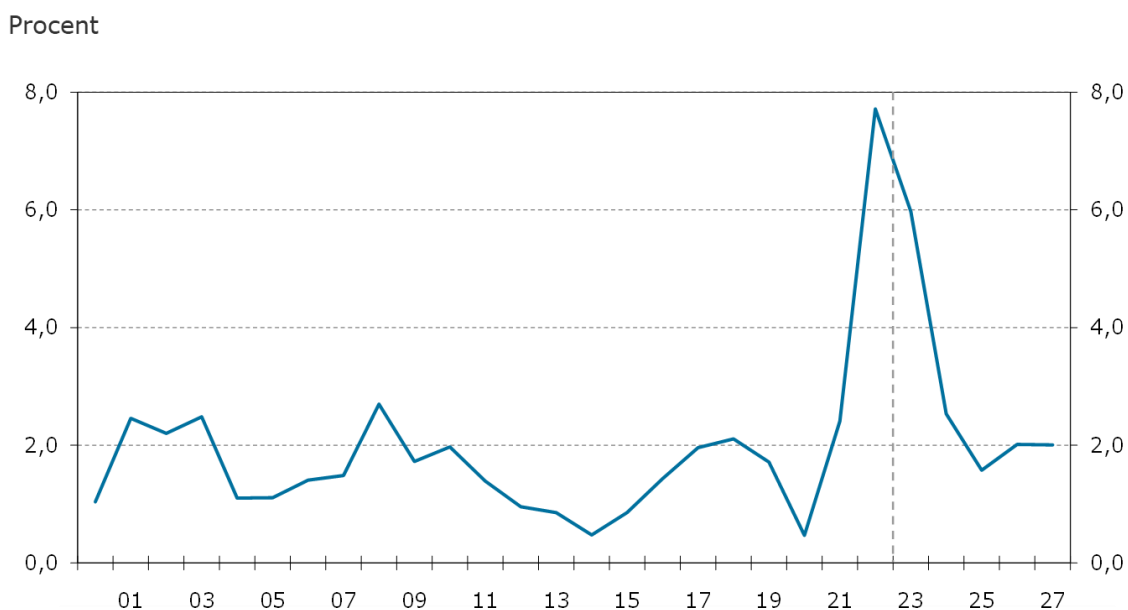
pandeminedstängningar sköt inflationen under 2022 höjden efter att ha varit mycket låg under en lång tid.

Det är ofrånkomligt att den kostnadschock som har träffat Sverige får negativa effekter, men en viktig uppgift för regeringen i ett sådant läge är att se till att kostnaderna fördelas på ett rimligt sätt. Det är därför viktigt att den ekonomiska politiken värnar de hushåll som är i störst behov av stöd och sänker kostnader för hushållen samtidigt som man bryter det inflationsdrivande beroendet av fossila bränslen.

Ett minskat beroende av fossil energi skulle bidra till att minska inflationsriskerna i ekonomin. Höga oljepriser har varit en viktig del i de inflationsimpulser som nått Sverige i modern tid. Inflationskrisen under 1970-talet har likt dagens inflation en tydlig koppling till höga oljepriser. Även när inflationen var relativt hög under 2008 var en viktig förklaring höga oljepriser. En snabbare omställning bort från fossila bränslen skulle minska risken för denna typ av externa inflationschocker.

Inflationen sjunker nu stadigt och flera bedömare tror att inflationen mätt med Riksbankens målvariabel, KPIF, nästa år kommer att sjunka ned mot Riksbankens tvåprocentmål. Den snabba penningpolitiska åtstramningen påverkar dessutom ekonomin med en viss eftersläpning vilket innebär att vi ännu inte sett den fulla effekten av Riksbankens räntehöjningar. Finanspolitiken bör utformas med detta i åtanke istället för att fokusera på bakåtblickande inflationsutfall.

Figur 1 Inflation, KPIF

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet

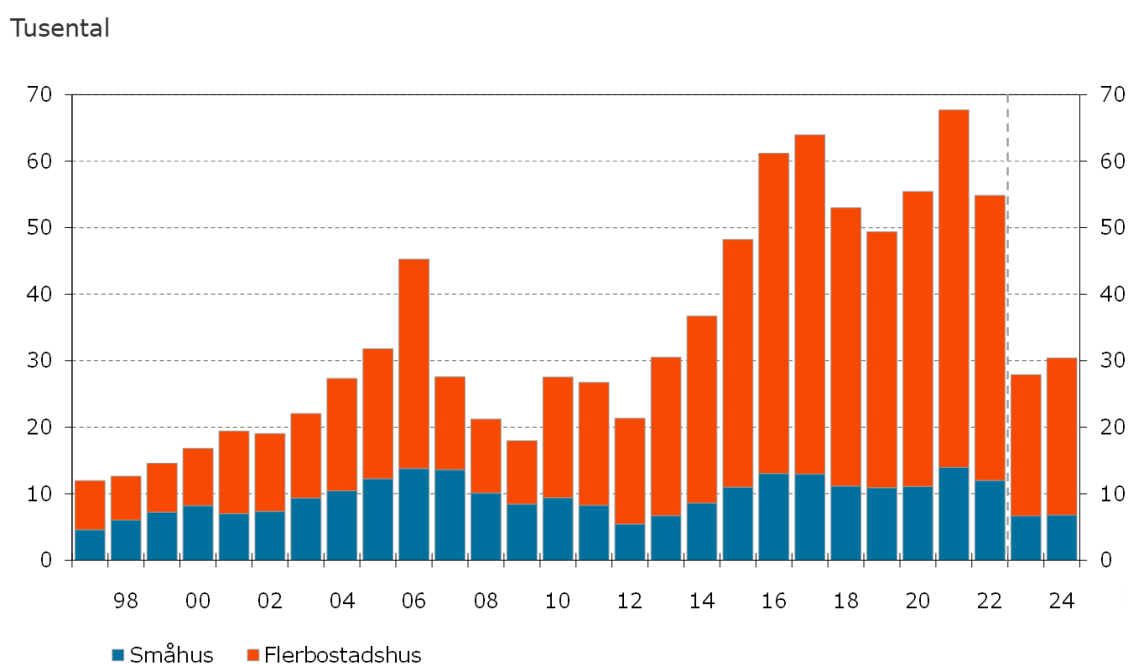
Lågkonjunktur, högre arbetslöshet och krasch i bostadsbyggandet

Sverige är nu inne i en lågkonjunktur. Först 2026 räknar regeringen med att det negativa BNP-gapet sluts och att konjunkturen är neutral. Arbetsmarknaden har börjat försvagas efter att ha varit stark under en längre tid. Under senare tid har framförallt sysselsättningen ökat bland utrikes födda. Framöver väntas arbetslösheten öka ytterligare. Den utvecklingen riskerar nu att vända när arbetslösheten stiger då det framförallt är de med en svagare anknytning till arbetsmarknaden som drabbas när konjunkturen vänder. En stram finanspolitik kan bidra ytterligare till denna nedgång.

Samtidigt är det fortfarande många företag som anger att de har svårt att hitta personal med rätt kompetens. Att möta lågkonjunkturen med utbildningsåtgärder som möjliggör för löntagare att ta de jobb som finns är därför angeläget – detta gäller inte minst de jobb som skapas inom den gröna industrin och de välfärdssektorer där det behöver anställas mycket personal under lång tid framöver. Samtidigt är Sverige både på kort och lång sikt beroende av att attrahera arbetskraft från andra länder.

Under sju år med gröna bostadsministrar ökade bostadsbyggandet i bostadsbristens Sverige. Höjda räntor samt SD och regeringens borttagande av det statliga investeringsstödet har slagit hårt mot bostadsbyggandet som har rasat från höga nivåer. Enligt Boverkets prognos behöver det byggas omkring 63 400 nya bostäder om året fram till 2030 för att möta bostadsbristen. Bristen på bostäder innebär sämre möjligheter för folk att flytta dit de vill, men det får också negativa effekter för rörligheten på bostadsmarknaden och den snabba samhällsomvandling som behöver ske på flera orter som en följd av snabbt växande gröna industrier. Om det inte vidtas åtgärder för att stävja utvecklingen kan det få allvarliga ekonomiska konsekvenser även på längre sikt. Med ett tvärstopp i bostadsbyggandet ökar nu bostadsskulden.

Figur 2 Påbörjade lägenheter

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet

Risk för stora nedskärningar i offentlig sektor

Inflationen har inte bara lett till svårigheter för hushållen utan även kommuner och regioner brottas med ökade kostnader och ett skatteunderlag som påverkas negativt av den ekonomiska nedgången. Regeringspartierna och SD valde i budgeten för innevarande år att lägga fram en budget som underfinansierade välfärden. Inte heller i budgeten för kommande år gav man kommuner och regioner tillräckligt mycket för att täcka de stora underskott som prognostiserats av Sveriges Kommuner och Regioner. Det kommer drabba välfärden brett inom områden som vården, kulturlivet, föreningslivet och folkbildningen.

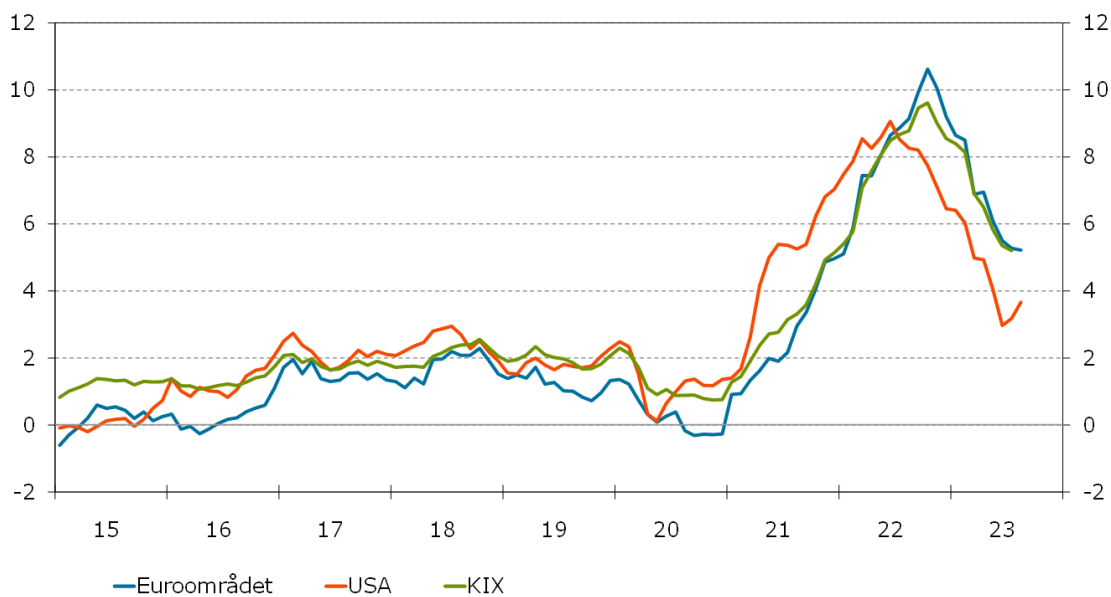
Uppsägningar i kommuner och regioner kan ytterligare förstärka konjunkturedgången, utöver de direkta negativa effekterna för medborgarna som konsumerar välfärdstjänster. Skolnedskärningar, kan dessutom leda till negativa konsekvenser på sikt då elever som inte får den hjälp de behöver kan få problem med att klara skolan vilket är associerat med problem längre fram i livet. Att elever inte får det stöd de behöver för att leva upp till sin fulla potential har negativa effekter på arbetsmarknadsutfall och ökar riskerna för kriminalitet. Nedskärningar i kommuner kan i värsta fall försvåra det mycket viktiga förebyggande arbete som kan hindra att pojkar och unga män rekryteras in i grov kriminalitet.

Inflation och räntehöjningar runtom i världen

Även i omvärlden är inflationen på väg nedåt. Centralbanker runt om i världen har liksom Riksbanken höjt räntorna. Den ekonomiska aktiviteten förväntas utvecklas svagt i världen framöver och globalt BNP väntas öka relativt långsamt den närmaste tiden som en följd av inflationen och de högre räntorna.

Figur 3 Konsumentpriser i valda länder och regioner

Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källa: Eurostat, Bureau of Labor Statistics, OECD, Riksbanken, Macrobond och Konjunkturinstitutet

Hög inflation och räntehöjningar har även påverkat euroområdets ekonomier negativt. Framförallt Tyskland har påverkats negativt av energiprischocken och en försvagad industriefterfrågan globalt. Den svaga ekonomiska utvecklingen i euroområdet och den sjunkande inflationen har fått bland annat Konjunkturinstitutet att göra bedömningen att ECB nu är färdiga med räntehöjningscykeln och att räntesänkningarna påbörjas under nästa år.

I USA har däremot arbetsmarknaden hållit emot väl och arbetslösheten är fortsatt låg vilket har fått ekonomiska bedömare att prata om en amerikansk mjuklandning där inflationen kommer ned utan att arbetsmarknaden försvagas mer än marginellt och utan att den ekonomiska aktiviteten sjunker.

Den kinesiska ekonomin går däremot emot trenden och brottas inte med inflation utan upplevde under en period istället deflation. Den främsta förklaringen till detta är problem i fastighetssektorn och en svag ekonomisk utveckling i omvärlden vilket.

Klimatkrisen leder till en mer volatil ekonomi

Den gångna sommaren och den tidiga höstens extremväder har visat att vi nu befinner oss i en klimatkris. Värmerekord har slagits både i hav och på land. Värmeböljorna Cerberus och Charon hade stora delar av Europa i sitt grepp under sommaren. I Spanien har torka lett till vattenbrist och rekordpriser på olivolja. I Grekland förbjöd myndigheterna utomhusarbete under de varmaste timmarna på dygnet. Intensiva skogsbränder har dragit fram över Europa. Extremväder och klimatrelaterade naturkatastrofer har lett till dödsfall och stora skador på egendom och människors hälsa runtom i världen. I Sverige har stormen Hans orsakat enorma skador som beräknas uppgå till hundratals miljoner kronor. Jordskredet på E6an i Stenungsund är ett tydligt exempel på att även Sverige påverkas av ett snabbt förändrande klimat.

I en globaliserad ekonomi kan en klimatrelaterad katastrof i en del av världen få följdverkningar som fortplantar sig. Politiken måste därför agera för att skydda människors hälsa och för att skydda egendom och viktig infrastruktur. Efter pandemin och det allt mer frekventa extremvädret visar på behovet av att bygga mer robusta samhällen och ekonomier.

Klimatkompetens och klimatansvar är en förutsättning för en ansvarsfull ekonomisk politik i klimatkrisens tidevarv. Flera bedömare har pekat på att klimatkrisens effekter kan komma att bidra till mer volatila priser och därmed en mer volatil inflation. Ökat extremväder kan särskilt komma att störa livsmedelsproduktionen världen över.

Riskhantering är ett viktigt element i ekonomisk politik. Att hantera de risker som är hänförliga till klimatkrisen och dess effekter är därför en kärnuppgift inom den ekonomiska politiken. Klimatanpassning, att bekämpa klimatkrisen och att tillvarata de möjligheter som den gröna omställningen för med sig i termer av jobb, ren luft, bättre miljö och ökad livskvalitet ska vara en ledstjärna för finanspolitiken.

Grön industripolitik på uppsving i omvärlden

Miljöpartiet har länge sett den gröna omställningen av industrin som en nyckel för en rättvis grön omställning som skapar välstånd i Sverige och exporterar klimatnytta till omvärlden. I regeringsställning lanserade vi Industriklivet för att främja investeringar i ny grön teknik som möjliggör markanta utsläppsminskningar. Vi lanserade Fossilfritt Sverige inför FN:s klimattoppmöte i Paris för att bidra till en stark och fossilfri industri som skapar jobb och välstånd i Sverige. Vi införde även gröna kreditgarantier för att möjliggöra storskaliga investeringar i stora industriinvesteringar. Denna infrastruktur för gröna industrisatsningar har

möjliggjort den gröna industriboom som vi nu ser i hela Sverige. Den tydliga och offensiva klimatpolitik som möjliggjorde dessa satsningar och utgjorde en konkurrensfördel för det svenska näringslivet har beklagligt nog övergetts av de nuvarande regeringspartierna och Sverigedemokraterna. Det försämrar förutsättningarna för svenskt näringsliv och jobbskapande i Sverige.

Samtidigt ser vi hur det nu sker ett skifte i omvärlden där allt fler aktörer ansluter sig till Miljöpartiets hållning gällande den gröna industripolitiken. Allt fler nationalekonomer har nu insett att det utöver ett pris på koldioxid också krävs grön industripolitik som möjliggör det teknologiskifte som krävs för att uppnå klimatmålen. I USA har Biden-administrationen sjösatt Inflation Reduction Act som tillgängliggör 369 miljarder dollar de kommande tio åren, motsvarande cirka 4 000 miljarder kronor i stöd till klimat- och energisäkerhetsprogram. EU har svarat med the Green Deal Industrial Plan som syftar till att öka EU ska ha konkurrenskraftiga industrier inom sektorer som är viktiga för den gröna omställningen. Detta kommer att möjliggöra stöd till strategiska industrier som tillverkar produkter och teknologi som bidrar till netto-noll utsläpp. Länder som Tyskland, Spanien, Slovenien och Spanien har använt sig av denna möjlighet för att påskynda den gröna omställningen.

Flera företag har uttalat sig om att Sverige nu riskerar att förlora miljardinvesteringar i ny grön teknik om inte den gröna industripolitiken fortsätter skalas upp och vi kan matcha det som görs i omvärlden. Att Sverige har en ambitiös klimatpolitik som främjar gröna investeringar är viktigt för svenskt näringslivs framtida konkurrenskraft.

Den ekonomiska politikens inriktning

Det klimatpolitiska ramverket

Det klimatpolitiska ramverket antogs av riksdagen 2017. Miljöpartiet var drivande i att få ramverket på plats för att skapa ordning och reda i klimatpolitiken. Ramverket antogs med bred parlamentarisk uppslutning. Ramverket består av klimatlagen, klimatmålen och ett klimatpolitiskt råd. Varje regering har en skyldighet att föra en klimatpolitik som utgår från de klimatmål som riksdagen har antagit och att redovisa arbetet med att nå målen. Det oberoende klimatpolitiska rådets uppgift är att granska klimatpolitiken.

Senast 2045 ska Sverige inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Utsläppen från inrikes transporter, utom inrikes flyg, ska minska med minst 70 procent år 2030 jämfört med 2010.

I den rapport som Klimatpolitiska rådet överlämnade till regeringen i mars 2023 fick regeringen svidande kritik för sin klimatpolitik. Rådet påpekade att regeringens beslutade och aviserade åtgärder kommer att öka utsläppen och att detta skulle bli första gången på två decennier som förändringar av Sveriges nationella politik bidrar till att öka utsläppen. I den överlämnade budgetpropositionen för 2024 fick vi svart på vitt veta hur klimatskadlig SD och regeringens politik är då utsläppen fram till 2030 kan komma att öka med uppemot 10 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Det motsvarar över 20 procent av Sveriges klimatutsläpp 2022.

Det finanspolitiska ramverket

Det finanspolitiska ramverket är tänkt att bidra till långsiktiga spelregler i den ekonomiska politiken och består av flera mål och principer, bland annat ett överskottsmål, skuldankare och utgiftstak. Flera bedömare har kritiserat det finanspolitiska ramverket för att vara omotiverat stramt. Det finanspolitiska ramverket innehåller dessutom inbördes motstridiga principer. Skuldankaret är ett riktmärke som fastställer att offentlig sektors bruttoskuldsättning ska vara 35 procent av BNP på medellång sikt. Samtidigt anger överskottsmålet att den offentliga sektorns sparande ska uppgå till 0,33 procent av BNP över en konjunkturcykel vilket leder till en åtstramande finanspolitik och en sjunkande statsskuld som redan ligger under skuldankaret.

Om bruttoskulden understiger 30 procent av BNP är regeringen skyldig att lämna en skrivning till riksdagen för att förklara avvikelsen och hur regeringen ämnar hantera den. Om regeringen fortsätter följa överskottsmålet kommer den alltså avvika från skuldankaret och tvingas förklara avvikelsen för riksdagen. Detta illustrerar tydligt att det finanspolitiska ramverket i dagsläget inte hänger ihop.

Det finanspolitiska ramverket måste klimatsäkras

Både det klimatpolitiska rådet och det finanspolitiska rådet har i sina rapporter berört frågan om huruvida det finanspolitiska ramverket behöver anpassas för att möjliggöra investeringar som krävs för att vi ska nå klimatmålen inom det klimatpolitiska ramverket. I Finanspolitiska rådets rapport 2022 förs det flera resonemang om huruvida behovet av investeringar i den

gröna omställningen motiverar en tidigarelagd revidering av det finanspolitiska ramverket – något som Miljöpartiet har argumenterat för. Rådet skriver bland annat att “behovet av offentligt finansierade klimatpolitiska kan...vara ett skäl för att överväga att ramverket ändras i förtid” samt att klimatomställningen inte beaktades när den parlamentariska kommittén tog fram nuvarande ramverk.

Det klimatpolitiska rådet rekommenderade i sin rapport till regeringen år 2021 att i översynen av det finanspolitiska ramverket inkludera klimatperspektivet i riskanalysen av de offentliga finansernas hållbarhet. Rådet skriver även att en alltför låg nivå på skuldankaret inom det finanspolitiska ramverket kan medföra att Sverige inte investerar tillräckligt mycket för framtida generationer och att denna risk kan visa sig vara minst lika stor eller större än risken för ett otillräckligt sparande.

I sin rapport för 2023 resonerade det finanspolitiska rådet om att den gröna omställningen kan innebära en så kallad investeringspuckel som kan motivera en finanspolitik som tillfälligt är mer expansiv för att ta sig över investeringspuckeln. Rådets ordförande Lars Heikensten pekade i samband med att rådets rapport för 2023 offentliggjordes på att det finns ett behov av att snabbt komma igång med en översyn av överskottsmålet i ljuset av den gröna omställningen. Han har bland annat nämnt att om man kommer fram till att det krävs omfattande investeringar till följd av den gröna omställningen kan det motivera ett underskottsmål med en särskild ordning för klimatinvesteringar.

Miljöpartiet anser att det finanspolitiska ramverket ska reformeras för att skapa utrymme för nödvändiga investeringar i den gröna omställningen inom en grön statlig investeringsbudget under kommande tio år. Vi vill se en investeringsbudget med ett utrymme på 100 miljarder om året under en tioårsperiod för en trygg och snabb omställning. För den övriga budgeten bör det överdrivet strama överskottsmålet ersättas med ett balansmål för att möjliggöra nödvändiga satsningar på välfärden.

Som det Klimatpolitiska rådet påpekade i sin rapport för 2021 är det behäftat med risker att inte viga tillräckligt stort finansiellt utrymme åt investeringar i den gröna omställningen. Sverige har ett ansvar att leva upp till det vi åtog oss när vi skrev på Parisavtalet och att nå de klimatmål vi satt upp inom det klimatpolitiska ramverket. Att gå före i den gröna omställningen och investera i den nödvändiga infrastrukturen för att möjliggöra att Sverige blir ett fossilfritt välfärdsland kommer dessutom innebära en mängd konkurrensfördelar för svenska arbetstagare och företag. Detta illustreras inte minst av den industriboom som pågår i norra och västra Sverige.

Miljöpartiet vill därför tillfälligt öka de offentliga investeringarna i klimatomställningen och finansiera dessa via emissioner av gröna statliga obligationer. Dessa investeringar skulle dessutom minska vårt beroende av fossila bränslen från auktoritära stater – något som är förknippat med såväl inflations- som säkerhetsrisker. Att inte tillvarata de möjligheter som den gröna omställningen erbjuder Sverige på grund av ett alltför stramt finanspolitiskt ramverk vore en mycket olycklig samhällsekonomisk prioritering.

Att skapa ett separat för utrymme för investeringar i den gröna omställningen har fördelen att det ger den ekonomiska politiken ökade möjligheter att agera långsiktigt då satsningar på ökad konsumtion eller skattesänkningar inte automatiskt ställs mot långsiktiga satsningar som bygger grunden för en klimatneutral ekonomi. Det är principiellt stor skillnad på att skapa ett tillfälligt utrymme där den offentliga sektorn tillåts ta på sig ett större ansvar för att möta vår tids ödesfråga och att föreslå permanenta ökade utgifter eller minskade intäkter för den löpande budgeten.

100 miljarder per år för en trygg klimatomställning

SD och regeringens ekonomiska politik är förlegad. Regeringens påstående att vi måste välja mellan stark ekonomi för hushåll och företag eller starkt klimatarbete som sänker utsläppen nu är bakåtsträvande och felaktigt. I USA lanserar Bidenadministrationen jättelika klimatinvesteringar och inflationen sjunker. Till och med i det annars så sparsamma Tyskland lanserar man jättesatsningar för att snabba på klimatomställningen. Även där sjunker inflationen. Det går att göra mer än vad den här regeringen väljer att göra.

Den fossildrivna kostnadskris som slagit hårt mot svenska hushåll och företag visar med all önskvärd tydlighet att vi måste bryta vårt beroende av fossila bränslen. När den Saudiledda kartellen OPEC tillsammans med Ryssland väljer att pressa upp oljepriset kommer vi att påverkas så länge som vi är beroende av fossila bränslen. Istället för att fördjupa vårt beroende av fossila bränslen måste vi lämna den fossila ekonomin bakom oss. Vi måste investera i den gröna framtid vi vill se. Vi har råd att lämna den fossila ekonomin bakom oss, men varken framtida generationer eller svenska hushåll har råd att fortsätta med vårt fossila beroende.

Inom den ekonomiska politiken spelar det roll hur man fördelar sina satsningar och vad man satsar på. Vi vill satsa på att bryta det beroendet och därigenom minska kostnaderna för svenska hushåll. Det gör vi genom att bland annat storsatsa på smart energieffektivisering, hållbara och smidiga transportlösningar som kommer alla till del och billig förnybar energi.

Att försöka skydda hushållen genom att fördjupa Sveriges beroende av fossila bränslen är att göra svenska hushåll en björntjänst. Vi måste bryta vårt fossilberoende för att skydda hushållen, välfärden och företagen från framtida kostnadschocker.

En investeringsbudget för klimatet och hushållen

I den här budgeten lägger Miljöpartiet fram en investeringsbudget för en verkligt rättvis klimatomställning. Fler hushåll ska kunna sänka sina drivmedelskostnader genom att köra elbil. Mer billig förnybar energi ska produceras och vi ska bli smartare i hur vi använder vår energi. Staten måste ta ett större ansvar för den samhällsomvandling som sker i flera gröna industrikommuner. Vi måste skydda vår natur så att den kan skydda oss och binda in koldioxid från atmosfären. Det måste bli lättare och billigare att resa hållbart i hela Sverige med upprustad järnväg och ett Sverigekort för 499 kronor i månaden. Stora investeringar i grön teknik ska främjas så att vi kan skapa nya gröna jobb i Sverige och bidra med stor klimatnytta till världen. För att klara omställningen måste vi också göra de investeringar som behövs för att vi ska skydda människor och egendom från klimatkrisens följder.

Tabell 1 Investeringsbudget för klimatet

Miljarder kronor, totalt anslaget för 2024

Mer billig förnybar energi	15,0
Stöd för energilagring och energiteknik	3,4
Stöd för biodrivmedel	1,1
Bonus för förnybar elproduktion	1,1
Slopad moms på solpaneler och slopad 500 kw-gräns	4,0
Solceller på offentliga tak	5,0
Investeringsstöd för solvärme	0,4
Gröna innovationer	16,0
Klimatskyddsavtal	3,5
Klimatklivet	8,0
Industriklivet	3,0
Energiforskning	1,5
Klimatanpassning	3,7
Klimatanpassningskliv och storskaliga anpassningsprojekt	1,3
Investeringar i VA och bebyggd miljö	0,9
Åtgärder mot skred och naturolyckor	1,2
Anpassning inom skogs- och rennäring	0,2
Medel till MSB och länsstyrelserna	0,2
Hållbara transporter	43,8
Investeringar i järnväg	19,1
Rättvis elbilsbonus	3,4
Klimatpremier, inklusive expanderad skrotningspremie	2,9

Leasingbonus för låginkomsttagare	1,8
Sverigekortet – billig kollektivtrafik i hela landet	10,4
Kollektivtrafiksstöd till regionerna	5,0
Satsning på mer laddinfrastruktur	1,1
Satsningar på natur, jordbruk och kolsänkor	7,0
Skydda värdefull skog och natur	5,7
Återställ våtmarker	0,9
Mer hyggesfritt skogsbruk	0,2
Mer kolsänkor och klimatsmarta mat i jordbruket	0,3
Investeringar i samordning och kunskap	4,3
Satsa på stadsmiljöavtalen	1,0
Grönt kompetenslyft för löntagare	0,2
Investeringsstöd för gröna industrikommuner	3,0
Klimat- och energisamordnare	0,1
Investeringar i energieffektivisering	10,2
Stöd för energieffektivisering för flerbostadshus	4,0
Investeringsstöd för energieffektivisering	6,2
Totalt	100,0

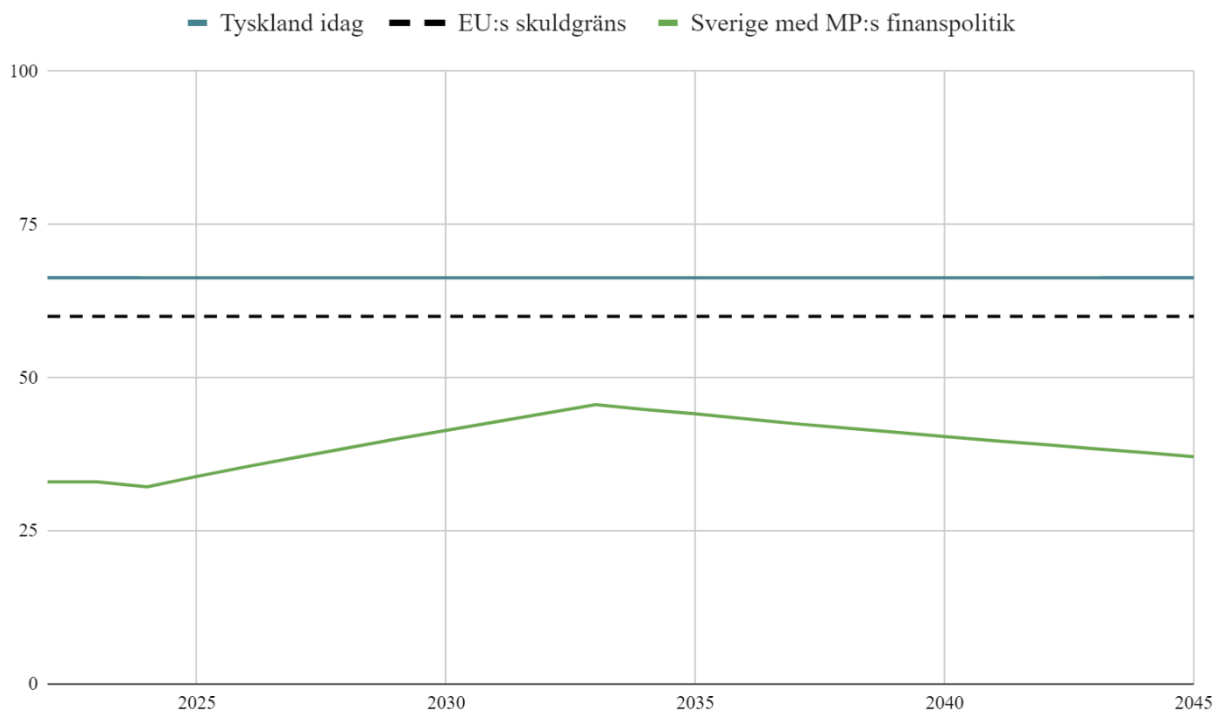
Anm.: Beloppen är avrundade och stämmer därför inte alltid överens med summan

Skuldbana med Miljöpartiets finanspolitik

Sverige har en mycket låg skuldsättning inom offentlig sektor. Detta innebär att det finns ett stort finanspolitiskt utrymme för investeringar under de närmaste åren. Om dessa investeringar görs på ett klokt sätt kan de dessutom bidra till att lägga kostnader för hushållen och ett kraftigt minskat beroende av fossila bränslen.

Figur 4 visar hur den så kallade Maastrichtskulden utvecklas med Miljöpartiets föreslagna finanspolitik. Under tio års tid har staten en investeringsbudget på 100 miljarder om året och ett balansmål gäller för offentlig sektor i övrigt. Efter 10 år antas ett balansmål gälla för offentlig sektor som helhet. Med denna politik skulle den svenska skuldkvoten år 2033 nå lite över 45 procent – en nivå som är långt under både Tysklands nuvarande skuldsättning och på betryggande avstånd från den skuldgräns som specificerats inom EU:s skuld- och stabilitetspakt. En offensiv investeringspolitik under en tioårsperiod skulle alltså på inget sätt riskera de svenska statsfinanserna.

Figur 4 Statsskuld med Miljöpartiets finanspolitik

Källa: Eurostat och beräkningar från Riksdagens utredningsjänst

Kraftigt utökade klimatsatsningar och grön samhällsomställning

Den vetenskapliga kunskapen är samlad, gedigen och tydlig: Den globala medeltemperaturen stiger i allt snabbare takt och den främsta orsaken är mänsklig aktivitet. Sedan den industriella revolutionen har medeltemperaturen ökat med över 1 grad och kombinationen av klimatförändringar och El Niño har lett till att vi sannolikt överskrider 1,5 graders global medeltemperaturhöjning de närmsta åren. Den globala medeltemperaturhöjningen har redan lett till ett förändrat klimat. Framförallt genom att extremväder blivit vanligare. I Sverige går uppvärmningen dubbelt så fort som det globala genomsnittet. Uppvärmningen går också snabbare i de norra delarna av Sverige än i de södra. Klimatkrisen innebär enorma risker för Sveriges invånare och företag. Vi drabbas direkt genom kraftigare skyfall, risk för översvämningar, ras och skred, torka, värmebölja, skogsbränder och havsnivåhöjning exempelvis, och indirekt då Sverige påverkas av klimatkrisens konsekvenser i andra delar av världen.

Samtidigt innebär arbetet för att hejda klimatkrisen, den gröna omställningen, stora möjligheter för hela Sverige.

Miljöpartiets satsningar Klimatklivet och Industriklivet har varit framgångsrika och bör utökas

Klimatklivet och Industriklivet är två av de viktigaste gröna framstegen för Miljöpartiet i regeringsställning, som har burit frukt och leder till industriomställning, näringslivsutveckling och en hållbar samhällsutveckling som kommer hela landet till del. Utsläppen har minskats ton för ton, genom konkreta åtgärder med stöd av Klimatklivet och Industriklivet. För att möjliggöra en ökad takt och omfattning av utsläppsminskningar som genereras av båda initiativen, krävs budgetförstärkningar.

Miljöpartiet vill lägga 3 miljarder mer än regeringen per år på Klimatklivet.

Industriklivet ger industrier bidrag för investeringar i ny teknik och för att upphöra med användningen av fossila bränslen. Miljöpartiet vill förstärka satsningen med 1 500 miljoner mer än regeringen år 2024, och totalt 4 500 miljoner över de kommande tre åren.

Klimatskyddsavtal för uppskalning och innovation av nya tekniker

Miljöpartiet vill även införa ett nytt anslag 99:5 Klimatskyddsavtal. Klimatskyddsavtal (Carbon Contracts for Difference, CCfD) är ett nytt innovationsrelaterat styrmedel som stöttar marknadsintroduktion och uppskalning av nya tekniker för produkter eller tjänster med avsevärt lägre klimatfotavtryck än befintliga tekniker. Genom att staten ska garantera ett fast pris på koldioxid under en viss tidsperiod till företag som vill göra stora klimatinvesteringar minskar den finansiella osäkerheten. I Tyskland har den gröna ekonomiministern Robert Habeck lanserat ett CCfD-program och har avsatt tiotals miljarder euro för ändamålet. Även Frankrike och Storbritannien har visat intresse för instrumentet.

Miljöpartiet tillför 3,4 miljarder om året för satsningen.

Klimatbonus för rena elbilar

Andelen elbilar i nybilsförsäljningen har tidigare ökat snabbt mycket tack vare politiska reformer som elbilspremie och bonus malus-systemet. Regeringens beslut att ta bort klimatbonus för elbilar skedde bokstavligen över en natt och har inneburit att omställningen bromsat in och minskat förtroendet för styrmedlet i sig. För att nå utsläppsmålen för transportsektorn finns fortsatt ett stort behov av att stötta den pågående elektrifieringen med såväl bonus för miljöbilar som malus för fossildrivna bilar.

Miljöpartiet vill införa en klimatbonus med ett pristak på 550 000 kronor. En klimatbonusbil med inköpskostnad upp till 399 999 kronor ska ge en bonus på 50 000 kronor och en klimatbonusbil med inköpskostnad mellan 400 000 - 550 000 kronor ska ge 30 000 kronor i bonus. Det innebär att stödet mer träffsäkert når inkomstgrupper med större behov av bonus och inte går till dyra lyxbilar. Fokus är att fasa ut förbränningsmotorer. Stödet begränsas till nollutsläppsbilar som maximalt drar 1,6 kWh/mil enligt WLTP. Laddhybrider tas bort från stödsystemet. Vi inför även en särskild bonus för den som bor på landsbygden och köper en klimatbonusbil, som utgör 10 000 kronor utöver den generella bonusen ovan. Miljöpartiet tillför totalt 2,1 miljarder för satsningen under 2024. Systemet kommer successivt att behöva ses över i förhållande till utvecklingen på bilmarknaden.

Leasingbonus

Miljöpartiet vill se en särskild leasingbonus för elbilar för personer med lägre inkomster. Syftet är att hjälpa dem som behöver bilen för att få livet att gå ihop men som av ekonomiska skäl haft svårt att byta till en elbil. Att byta till en elbil kan på sikt dessutom bidra till en säkrare hushållsekonomi då man slipper riskerna som är förknippade med stora svängningar i priset på olja. Leasingbonusen ger rätt till maximalt 1500 kronor i månaden som används till att leasa en elbil vilket innebär att man i kombination med elbilsbonusen kan komma ned mot en leasingkostnad på 1500 kronor i månaden. Stödet är inkomstprövat och den maximala stödnivån kan man få för inkomster upp till 23 500 kronor i månaden varefter stödet börjar trappas ned. 1,8 miljarder avsätts för denna satsning.

Förstärkt och utvidgad klimatpremie

För att underlätta omställningen av tunga fordon vill vi förlänga klimatpremien för tunga lastbilar till att även gälla 2025 och 2026 samt ta bort 20 procents-gränsen för stödet. Vi vill även förlänga klimatpremien för arbetsmaskiner till att även gälla 2025 och 2026, utvärdera effekterna av stödet och om stödet behöver höjas för vissa typer av arbetsmaskiner. Tung fordon och inte minst arbetsmaskiner är i behov av stöd fortsatt då marknaden mognar långsamt.

Elbusspremien ska finnas kvar

Kollektivtrafiken behöver långsiktiga spelregler. När regeringen i augusti 2023 hastigt ändrade villkoren för elbusspremien påverkades branschen utan möjlighet att anpassa sig till

förutsättningarna. Det skadade även förtroendet för nationella stödsystem i stort. Miljöpartiet vill behålla elbusspremierna och tillför 300 miljoner kronor per år för att utöka klimatpremierna för detta ändamål.

Skrotningspremie

Miljöpartiet vill även utöka klimatpremierna med 500 miljoner kronor för att införa en skrotningspremie. Miljöpartiet har sedan tidigare drivit förslag på en skrotningspremie och vi välkomnar att regeringen nu går fram med ett förslag på skrotningspremie. Baserat på den information vi fått om förslaget hittills anser vi att förslaget bör breddas och utökas. En skrotningspremie på 20 000 kronor erhålls för den fordonsägare som skrotar en äldre bil med förbränningsmotor och köper eller leasar en elbil alternativt som ersättning för köp av periodkort i kollektivtrafiken eller vid köp av elcykel. Fordonet som skrotas ska vara 15 år eller äldre och även ha varit i trafik under den senaste 12-månadersperioden. Syftet med satsningen är att få bort äldre fordon med högre utsläpp och med sämre trafiksäkerhet än nyare fordon från vägarna.

Kompetenslyft för klimatomställningen

För att möta framtida behov på arbetsmarknaden till följd av klimatomställningen behöver kompetenssatsningar genomföras. Sveriges löntagare ska ges chansen att kompetensutveckla och vara en del av den gröna omställningen. Ett statligt finansierat kompetenslyft riktat mot nyckelkompetenser på arbetsmarknaden kan även underlätta näringslivets omställning, samhällets omställning till en cirkulär ekonomi och bidra till att minska arbetslösheten.

Miljöpartiet var drivande i att få till en satsning på ett kompetenslyft i budgetpropositionen för 2022. Den nuvarande regeringen har tyvärr valt att ta bort denna satsning. Det är viktigt för Sveriges löntagare och den gröna omställningen att denna satsning återinförs. Miljöpartiet vill satsa 200 miljoner per år på detta.

Förstärkning av myndigheterna för att möjliggöra klimatomställningen

Det är fortsatt mycket viktigt att grundfinansieringen av våra miljövårdande myndigheter säkras och att denna också tillåts att öka för att finansiera nödvändiga satsningar. I den förstärkning av hela UO20 Miljöpartiet vill göra ingår nivåhöjningar på samtliga myndigheter. Miljöpartiet avsätter 99 miljoner mer än regeringen på Naturvårdsverkets verksamhet för 2024, och totalt 544 miljoner mer än regeringen för de

kommande tre åren, för att möjliggöra en generell ambitionshöjning av myndighetens arbete, varav ett antal satsningar särskilt öronmärks under respektive avsnitt nedan.

Inom ramen för denna satsning på Naturvårdsverket öronmärks dessutom 23 miljoner för nya uppgifter på klimatområdet; förtydligat och utökat uppdrag att analysera klimateffekter, effektivisering av styrmedel, klimatpolitiska analyser och förbättrad klimatstatistik. Även samordning av det finansiella systemets bidrag till klimatomställningen och hållbar utveckling ryms inom denna satsning. Miljöpartiet vill även tillföra en satsning på 15 miljoner kronor för civil beredskap, avloppshantering och vattenkvalitet i ett förändrat klimat, som öronmärks inom ramen för Naturvårdsverkets anslag. Även Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut behöver förstärkas med 76 miljoner 2024.

Öka anslagen till klimatanpassning

Klimatförändringarna pågår här och nu och kommer att fortsätta, även om vi idag drastiskt minskar våra utsläpp. Arbetet med att anpassa våra samhällen till klimatförändringarna måste löpa parallellt med en politik för utsläppsminskningar. Det handlar ytterst om att skydda människor, miljö och alla samhällsverksamheter från klimatrelaterade risker.

Arbetet med klimatanpassning måste stärkas på flera fronter. Det handlar bland annat om att stötta specifika sektorer som kommer att vara särskilt utsatta för det förändrade klimatet. Inte minst handlar det om företag inom det svenska jordbruket och skogsbruket som redan idag är drabbade av klimatförändringarnas effekter, och framgent kommer dessa att öka. Klimatanpassning kommer att vara en förutsättning för lönsamhet för företag inom dessa sektorer.

Miljöpartiet anser att resurserna till klimatanpassning kraftigt måste förstärkas. Samhällets insatser hittills har i mycket riktats mot att ta fram kunskaps- och planeringsunderlag. Detta arbete är centralt och måste fortsätta. Men det är också viktigt att insatserna blir mer konkreta. Arbetet med samhällsskydd och beredskap behöver utvecklas och förstärkas. Det behövs även fortsatt kunskapshöjande insatser, kartläggningar, karteringar och planeringsunderlag.

Miljöpartiet vill därför göra omfattande satsningar på klimatanpassning. Totalt satsar vi cirka 3 miljarder mer än regeringen per år, fördelat på olika utgiftsområden och anslag. Satsningarna går till förstärkta resurser till relevanta myndigheter för konkreta åtgärder inom bland annat vattenhantering, livsmedelsförsörjning, klimatrelaterade översvämningar, ras, skred, värmeböljor och skogsbränder. Även myndigheternas arbete med att bistå med samordning och kunskapsspridning gentemot aktörer på lokal och regional nivå där

kommunerna har en nyckelroll, behöver förstärkas. Över de närmaste tre åren uppgår satsningarna till totalt ca 9 miljarder kronor.

Klimatanpassningsmedel till MSB och Länsstyrelserna avvecklas inte

På anslag 1:10 Klimatanpassning inom UO 20 satsar vi 110 miljoner mer än regeringen för 2024. Miljöpartiet lägger alltså tillbaka de medel till MSB och länsstyrelserna som regeringen avvecklade i budgetpropositionen för 2024 och mer därtill för att stärka det viktiga arbetet med att begränsa samhällets sårbarhet till följd av klimatförändringarna.

Klimatanpassningskliv för innovativa investeringar

Vi vill införa ett nytt anslag kallat Klimatanpassningsklivet, som ska delfinansiera innovativa investeringar med stor klimatanpassningsnytta, i likhet med satsningen Klimatklivet som Miljöpartiet införde, som finansierar utsläppsminskande åtgärder. Miljöpartiet vill satsa 300 miljoner på ett Klimatanpassningskliv för 2024.

Storskaliga klimatanpassningsåtgärder där statlig finansiering är särskilt lämplig

En nationell plan för riktad statlig finansiering till ett antal storskaliga projekt på lokal och regional nivå, där statligt finansieringsstöd är särskilt motiverat, bör tas fram. Vi vill tillföra anslag 1 miljard för detta ändamål för 2024.

Stärk anslaget för ras- och skredsäkring längs Göta älv till den nivå SGI vill ha

Miljöpartiet vill även stärka anslag 1:19 Åtgärder för ras- och skredsäkring längs Göta älv inom UO 20 för att arbetet ska kunna fortsätta i så hög takt som möjligt. Miljöpartiet avsätter 45 miljoner mer än regeringen för 2024, vilket är i linje med budgetäskandet från SGI. Det är mycket viktigt att myndigheten får de resurser som äskas eftersom situationen i Västsverige och runt Göta älv är mycket allvarlig, vilket visas av inte minst skredet på E6. Totalt satsar Miljöpartiet 215 miljoner mer än regeringen över de kommande tre åren, vilket är i linje med SGI:s äskande.

Ökad satsning mot matsvinn

Matsvinn utgör en betydande källa till utsläpp av växthusgaser, negativ miljöbelastning och slöseri med resurser. Globalt räknar man att 8-10 procent av alla utsläpp kan härledas till matsvinn. Livsmedelsverket ansvarar för arbetet mot matsvinn, men anslaget för detta har legat stilla på 6 miljoner per år under många år. Miljöpartiet vill tredubbla anslaget och satsar 12 miljoner mer än regeringen för detta ändamål.

Omställning till ett rent och förnybart energisystem

Förbränning av fossila bränslen har skapat nästan 80 % av koldioxidutsläppen sedan den industriella revolutionen och är därför den huvudsakliga anledningen till att den globala medeltemperaturen nu stiger i den snabbaste takten någonsin. Vetenskapen har tydligt visat hur en varmare värld påverkar möjligheten till mänskligt liv, säkerhet och välfärd negativt. Trots det använder vi fortfarande fossila bränslen överallt i våra samhällen. Fossila bränslen står idag för över 80 % av energianvändningen globalt.

Problemen med fossila bränslen är dock fler än så. Putins energikrig mot Europa har visat att övergången från det fossila till det förnybara är akut också utifrån ett renodlat säkerhetsperspektiv. EU:s beroende av rysk energi är, och har varit, en enorm strategisk svaghetsvaghet rent strategiskt eftersom Putin kunnat justera flödet av framförallt gas som ett påtryckningsmedel. Exportintäkterna från ryska fossila bränslen har dessutom finansierat Putins krig. Ett energisystem baserat på förnybara energikällor kompletterat med energilagring är inte bara bra för klimatet utan är dessutom en säkerhetspolitisk nödvändighet.

Slutligen handlar det om att skydda hushåll och företag från alltför stora ekonomiska risker. Ingen familj ska behöva lämna hus och hem och inga företag ska behöva gå i konkurs på grund av rusande energipriser. Beroendet av fossila bränslen innebär en risk eftersom dess kostnad varierar kraftigt beroende på godtycklighet från rena skurkstater. Dessutom är det ofta billigare att producera el och värme med förnybar eller geotermisk energi än med fossil energi.

För att bli kvitt vårt skadliga beroende av fossila bränslen måste vi elektrifiera stora delar av våra samhällen - något som, enligt många bedömare, kommer resultera i att elanvändningen fördubblas till 2045. Detta kräver inte bara en större energiproduktion i Sverige. Vi behöver också en effektivare användning av energin och ett smart elnät som kan hantera framtidens utmaningar.

Storsatsa på förnybar och billig energiproduktion

Miljöpartiet vill storsatsa på förnybar och billig energiproduktion. Redan 2025 beräknas vindkraften vara Sveriges näst största kraftslag och producera 52 TWh. Företag står på kö för att bygga vid Sveriges bästa vindlägen. Svenska kraftnät har mottagit över 70 ansökningar för havsbaserade vindkraftsparker, motsvarande flera gånger Sveriges elbehov. Elproduktion motsvarande 104 TWh ligger och väntar på regeringens bord.

Vi vill att den lokala nyttan av att satsa på förnyelsebar energi ska öka genom att införa en lokal elbonus som ger kommunerna och regionerna betalt för den förnybara el som produceras lokalt och regionalt.

I dagsläget stoppas cirka 80 % av Sveriges vindkraftsprojekt av kommunerna. Genom att ersätta kommunerna för den förnybara el de producerar vill vi göra det mer attraktivt att öppna upp för ny vindkraft på fler ställen. Vi satsar därför på en lokal elbonus, där kommunerna får 10 miljoner för varje befintlig TWh förnybar el som de producerar, och 30 miljoner för varje tillkommande TWh förnybar el som de producerar. Miljöpartiet ser ett behov av denna typ av utbetalning även på lång sikt. Vi föreslår därför att den lokala elbonusen ligger fast till år 2050. Denna reform stärker kommunernas finanser med 470 miljoner kronor och regionernas finanser med 660 miljoner under 2024.

Ge solenergin rätt förutsättningar

Även solenergin har en stor potential i Sverige. Genom solceller på villatak och lägenhetshus kan hushållen spara in pengar på sina elräkningar. Miljöpartiet vill slopa momsen på solpaneler och vill dessutom ta bort 500 kw-gränsen (se avsnittet om skatter).

Solenergi på offentliga byggnader och storskalig solvärme

Miljöpartiet anser dessutom att det offentliga bör gå före genom att installera solenergi på offentliga byggnader. Vi satsar därför 5 miljarder för år 2024 på detta

Med storskalig solvärme kan vi ersätta andelar av bioenergin och avfallsförbränningen för att producera värme till fjärrvärmenätet. Det möjliggör användning av biobränslen där de behövs allra mest, för att ersätta fossila bränslen. För att stimulera investeringar i solvärme satsar vi 350 miljoner på ett investeringsstöd för storskalig solvärme.

Kraftiga satsningar på energieffektiviseringar för hushåll och företagare

Energieffektiviseringar är det snabbaste, billigaste och mest miljövänliga sättet att minska kostnaderna och miljöpåverkan för energi. På kort sikt är energieffektiviseringar det effektivaste som vi kan göra för att minska hushållens och företagens energikostnader. Totalt satsar vi nästan 9 miljarder mer än regeringen på energieffektivisering under 2024.

Det finns en mängd åtgärder man kan göra för att minska energiförbrukningen. För en familj eller fastighetsägare kan det handla om investeringar i ny teknik som värmer ett hus eller lokaler. Men det kan också handla om att optimera de olika system som redan existerar i en villa eller ett flerbostadshus, exempelvis genom att säkerställa att ventilation och värmesystem fungerar på bästa möjliga sätt tillsammans. För företag kan det handla om att investera i mer effektiv teknik.

Miljöpartiet vill att staten tar en mer aktiv roll i att stötta hushållen och företagen i denna utveckling. Miljöpartiet vill att staten tar 60 procent av kostnaden för energieffektivisering under en övergångsperiod.

Vi satsar 5,8 miljarder för detta ändamål, varav 250 miljoner viks åt att återinföra Energisteget för att stötta näringslivets arbete med energieffektivisering. Inom dessa 5,8 miljarder avsätter vi även 155 miljoner för den kommunala energi- och klimatrådgivningen för att säkerställa tillräckligt stöd för privatpersoner.

Vi satsar även 3 miljarder på energieffektivisering av flerbostadshus. Vi anser att detta är mer angeläget än att höja taket för ROT-avdraget och kan agera som en konjunkturstimulans inom byggbranschen.

Bygg framtidens elnät och smarta energisystem

Sveriges elnät är i stort behov av utbyggnad och utveckling. Miljöpartiet vill uppgradera det svenska elnätet så att hela landet får ett smart, flexibelt och robust elnät. För att EU ska kunna göra sig oberoende av fossil energi från skurkstater och klara klimatomställningen behöver vi samarbeta, det kommer att underlätta för alla att bygga ut den billiga och miljövänliga förnybara energin och att vi kommer kunna överföra stora mängder el mellan EU:s länder och, på så sätt kan vi hjälpa varandra med våra energibehov. Men förnybar, variabel energi ställer nya krav på vårt energisystem. Därför satsar vi drygt 400 miljoner på teknik som kan hjälpa till att balansera nätet under anslaget Energiteknik. Här ingår också en satsning på

testbäddar för att ta fram både affärsmodeller och ny teknik för flexibel produktion, flexibel konsumtion och flexibla elnät.

Det behövs också mer forskning om hur det moderna, smarta energisystemet kan fungera. Miljöpartiet vill därför satsa 105 miljoner på energiforskning. Pengarna ska gå till testbäddar för experiment med flexibla elnät.

Kraftsteget för storskalig energilagring

För att stimulera och snabba på investeringar i tekniker som balanserar energisystemet och jämnar ut priserna satsar vi 3 miljarder på ett nytt teknikneutralt stöd för storskalig energilagring såsom, pumpkraft, värmelagring och vätgaslagring inom det nya anslaget Kraftsteget. Vi vill bygga det moderna, smarta energisystemet.

Vattenkraft

För att Sverige ska kunna uppnå EU:s direktiv för god vattenstatus så behöver arbetet med vattenåtgärder öka och skalas upp. Många åtgärder behöver genomföras varav miljöanpassningen av Sveriges befintliga vattenkraft är en viktig åtgärd. Det är därför av vikt att arbetet med Nationell plan för omprövning av vattenkraft som antogs av regeringen 2020 fortsätter. Planen är utformad för att ge en nationell helhetssyn i frågan om att verksamheterna ska förses med moderna miljövillkor på ett samordnat sätt med största möjliga nytta för vattenmiljön och för nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel.

Stärk välfärden och hushållen

Inflationen utsätter även kommunerna och regionerna för kraftigt ökade kostnader som gör att möjligheterna att ge invånare den skola, vård och omsorg som behövs minskar. Samtidigt skapar regeringens politik ökade klyftor med skattesänkningar för människor som inte behöver dem och de med låg- och medelinkomster. Vi skjuter till 14 miljarder utöver regeringens förslag till allmänna bidrag till kommuner och regioner.

En fungerande skola är grundläggande för alla barns framtid och för att de ska kunna känna framtidstro. Det ska vara en bra skola för alla. Det i sig minskar risken för att få problem, känna utanförskap eller dras in i missbruk eller kriminalitet.

Det måste vara attraktivt att jobba inom välfärdens alla olika yrken. Förbättrad arbetsmiljö är ett måste. Utsatta grupper måste uppmärksammas och få det ekonomiskt bättre. Parallellt

med detta är folkhälsoåtgärder för minskad ohälsa och ökad jämlik hälsa viktigt. Regeringen kompenserar inte för de ekonomiskt tuffare tiderna, utan dess budget kommer att innebära nedskärningar i offentlig sektor när det motsatta behövs och enskilda människor och familjer kommer få det sämre. Det är ett svek mot Sverige.

Tabell 2 Utvalda välfärdssatsningar

Miljarder kronor - avvikelser från regeringen

	2024	2025	2026
Ökade generella statsbidrag	14,7	24,7	27,1
Nej till att slopa återhämtningsbonusen	1	1	1
Fortsatt satsning på sammanhållna vårdförlopp	0,2	0,2	0,4
Likvärdighetsbidrag för förskolan	1	1	1
Likvärdighetsbidrag för skolan	1,5	1,5	1,5

Ekonomisk trygghet för dem med allra minst marginaler

För att omställningen och samhällsutvecklingen ska accepteras av det stora flertalet måste samhället se till att alla är med. Risken för utanförskap och det som det för med sig måste minska radikalt. I Sverige ska ingen lämnas efter. När inflationen i samhället ökar är det extra viktigt att de som lever med minst marginaler inte får ta smällen för kostnadsökningarna. Därför riktar vi ett antal förstärkningar av välfärden till dessa grupper, för att den som är sjuk, arbetslös eller ensamstående förälder också ska klara sig väl genom tuffa tider.

Vi vill därför att garantinivån i sjuk- och assistansersättningen höjs ordentligt.

Barnbidraget och underhållsstödet inflationssäkras för att inte gröpas ur. Medlen till arbetsmarknadspolitiska åtgärder säkras. Studiemedlen höjs med 300 kronor i månaden utöver den indexuppräknings som redan sker.

Vi välkomnar regeringens förslag om en förlängning av det förhöjda bostadsbidraget men anser att även personer som uppbär ekonomiskt bistånd ska få ta del av höjningen. Vi kompenserar kommunerna med 300 miljoner kronor för detta ändamål. Bostadsbidraget har inte följt med samhällets kostnadsutveckling och behöver indexuppräknas. Miljöpartiet föreslår att en sådan indexering ska komma på plats. Utformningen av bostadsbidraget för till exempel studenter, timanställda och inneboende behöver utredas och förändras då dagens system kan ge orättvisa effekter för dem med oförutsägbara inkomster. Vi tycker det är bra att karensdagen nu utreds.

Förbättringar i sjukförsäkringen

Människor måste kunna känna sig säkra på att få stöd från sjukförsäkringen den dag som de behöver det. Försäkringskassan behöver förändra sin roll och ge mer stöd än vad myndigheten gör i dag, även om klara förbättringar har skett på senare tid.

Miljöpartiet vill på sikt se en helt annan försäkring där systemen för ersättning vid sjukdom och arbetslöshet slås samman och behandlas av en och samma myndighet. Detta för att kunna ge ett mycket mer individanpassat stöd med ett system som inte är fixerat vid att utreda arbetsförmåga på ett fyrkantigt vis. Som steg på vägen vill vi att de hårda tidsgränserna omvandlas till avstämningpunkter för att säkerställa att rätt insatser görs för att en person ska kunna återgå till arbetet och återfå sin hälsa.

Utredningen ”En sjukförsäkring med prevention, rehabilitering och trygghet (SOU 2021:69)” lade ett flertal förslag, remissvar finns och förslag kan läggas och därmed förbättra dagens sjukförsäkring. Miljöpartiet hade gärna gått längre, men vi ser detta som steg som det borde gå snabbt och enkelt att enas om över partigränserna. Vi är förvånade att regeringen inte nämner utredningen alls då i alla fall delar av den regeringen under förra mandatperioden hävdade att den skulle tas omhand. Den nya skatteklyfta som regeringspartierna återigen skapat mellan sjuka och arbetande och som knappast kan ses som något annat än straffskatt, även kallad funkisskatt, måste snarast ändras. Vi sänker därför skatten på sjuk- och aktivitetsersättning för att ta bort denna orättvisa klyfta vilket minskar skatteintäkterna med 200 miljoner kronor om året. Det har stor betydelse ekonomiskt för dem som är i behov av sjuk- eller aktivitetsersättning.

Angeläget är också att framöver se till att sjukförsäkringen bättre anpassas till såväl kulturarbetare och studenter som gig-ekonomin och egenföretagares situation. Vi välkomnar därför förslagen från utredningen ”Ett trygghetssystem för alla – översyn av regelverket för sjukpenninggrundande inkomst”.

Däremot är det högst oroande att regeringen aviserat att man vill utreda för successiv kvalificering till välfärden och givit tilläggsdirektiv för att utreda frågan om bidragstak i frågan även utreder frågan om bidragstak. Allmänt hårdare tag och misstro mot människor som är i behov av stöd, samtidigt som de bidrar till att sprida en bild av att människor som inte har jobb heller inte vill det. Inget kunde vara mer fel för de allra flesta människor.

Även att regeringen givit i uppdrag att analysera och överväga i vilken mån det är förenligt med EU-rätten att, utöver de utgångspunkter för kvalificering in i välfärden som redan angetts, låta kvalificering till välfärdsförmåner ske på grundval av medborgarskap i Sverige eller i en annan EES-stat i stället för på grundval av bosättning. Det här är oerhört

oroande för många människor, inte minst personer med funktionsnedsättning. Det signalerar en människosyn och bristande tilltro till människor som vi har svårt att förstå och acceptera.

Inför steglösa nivåer i sjukförsäkringen

Det är angeläget att skapa större flexibilitet och individanpassning i sjukförsäkringen.

Miljöpartiet anser att det behöver bli möjligt att bli sjukskriven och kunna återgå till arbete i den utsträckning som behövs, inte som i dag bara i fasta steg om 25, 50 och 75 procent. Det är inte minst viktigt för bra rehabilitering. I SOU 2021:69 föreslås att rehabiliteringsersättning över 25 procent ska kunna ges steglöst. Det bör införas. Minst lika viktigt är det också att införa fullt ut steglösa nivåer för sjukpenningen. I dagsläget är det den nedre nivån som gäller, vilket betyder att en person som bedöms ha en arbetsförmåga mellan 26 procent och 49 procent bara får ersättning motsvarande 25 procent. I realiteten kan ett visst antal timmar per dag eller per vecka i minskad arbetstid vara det som krävs. Då måste systemet kunna vara anpassat till den verkligheten.

Höj den lägsta nivån i både sjuk- och aktivitetsersättningen

Att den förra regeringen tillsatte en utredning om hur sjuk- och aktivitetsersättningen kan räknas upp mer ändamålsenligt välkomnar vi starkt. Det är en förändring som vi vill se.

Utredningen ska vara klar den 1 december 2023. Miljöpartiet medverkade medan vi var i regering till en mycket kraftfull höjning av sjuk- och aktivitetsersättningen. Det var hög tid att en förändring skedde, de som är så pass sjuka eller har så stora funktionsnedsättningar att de inte kan arbeta har haft det mycket tufft ekonomiskt. Vi anser dock att det fortfarande behöver göras en justering uppåt. I dagsläget är den lägsta nivån – garantinivån – för ersättning mellan 10 850 och 12 163 i månaden beroende på ålder. Förslaget är en höjning av garantiersättningen med cirka 1 000 kronor i månaden för personer med sjuk- och aktivitetsersättning på garantinivå. Totalt avsätter vi 1,5 md kronor per år under 2024 och 2035 i det syftet. Kostnaden beräknas bli 1,4 md år 2026.

Stopp för att nekas sjukpenning retroaktivt

Vi anser inte att det är rimligt att en person som blivit sjukskriven av en läkare senare när Försäkringskassan gör sin bedömning kan få avslag retroaktivt för samma period. Vi anser inte heller att en person som fått ett positivt beslut ska kunna riskera att retroaktivt få sin

ersättning indragen, i de fall när Försäkringskassan väljer att överklaga ett positivt beslut från förvaltningsdomstolen. Vi vill därför att en regel införs om att en person inte ska kunna få avslag på sjukpenning retroaktivt. Enligt en uppskattning av riksdagens utredningstjänst uppgår den beräknade kostnaden till cirka 320 mk år 2024 och 330 mk för 2025 respektive 2026.

Stopp för att slås ut på grund av försenad rehabilitering

Under tiden med covid blev det uppenbart att den så kallade rehabiliteringskedjan slog hårt när människor kunde bli utförsäkrade när deras arbetsförmåga prövades mot normalt förekommande arbete på arbetsmarknaden efter 180 dagar trots att de inte hade hunnit få eller gå klart rehabilitering som hade blivit fördröjd. Den dåvarande regeringen ändrade reglerna tillfälligt och föreslog också att regeln skulle förlängas. Vi anser dock att det behöver gälla som en allmän regel. Det kan inte vara godtagbart att försenad vård, rehabilitering eller andra insatser som är utom den enskildes kontroll gör att möjligheten att kunna återgå till sitt arbete efter sjukskrivning försvinner. Det här har remissinstanserna LO, TCO och LO-TCO Rättsskydd lyft i sitt remissvar. De menar att undantaget från bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete vid uppskjuten vård bör permanentas och gälla alla förseningar av vård och rehabilitering som ligger utanför den försäkrades kontroll. Vi instämmer och regeringen bör återkomma med en sådan regeländring.

Inför preventionersättning

Ett av förslagen i utredningen ”En sjukförsäkring med prevention, rehabilitering och trygghet” (SOU 2021:69) av Samuel Engblom är att införa så kallad preventionersättning. Tanken är att det ska ersätta det som i dag kallas förebyggande sjukpenning och som används i mycket låg grad. I stället är förslaget en ny förmån som kallas preventionersättning. Begreppet är tydligare och denna ersättning ska omfatta fler typer av insatser än dagens förmån. Syftet är att fler ska kunna få förebyggande insatser för att förhindra sjukskrivning. Vi ser det här som väldigt viktigt; det innebär ett bättre helhetstänkande och kan förebygga sjukdom. Kostnaden beräknas uppgå till 85 mk för 2024, 87mk för 2025 och 89 mk för 2026. Vi ser att detta på sikt kommer att kunna leda till besparingar för minskad sjukpenning när personer med rätt åtgärder kan undvika att bli sjuka.

Mer flexibel vilande ersättning i sjuk- och aktivitetsersättningen

Personer som har aktivitetsersättning eller sjukersättning måste enklare kunna pröva både att arbeta och att studera utan att riskera att förlora sin ersättning. I utredningen (2021:69) finns förslag om att införa en mer vilande ersättning vid arbete för personer med sjuk- och aktivitetsersättning. Det beräknas göra att 2 000 fler med aktivitetsersättning och 2 000 fler med sjukersättning kommer i arbete. Det beräknades leda till en beräknad besparing i sjukersättningen. En motsvarande ökning beräknas kunna ske med förenklade regler för studier, så att 2 000 personer av dem som i dag har aktivitetsersättning kan bedriva studier på halvtid, vilket innebär en besparing. Motsvarande antal för personer med sjukersättning antas vara 500.

Ett nytt IT-stöd för försäkringskassan och en ökning av de administrativa kostnaderna tillkommer dock. Sammantaget innebär förslagen enligt en förnyad beräkning av riksdagens utredningstjänst en minskning av anslaget med 271 mk år 2024, 253 mk år 2025 och 267 mk 2026. Miljöpartiet tycker dessa föreslagna förbättringar ska införas. Däremot vill vi framöver även gå vidare och se över möjligheten att studera med bibehållen sjuk- eller aktivitetsersättning.

Värna rehabiliteringsmöjligheter

Miljöpartiet anser att de hårda tidsgränserna i sjukförsäkringen behöver omvandlas till avstämningpunkter för att säkerställa att rätt insatser görs för att en person ska kunna återgå till arbetet och återfå sin hälsa. Det vill säga att den rehabiliteringstrappa som den dåtida Alliansen införde behöver ändras i grunden. I avvaktan på att det är möjligt att få en majoritet för det förslaget i riksdagen är det angeläget att åtminstone säkerställa att en person som får rehabilitering vid tidsgränsen 180 dagar har möjlighet att fullfölja den innan prövning av arbetsförmåga i förhållande till arbetsmarknaden i övrigt ska göras.

Öka möjligheten att arbeta ideellt med bibehållen ersättning

I utredning 2021:69 finns förslag om att den som har sjuk- eller aktivitetsersättning ska ha möjlighet att arbeta ideellt med bibehållen ersättning och gränsen som föreslås är 10 t/v. Miljöpartiet anser att det är mycket viktigt. Att ha sjukersättning för ett visst sjukdomstillstånd som innebär nedsatt arbetsförmåga får inte innebära att den enskilde inte ska kunna göra något alls av rädsla att dennes ersättning blir ifrågasatt. Att delta i samhällslivet efter förmåga, kunna engagera sig i den grad man orkar eller på andra sätt delta i

samhällslivet är viktigt för alla människor. Funktionsrättsrörelsen ifrågasätter gränsen vid 10 timmar/vecka. Regeringen bör snarast återkomma med ett förslag där remissinstansernas synpunkter har vägts in.

Höj schablonen för personlig assistans

För att assistansen ska fungera på ett bra sätt behöver arbetsvillkoren för att vara personlig assistent vara tillräckligt bra. Många assistansbolag larmar om att de låga uppskrivningarna håller på att utarma deras möjligheter att rekrytera och behålla assistenter och att bedriva ett seriöst arbete. Uppskrivning har gjorts på mycket låga nivåer, förra året 1,5% och har därmed legat under de kollektivavtalade lönehöjningarna och nivån utarmas från år till år.

Schablonens nivå handlar om vilka löner man kan ge, att kunna värdera medarbetare med lång erfarenhet och kompetens när det är viktigt, ge handledning och utbildning. Om utrymmet blir allt snävare är risken stor att seriösa företag slås ut och att de mindre nogräknade återstår. Därför är schablonnivån i sig viktig för en väl fungerande och seriös sektor. Regeringen har nu aviserat 2,5% uppskrivning. Det är bättre, men i sammanhanget för låg, inte minst eftersom uppskrivningen länge släpat efter. Vi anser istället att nivån bör skrivas upp med 5 procent under nästa år. Vi anser också att regeringen snarast bör återkomma med förslag på en långsiktig, stabil och förutsägbar modell för uppskrivning av assistansersättningen framöver. Vår föreslagna höjning är tänkt som ett första steg på vägen mot att i slutet av mandatperioden kunna sluta det gap som har uppstått efter flertalet år med alltför liten uppskrivning. Vi avsätter 629 mk nästa år i syftet och kompenserar även kommunerna för höjningen med 117 mk.

Cykelstöd för personer med funktionsnedsättning som behöver specialutformad cykel

Personer med funktionsnedsättning har små möjligheter att få tillgång till cykel, även om det numer finns specialutformade sådana på marknaden. Cykel räknas som ett hjälpmedel vad gäller barn och är därmed något du kan få som hjälpmedel via regionen. Detsamma gäller ej för vuxna, du är i dagsläget hänvisad till att beställa själv till stor kostnad, för de som känner till möjligheten. Hjälpmedel ges till permobil och andra sätt att ta sig fram, dit räknas inte specialutformade cyklar. Cyklar innebär förutom möjlighet till mobilitet även ökad fysisk hälsa. Det finns i dagsläget tex mycket bra sk elarmcyklar som du kan haka på din rullstol. De kan erbjuda möjlighet till transport, rörelse, frihet och ökad hälsa. De är dock dyra och det få

förunnat att kunna köpa dem. Det behöver finnas ett samhälleligt stöd för detta.

Cykelförbundet stöder i hög grad tanken. Det finns även andra specialutformade cyklar för andra typer av funktionsnedsättning, t ex tandemcyklar för personer som är synskadade, sk trike med tre hjul för t ex personer med neurologisk problematik. Vi vill därför införa ett system med cykelstöd i likhet vid sidan av det system som finns för bilstöd. För att ge människor med funktionsnedsättningar möjlighet att få tillgång till specialutformad cykel, till exempel så kallad elarmcykel. 100 mk per år avsätts för ändamålet.

Ett högkostnadsskydd för tandvård

Regeringen har aviserat att man avser tillsätta en utredning för att se över tandvårdens högkostnadsskydd för att det mer ska efterlikna det högkostnadsskydd som finns i övrig vård. Äldre personer med sämst munhälsa ska prioriteras. Miljöpartiet har länge drivit att vi vill jämställa tandvården med övrig vård i övrigt för alla i Sverige. Vår målsättning är därför att tandvården ska ingå i samma högkostnadsskydd som vården i övrigt. Vi anser dock att den utredning som nyligen tittat på olika möjliga modeller för högkostnadsskydd har tagit ett viktigt steg på vägen för ett separat högkostnadsskydd som ligger på 1200 per år. Det skulle betyda mycket för enskilda människor, och då den vägen kan vara mer framkomlig anser vi att det förslaget bör tas vidare och utredas. Det gäller bland annat prismodeller för att det ska fungera för såväl patienter som tandläkare. Vi anser därför att regeringens tilltänkta utredning bör ha en fördjupning av förslaget och ha användbarhet som fokus.

Nej till att göra tandvård dyrare för unga

I dagsläget kan unga personer upp till 23 år få tandvård utan kostnad. Regeringen vill ta bort den reformen och anser att det ska vara utan kostnad enbart upp till 19 år. Vi tycker inte det är bra. Det är angeläget att unga människor får in en vana av att ta hand om sina tänder och vända sig till tandläkaren regelbundet. Än så länge finns inte någon annan reform på plats som minskar behovet, därför säger vi nej till förändringen. Vi tycker inte heller att det är motiverat att som regeringen gör - sänka det allmänna tandvårdsbidraget för unga mellan 24 och 29 år och därmed göra det dyrare att gå till tandläkaren. Vi avvisar därför regeringens förslag.

Kostnadsfria preventivmedel för alla upp till 26 år

Det ser olika ut i landet i fråga om huruvida regioner erbjuder kostnadsfria preventivmedel eller inte. För unga är det högst angeläget att enkelt och självklart kunna ha säkert sex och att inte kostnaden ska stå i vägen. Vi vill därför införa ett system där staten fullt ut subventionerar preventivmedel. För det syftet avsätts 60 miljoner årligen.

Kvalitetsregister i vården för könsdysfori och vissa SRHR-frågor

Nationella kvalitetsregister finns för olika delar av vården och modellen finansieras enligt en överenskommelse mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). I dagsläget saknar Könsdysforiregistret medel trots att Socialstyrelsen poängterat vikten av uppföljning av den vård som ges. Vi vill därför avsätta medel så att Socialstyrelsen i samverkan med SKR kan säkerställa att Könsdysforiregistret ska kunna fungera. Vi vill också ge Socialstyrelsen i uppdrag att följa upp tillämpningen av kunskapsstöden på området, att säkerställa att omorganiseringen av vården till nationell högspecialiserad vård verkställs samt att Forte ges anslag för att kunna utlysa anslag till forskning på området.

Vi anser att Socialstyrelsen ska få i uppdrag att verka för att ett nytt nationellt kvalitetsregister för endometriosis inrättas. Likaså finns det behov av ett kvalitetsregister för abortvård. Det är angeläget inte minst eftersom abortvården väntas förändras radikalt framöver och säkerhet och uppföljning blir högst angeläget. I samband med detta vill vi även att regelverket förändras för vilka professioner som kan ge information till registren samt vilken typ av data det handlar om. I det syftet bör aktuell lagstiftning ses över. För utvecklingen och inrättandet av dessa tre kvalitetsregister vill vi öka anslaget till Socialstyrelsen med 10 miljoner kronor per år.

Låt återhämtningsbonusen fortsätta att bidra till förändring

Regeringen har aviserat att man vill avveckla den så kallade återhämtningsbonusen från och med 2024. Det är bedrövligt att det starka utvecklingsarbete som inletts och prövats på många håll i Sverige nu ska avbrytas. Forskning pågår och många fler har sökt än vad det finns utrymme för.

Återhämtningsbonusen inrättades 2021, en satsning som Miljöpartiet drivit igenom. Det är medel hos Socialstyrelsen som finns att söka för arbetsgrupper inom vården och äldreomsorgen som vill pröva att utveckla nya arbetssätt för förbättrad arbetsmiljö. Det kan

inkludera arbetstidsmodeller. Syftet är att ta till vara personalgrupperns egna utvecklingsidéer och ge dem möjlighet att pröva dessa.

Återhämtningsbonusen infördes sommaren 2021 med 300 miljoner kronor i medel och söktes då av 190 kommuner och 16 regioner. Från och med 2022 avsattes 1 miljard kronor årligen. Till detta tillkom 2023 ytterligare 300 miljoner kronor för att minska eller ta bort delade turer, vilket också var värdefullt. Återhämtningsbonusen har inneburit viktiga förändringsprocesser över hela landet och vi är bedrövade att regeringen nu avbryter denna viktiga utveckling. Ett exempel är Mörbylånga där man mycket effektivt prövat nya arbetstidsmodeller med oerhört gott resultat. Ansvariga uttrycker att det aldrig hade kunnat göras utan dessa medel.

Miljöpartiet anser det särskilt viktigt att modellen erbjuder förslag inifrån arbetsgrupper och ej med ett ovanifrånperspektiv. Det är oerhört angeläget att medlen återinrättas och att uppföljningar av reformen kan öka kunskapen av hur medlen kommit verksamheterna till del sammantaget hittills. På sikt skulle vi vilja utöka modellen. Vi säger nej till minskningen av anslag 1:6 med 350 mk och minskningen av anslag 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet med 650 mk

Feltänkt med prestationsbaserad ersättning kopplad till vårdplatser

Regeringen har föreslagit en utökning av prestationsbaserad ersättning till regionerna, bland annat för att åtgärda bristen på vårdplatser med 2 miljarder kronor för 2023, 2 miljarder för 2024 och detsamma för 2025. Vi anser inte att bristen på vårdplatser löses på ett bra sätt genom prestationsbaserad ersättning. Det blir en märklig detaljstyrning och kan snarare komma att leda till ökad stress och styrda beteenden, som inte grundar sig i de reella behoven, för att få medlen. Regionerna är redan högst medvetna om hur problematiken ser ut. Vi anser istället att tillskottet bör komma regionerna till användning att användas på det sätt de finner bäst regionalt, genom tillskott på sektorsbidraget till regioner inom UO 9 anslag 1:6.

Inga minskade anslag till personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp

Regeringen tänker avsluta den pågående satsningen på personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp. Denna satsning ser vi som högst angelägen, till exempel för personer som är multisjuka och har svårt att få en sammanhängande och trygg vård i dagsläget. Det är ett viktigt fokus som behöver finnas i den primärvårdsreform som regeringen också säger sig

värna. Av detta skäl vill vi höja anslaget med 243 mk för 2024, 244mk för 2025 och 389 mk för 2026.

Gratis vård för personer som har utsatts för sexuella övergrepp

Den som har utsatts för sexuella övergrepp och vänder sig till vården för undersökning och vård ska inte behöva betala för det. Det ska inte finnas minsta risk att någon inte har råd med en sådan vårdkontakt och samhället behöver göra allt för att underlätta för en våldsutsatt. Motsvarande har region Skåne fattat beslut om och vi anser att det ska gälla i hela landet. Staten bör bidra till kostnaden som vi uppskattar till 18 miljoner årligen.

Särskilda insatser för samisk hälsa

Samers hälsosituation måste hanteras skyndsamt. Det gäller specifikt den psykiska ohälsan. En av tre unga renskötande samer funderar idag på att ta sitt liv. Det är helt oacceptabelt. Mycket kan förändras genom bättre villkor för rennäringen, men även insatser inom regionerna inriktade på samisk hälsa bör förstärkas och fördjupas. Det pågår flera viktiga projekt som tar sikte på att inhämta kunskap och stärka insatserna mot psykisk ohälsa, bland annat pågår arbetet med en kommande nationell strategi för psykisk hälsa och suicidprevention. Strategin bör innehålla ett uttryckligt mål om att stärka samers psykiska hälsa och förhindra suicid bland samer. Vi anser att ett specifikt tillskott om 2 miljoner per år bör avsättas från och med 2024 för specifika insatser för samers psykiska hälsa.

Nytt kompetenscentrum om intellektuell funktionsnedsättning och autism

Flera funktionsrättsorganisationer såsom FUB, Svenska Downföreningen och Autism Sverige har lyft det stora behovet av utbildningssatsningar för LSS-personal, bland annat på boenden. Socialstyrelsen har utrett frågan och nyligen kommit med förslag som mottagits med stor glädje från funktionsrättsrörelsen. Förslaget är att inrätta ett kompetenscentrum, antingen på Socialstyrelsen eller fristående, för att höja kompetensen om autism och intellektuell funktionsnedsättning. Det är ett angeläget bidrag för att lösa de problem som vi i dagsläget ser bland annat på många boenden. Regeringen har inte avsatt medel för centret, men vi anser att det behövs för att ta ett viktigt steg framåt på området. Regeringen bör ta ställning till huruvida ett fristående center eller ett center på Socialstyrelsen är att föredra och bör överväga

frågan tillsammans med de funktionsrättsorganisationer som närmast berörs. Vi avsätter medel som täcker endera av alternativen. 8 miljoner avsätts för 2024 och 12 mk för 2024 och 2025

Utred ett sammanslaget system vid arbetslöshet och sjukdom

Miljöpartiet vill på sikt reformera dagens trygghetssystem genom att slå samman a-kassan, sjukförsäkringen och försörjningsstödet till en gemensam trygghetsförsäkring, så kallad Arbetslivstrygghet, som sköts av en och samma myndighet. Vi anser att vinsterna är stora; det skulle minska risken för att människor bollas mellan olika myndigheter och medföra mindre administration, mer samverkan och en möjlighet för den enskilde att få mer individanpassat stöd.

Stärk skyddsnäten

Jämställdhetsperspektivet och barns rätt till båda sina föräldrar och andra vuxna måste ha starkare fokus. Vi vill inte se ett enda barn växa upp i fattigdom. Tyvärr är vi långt därifrån i dag och det är alltid barn som kommer i kläm när socialförsäkringssystemet snävas in. Det gör den här regeringen i hög grad. Bidrag behöver automatiskt inflationssäkras och vi vill att en kriskommission ska tillsättas för att ta fram effektiva förslag mot barnfattigdom. Vi är djupt oroad över Tidöavtalet och vad det kommer att innebära för familjer och barn i Sverige. I stället för att utreda hur barnfamiljer ska bli fattigare och göra så att misstron ökar måste socialförsäkringen stärkas. Socialförsäkringens utformning utgör vårt gemensamma skyddsnät och förebygger problem både för enskilda och på samhällsnivå. Det ska inte monteras ner och stöd ska ges till de som behöver.

Tabell 3 Stärkt ekonomi för barnfamiljer

Miljoner kronor - avvikelse från regeringen

	2024	2025	2026
Inflationssäkra underhållsstödet	400	400	400
Inflationssäkra barnbidraget	2 700	3 500	3 900
Indexera bostadsbidraget	300	700	800
Säkerställ att personer med försörjningsstöd får ta del av förhöjt bostadsbidrag	300		

Inflationssäkra barnbidraget

Barnbidraget är ett viktigt bidrag som kommer alla familjer i Sverige till del. Miljöpartiet anser att barnbidraget behöver indexeras på ett sådant sätt att det inflationssäkras. Den beräknade kostnaden är 2,7 miljarder för 2024, 3,5 miljarder för 2025 och 3,9 miljarder för 2026.

Inför en tredelad föräldraförsäkring

Miljöpartiet vill införa en tredelad föräldraförsäkring, vilket betyder att varje förälder ska ta ut minst en tredjedel av föräldradagarna för ett mer jämställt uttag. En tredjedel av dagarna ska man om man så vill kunna överlåta till en annan närstående person. Vi ser dock problem med det förslag som regeringen lagt fram då det kan underminera föräldraförsäkringen och leda till ett statligt subventionerat nanny-system.

Inflationssäkra underhållsstödet

Miljöpartiet anser att underhållstödet behöver indexeras på ett sådant sätt att det inflationssäkras och skrivs upp i takt med inflationen och konstruktionen behöver bli permanent. Regeringen bör återkomma med ett förslag på hur detta ska ske. Vi vill dock redan nu höja nivån för de kommande åren enligt den nu beräknade inflationen. Vi avsätter i detta syfte 400 mk 2024 och motsvarande för 2025 och 2026.

Höjt bostadsbidrag för barnfamiljer

Regeringen höjde bostadsbidraget för barnfamiljer tillfälligt under pandemin. Miljöpartiet välkomnar att regeringen anser att den höjda nivån behöver fortsätta att gälla även under första halvåret av 2024 och anser även att personer som uppbär ekonomiskt bistånd ska få ta del av höjningen vilket vi avsätter 300 miljoner kronor för. Vi anser att bostadsbidraget bör räknas upp inflationen för att inte urholkas när det behövs som mest. Vi avsätter därför 300 mk för år 2024, 700 mk för år 2025 och 800 mk för 2026. Indexeringen för 2024 börjar gälla så fort förlängningen av det förhöjda bidraget löper ut.

Stärk skuggsyskons möjlighet att få egna behov tillgodosedda

För föräldrar som har barn med svåra funktionsnedsättningar är det viktigt att syskon även ska kunna få egen tid med föräldrar. Detta vägs ibland in, men långt ifrån alltid. Vi anser att lagen

behöver stärkas i detta syfte och vill även avsätta medel för att bidra till att det ska bli möjligt. Bidrar till utjämningsystemet, LSS. Vi avsätter 10 mkr årligen.

Kriskommission mot barnfattigdom

Barnfattigdom är ett av de största samhällsproblemen i Sverige. Miljöpartiet anser att en kriscommission behöver tillsättas som ska ta fram förslag för att bekämpa barnfattigdom. Kommissionen ska utgå från ett barnrättsperspektiv och behandla både trygghetssystemen och kompensatoriska åtgärder direkt riktade till barnen. Vi vill att barn ska få utrymme att vara delaktiga i processen och att barns åsikter ska beaktas i framtagandet av åtgärder.

Förstärk de allmänna bidragen till kommuner och regioner

Behoven av tillskott av medel i kommuner och regioner är stora. Stora delar av vården och omsorgen behöver ett tillskott av medel för att säkerställa att den löpande verksamheten kan utföras på ett acceptabelt sätt som inte äventyrar kvalitén, personalens hälsa eller arbetsmiljön. Regeringens tillskott på 10 miljarder bedömer vi inte vara tillräckligt och vi anslår därför ytterligare 14 miljarder i allmänna bidrag till kommuner.

Sveriges regioner som ansvarar för sjukvården och kollektivtrafiken står inför en mycket tuff situation. Vi anser därför att man för det kommande året bör justera fördelningen mellan kommuner och regioner för de tillkommande statsbidragen. Istället för att 70 procent av tillskotten går till kommuner och 30 procent till regioner anser vi att tillskotten bör fördelas jämnt mellan kommuner och regioner.

En grön konsumentpolitik

Flera konsumentmarknader är under snabb omvandling, vilket både ger nya möjligheter för konsumenterna och förändrar konsumenternas förutsättningar. Målet för konsumentpolitiken är en trygg och väl fungerande konsumentmarknad och en ekonomiskt och ekologiskt hållbar konsumtion inom planetens gränser. Det ska vara lätt att göra rätt.

En mer hållbar konsumtion ska främjas där miljömässigt bättre produkter och deras leveranser blir enklare att välja och planerat åldrande, där produkten är gjord för att bli oanvändbar i förtid, motverkas. Vi vill därför utreda möjligheten att införa en standard där tillverkare/återförsäljare redovisar förväntad livslängd och förväntad servicekostnad på konsumentprodukter.

Vi anser att fler produkter behöver en tydligare klimatmärkning för att underlätta för konsumenter och ett tydligt regelverk för vad som ska få kallas klimatkompenserat. Kända certifierade miljömärkningar som den nordiska miljömärkningen Svanen har en viktig roll att spela för att underlätta för konsumenter. Vi anslår 4,1 miljoner kronor i anslag UO 18 2:5 *Bidrag till miljömärkning av produkter.*

För att ge människor möjlighet att välja ett mer klimatsmart resande behöver kollektiva resesätt som exempelvis tåg bli enklare att välja. Vi anser att man behöver införa krav på anslutning till en gemensam konkurrensneutral biljettförsäljningsplattform för kollektivtrafikresenärer för en ökad tillgång till biljetter från alla olika utförare.

I en lågkonjunktur, när kostnaderna för boende och livsmedel stiger, ökar samtidigt risken för hög belåning och överskuldssättning. Skuldproblem har inte bara stora konsekvenser för den skuldsatte och dennes närstående utan även samhällsekonomiska konsekvenser. Vi vill att skyddet för enskilda individer på kreditmarknaden ska stärkas.

Allt mer komplexa marknader riskerar dessutom att ytterligare öka konsumenternas informationsunderläge, vilket inte minst kan skada mer utsatta grupper av konsumenter. När marknaden för konsumenter breddas och blir mer individuell och global genom ökade möjligheter att handla från alla delar av jorden blir valfriheten större men det kan samtidigt bli svårare att välja rätt, inte minst på en ökande digital marknad. Det är också tydligt att tillräckliga resurser saknas hos konsumentverket för att följa upp konsumentproblem på den digitala marknaden. Det kan röra sig om allt ifrån rena bedrägerier, marknadsföring mot barn eller svårigheter att komma i kontakt med en ansvarig när något gått fel. Även detta arbete behöver förstärkas och konsumentverket får i vår budget ytterligare 5 miljoner kronor för att kunna stärka detta arbete, anslag UO 18 2:1 *Konsumentverket.*

Genom att motverka osunda affärsmetoder och stärka konsumenterna med lagstadgade rättigheter och konsumentstöd kan konsumentpolitiken förbättras. Lagstiftningen mot så kallad greenwashing och kommunikation runt klimatkompenserade produkter och tjänster behöver stärkas och reklam och marknadsföring för miljö- och klimatskadande verksamhet eller med sexistiska undertoner behöver regleras. Detta behöver utredas.

Vi motsätter oss att anslag UO 18 2:4 *Åtgärder på konsumentområdet* avskaffas. Det är angeläget att det civila samhällets organisationer fortsatt ges möjlighet att främja konsumenternas intressen samt bidra till standardiseringsarbeten.

Vi anser att reklamationsrätten ska följa varan istället för att stanna hos den ursprungliga köparen, samt att det ska vara enklare och mer lönsamt att reparera sina varor. Vi vill återigen sänka momsens på vissa reparationer från 12 till 6 procent.

En kraftfull naturpolitik för stärkt biologisk mångfald och stor klimatnytta

Parallellt med klimatkrisen står vi inför en ekologisk kris, och förändringen som sker inom detta område kan på många sätt inte återställas. Forskningen visar att vi kan vara på väg mot det sjätte massutdöendet på planeten. Sedan 1970-talet är minskningen av världens bestånd av fåglar, fiskar, däggdjur och grod- och kräldjur hela 68 procent, enligt WWF:s Living Planet Report. En miljon arter riskerar att utrotas från jorden. När en art har utrotats, är den utrotad för evigt.

Det finns en bred vetenskaplig samstämmighet om både orsaker till naturkrisen och de åtgärder som behöver sättas in för att vända den negativa trenden. De främsta orsakerna till artutrotningen är förlusten av livsmiljöer, ett alldeles för högt jakt- och fisketryck, invasiva arter, utsläpp av föroreningar och en eskalerande klimatkris. Utöver ett starkare och mer omfattande skydd av natur, handlar åtgärdsbehoven om att förändra brukningsmetoder och om att förstörd natur måste återskapas.

Det finns fortfarande väldigt mycket som kan göras för att undvika, mildra och anpassa våra samhällen till konsekvenserna av klimatkrisen och den ekologiska krisen. Miljöpartiet vill bygga ett tryggt och fritt samhälle inom planetens gränser. Det är en historisk satsning som lyssnar till vetenskapen och gör vad som krävs för att nå de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030.

Tabell 4 En kraftfull naturpolitik för stärkt biologisk mångfald och stor klimatnytta
Miljard kronor- avvikelse från regeringen

Skydd av värdefulla skogar och ersättning till markägare	4
Säkra att värdefulla skogar inte avverkas – tillsyn, inventering och skötsel	0,1
Bevara tätortsnära skog	0,03
Omställning till hyggesfritt och klimatanpassat skogsbruk	0,3
Återställ våtmarker för ökad klimatnytta	0,4
Åtgärder för hotade arter och naturtyper	1,8
Biologisk mångfald i jordbrukslandskapet - ökat stöd till ekologiska jordbruksmetoder och livsmedel	0,4
Rädda naturbetesmarkernas mångfald	0,2
Satsning mot invasiva arter	0,015
Miljöövervakning – ryggraden i svenskt miljöarbete	0,1
Miljöforskning och innovation för omställning	0,3
Långsiktig höjning av miljömyndigheternas anslag	0,2
Vänd krisen för haven	1
Omställningsstöd till hållbart fiske	0,06
Rädda ålen	0,8
Ökad fiskerikontroll	0,03
Sanering av PFAS och andra miljögifter	0,1
PFAS-rening av dricksvatten och VA-investeringar	0,4
Moderna, effektiva tillståndprocesser och ökad tillsyn	0,1
Ökat internationellt miljö- och klimatsamarbete	0,04
Stärkt rovdjursförvaltning: bättre samexistens och ökade ersättningsnivåer	0,04
Förstärkt arbete med nationalparker och friluftsliv	0,05
Totalt	10,5

Omfattande satsningar på starka ekosystem

De nationella miljömålen, Agenda 2030 och miljölagstiftningen är centrala utgångspunkter i arbetet med att säkra en god miljö som kan fortsätta att förse oss med livsviktiga ekosystemtjänster. EU:s gemensamma politik för klimat och miljö är nödvändig för att stärka arbetet med ren luft, rent vatten, biologisk mångfald och klimatomställning i hela EU. Klimat- och miljölagstiftningen behöver på många sätt skärpas och anpassas efter den kunskap vi har idag om klimat- och miljökrisens allvar. Svensk lagstiftning behöver i flera avseenden anpassas efter EU:s miljölagstiftning för att vi ska nå upp till gemensamma miljö- och klimatmål. Existerande globala och regionala miljörelaterade avtal och direktiv behöver fullt ut implementeras, exempelvis konventionen för biologisk mångfald och EU:s direktiv för arter, habitat och havsmiljö. Miljö- och klimatskadliga subventioner behöver tas bort och de ekonomiska incitamenten för beteenden med positiv inverkan på klimat och miljö behöver öka.

Omkring en halv till en miljon av planetens drygt åtta miljoner arter riskerar att utrotas inom några årtionden om inte kraftfulla åtgärder vidtas för att hejda den katastrofala utvecklingen. Forskare talar om att vi är inne i den sjätte massutrotningen. Utvecklingen är global men är tydlig också i Sverige. Orsakerna är förstörda livsmiljöer, exploatering av arter genom fiske-, jord- och skogsbruk, klimatförändringar, invasiva arter och miljöföroreningar.

Sverige har genom FN:s Montréalavtal för naturen skrivit under på att vända förlusten av biologisk mångfald till år 2030. Miljöpartiet vill göra omfattande satsningar för att skapa mer motståndskraftiga ekosystem, stärka den biologiska mångfalden, säkra att Sverige når de nationella målen och bidra till målen internationellt.

Skydd av djur och natur

Läget för den biologiska mångfalden i Sverige är på många sätt akut. Runt tusen skogslevande arter är hotade. Ett omfattande problem är bristen på större, sammanhängande områden med höga naturvärden, som är ett krav för många arter. Östersjöns ekosystem står inför en akut kris, och läget i Västerhavet är mycket allvarligt.

För att vända artkrisen i skogen, säkra fungerande och motståndskraftiga ekosystem och nå miljömålen krävs därför omfattande satsningar på att bevara och återskapa värdefulla naturområden för framtiden. Avverkningstakten för värdefulla naturskogar är redan mycket hög, enligt myndigheternas utvärderingar. Det handlar nu om att säkra bevarandet av det sammanhängande bälte av fjällnaturskogar som pekats ut i propositionen Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen (prop. 2021/22:58) och som Sverige har ett internationellt ansvar att bevara. Det handlar också om annan värdefull natur över hela landet, som att bevara de sista resterna av kontinuitetsskogarna. Miljöpartiet vill därför satsa ca 3,3 miljarder mer än regeringen på anslaget för skydd av värdefull natur under 2024 för att nå upp till en total anslagsnivå på 5 miljarder per år. Av dessa avsätts totalt 2,5 miljarder till fjällnära skogar, och 2,5 miljarder till skyddsvärda skogar i hela landet. Totalt över tre år satsar vi 11 miljarder mer än regeringen.

Åtgärder för värdefull natur, hotade arter och naturtyper

Även pengarna för finansiering av arbetet med skötsel, stärkt biologisk mångfald och olika åtgärder för värdefull natur behöver öka. Efter att regeringen skurit ned på anslaget 2023 finns även en omfattande åtgärdsskuld som måste åtgärdas. Det behövs exempelvis ett förstärkt arbete med kunskapsuppbyggnad kring statusen för den biologiska mångfalden och

kunskapsuppbyggnad om hot och status för arter och habitat, planering av grön infrastruktur och riskanalyser. Det behövs också omfattande insatser för skötsel av redan skyddade områden. I många områden hotas exempelvis naturvärdena av igenväxning och av att hävden upphört, det gäller exempelvis många gräsmarker. Det handlar också om fortsatta insatser mot invasiva arter och för hotade arter, som pollinatörer, och andra satsningar på att stärka den biologiska mångfalden. Det behövs också en förstärkt viltförvaltning och en genetisk förvaltning av vargstammen.

Naturbetesmarkerna är oerhört artrika, och skötseln av ängs- och betesmarker och slåtterängar har en nyckelroll för att nå miljömålen för kulturlandskapet. På anslaget för åtgärder för värdefull natur vill Miljöpartiet därför satsa 1,8 miljarder mer än regeringen 2024, och totalt 7 miljarder mer än regeringen över kommande tre år.

Inom ramen för anslaget ryms ett flertal satsningar, bland annat en förstärkning av arbetet med hotade arter med 50 miljoner 2024. Exempelvis behövs en förstärkning av åtgärdsprogrammen för hotade arter, och pollinatörer i skogslandskapet, samt arbetet med att stävja illegal handel med hotade arter.

Återvätning av dikade torvmarker – en nyckelåtgärd för både klimat och miljö

Våtmarker som dikats ut läcker stora mängder växthusgaser, men dessa läckage kan stoppas genom att marken återvätas. Återvätning har också många positiva effekter för djur och växter. Den biologiska mångfalden stärks, näringstillförseln och övergödningen i sjöar, vattendrag och hav kan minska och den vattenhållande förmågan i landskapet stärks, vilket bidrar till ökad klimatanpassning.

Miljöpartiet föreslår en omfattande satsning på återvätning av utdikade våtmarker. Det är viktigt att denna satsning består och sträcker sig långt fram i tiden, eftersom ryckighet i finansieringen har identifierats som både en knäckfråga och ett hot mot att uppnå högre kolinlagring och klimatnytta. Under kommande mandatperioder måste Sverige öka kolinlagringen i landskapet markant, bland annat till följd av kraven i EU:s klimatlag. Inom ramen för anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur inom UO 20 öronmärks 445 miljoner mer än regeringens satsning för återvätning av våtmarker 2024, och totalt över de kommande tre åren vill Miljöpartiet satsa 2,8 miljarder mer än regeringen.

Biologisk mångfald i odlingslandskapet

Miljöpartiet föreslår en särskild satsning riktad till markägare och brukare för att gynna arter i odlingslandskapet om 30 miljoner inom ramen för anslaget för åtgärder för värdefull natur. Inom samma anslag öronmärks även en satsning på restaurering och skötsel av ängs- och betesmarker, inklusive mosaikmarker om 166 miljoner för 2024

Förstärkt viltförvaltning

Inom ramen för anslag 1:3 åtgärder för värdefull natur vill vi även anslå 30 miljoner för att förstärka viltförvaltningen, med fokus på genetiskt viktiga vargindivider, DNA-baserade förvaltningsverktyg, inventeringssystem och arbete för en förbättrad samexistens mellan lokalbefolkning och rovdjur på lokal och regional nivå.

Satsning mot invasiva arter

Invasiva arter blir ett allt mer påtagligt problem. Arbetet har dessutom tyvärr tappat fart sedan regeringen skar ned på budgeten för 2023. Om inte omfattande satsningar görs riskerar det arbete som gjorts under tidigare år att raseras. Miljöpartiet vill förstärka arbetet med invasiva arter inom ramen för anslag 1:3, där vi vill satsa 15 miljoner mer än regeringen för 2024.

Förstärkt arbete med nationalparker och friluftsliv

Nationalparker utgör ett mycket starkt naturskydd för framtida generationer och har även positiva effekter på landsbygdsutveckling och arbetstillfällen. Miljöpartiet vill fortsätta satsningen på att öka antalet nationalparker, och förstärker detta arbete inklusive arbete med friluftsliv och allemansrätt med 50 miljoner kronor inom ramen för anslag 1:3.

Stärkt miljöövervakning – ryggraden i svenskt miljöarbete

Miljöövervakningen är ryggraden i svenskt miljöarbete och behöver få tillräckliga resurser. Arbetet med långa tidsserier är centralt för att kunna förstå och följa tillståndet för exempelvis våra dricksvattentäkter, fisken i hav och sjöar, skogarna och andra ekosystem över hela landet. Det finns ett stort behov av förstärkning av anslaget för att möjliggöra exempelvis utökade satsningar på PFAS-screeningar och andra farliga ämnen, förbättrad klimatstatistik, förbättrad fågelövervakning och hälsorelaterad miljöövervakning. Övervakning över mark- och jordhälsa i skogsmark behöver initieras. Miljöpartiet satsar 132 miljoner mer än

regeringen 2024, och totalt 654 miljoner mer än regeringen under de kommande tre åren. Inom ramen för anslaget öronmärks även 13 miljoner för miljöövervakning av genetisk mångfald, vilket krävs enligt FN:s Montréalavtal och 10 miljoner för miljöövervakning av pollinatörer.

Stärkt miljöforskning i takt med tiden

Även anslagen till miljöforskning bör ökas för att vi ska kunna upprätthålla den höga nivån och fortsätta arbetet med att täcka kunskapsluckor som kan ligga till grund för ett stärkt åtgärdsarbete.

Miljöpartiet anser att anslag 1:5 Miljöforskning behöver en avsevärd höjning. Den nuvarande nivån har legat relativt stilla de senaste tio åren och räcker till 6 parallella forskningsprojekt som löper över tre år. En nivåhöjning skulle möjliggöra fler parallella projekt, och exempelvis kunna täcka viktiga områden som cirkulär ekonomi, spridning av miljögifter och miljöeffekter av havsbaserad vindkraft, där myndigheterna identifierat behov av mer forskning. Miljöpartiet lägger därför 83 miljoner mer än regeringen på anslag 1:5 för 2024. Totalt över kommande tre år lägger Miljöpartiet 315 miljoner mer än regeringen.

Vänd krisen för haven

Utvecklingen i våra hav är oerhört allvarlig, och tillståndet för ekosystemen i både Östersjön och Västerhavet är på många sätt akut. Kommande mandatperiod är kritisk för att vända utvecklingen och återuppbygga ekosystemen igen, och därför behövs omfattande satsningar och en bestående ökning av finansieringen. Även miljöarbetet för vattendrag och sjöar behöver förstärkas, bland annat för att finansiera arbetet med moderna miljövillkor för vattenkraften.

Hav och klimat är två sidor av samma mynt. Ett friskt levande hav är en förutsättning för kolinlagring och motståndskraft mot klimatförändringarna. Kopplingen mellan hav, klimatförändringar och havsförurning behöver inkluderas i havsmiljöarbetet, och havsmiljöförvaltningen behöver få en större och tydligare roll i klimatarbetet. En ekosystembaserad förvaltningsmodell ska genomsyra allt havsmiljöarbete och hela havspolitikerna, inklusive fisket. En samlad proposition på hela Miljömålsberedningens förslag, Havet och människan (SOU 2020:83), bör lämnas av regeringen snarast. Däribland ska en havsmiljölag införas och vara utgångspunkt för havsmiljöarbetet. Likaså brådskar det att införa nya etappmål om skyddade områden. Sverige behöver snarast nå det nya målet om 30

procent skydd av både marina- och sötvattensmiljöer, som Sverige förbundit sig att leva upp till genom FN:s nya globala naturavtal, som undertecknades i Montréal i december 2022.

Åtgärdstakten i vattenmiljöarbetet behöver öka för att Sverige ska nå vattendirektivets mål om god ekologisk och kemisk status. Att minska övergödningen är oerhört centralt, inte minst i havsmiljöarbetet. Det behövs också ett helhetsgrepp om sjöfartens påverkan på

havsmiljön. Det saknas forskning och kunskap inom flera områden som är väsentliga för att vidta rätt åtgärder för att kunna nå miljömålen Hav i balans samt levande kust och skärgård.

Långsiktig nivåhöjning av Havs- och vattenmyndighetens anslag som möjliggör högre åtgärdstakt

På anslag 1:11 inom UO 20 vill Miljöpartiet därför genomföra en omfattande och långsiktig höjning av Havs- och vattenmyndighetens anslag för havsmiljöarbetet för ett förstärkt arbete med bland annat ovanstående frågeområden; år 2024 vill vi tillföra 1 miljard mer än regeringen, och över tre år vill vi satsa nära 9 miljarder mer än regeringen.

Även anslag 1:15 inom UO 20 behöver förstärkas, för att möjliggöra en expansion av myndigheten som kan understödja satsningarna inom ramen för anslag 1:11. Miljöpartiet vill förstärka anslaget med 72 miljoner mer än regeringen 2024, och totalt 483 miljoner över de kommande tre åren.

Totalstopp för industriellt fiske och övergång till hållbara fiskemetoder

Fisket måste bli ekosystembaserat. Trålgränsen för fisket måste omgående flyttas ut till 12 nautiska mil längs hela kusten, inga dispenser ska ges, och ett generellt förbud mot bottentrålning bör införas. Sverige bör verka för att EU tar fram en avvecklingsplan för industriell trålning, och det småskaliga, kustnära fisket ska samtidigt stöttas. Det behövs fortsatta satsningar på övergång till hållbara, skonsamma fiskemetoder.

Flytta ut trålgränsen och inför ett omställningsstöd till hållbart fiske

Inom ramen för anslag 1:11 vill vi öronmärka en satsning på 60 miljoner för ett omställningsstöd till hållbart fiske. Miljöpartiet vill flytta ut trålgränsen maximalt och stoppa allt industriellt fiske på svenska vatten. Stödet riktas till de fiskare som berörs av ett trålstopp

för att mildra konsekvenserna, bidra till att ersätta förlorad inkomst, och användas för redskapsutveckling eller redskapsbyten.

Rädda ålen

Ålen är utrotningshotad. Av det ålbestånd som en gång fanns återstår bara en liten spillra. 99 procent av den europeiska ålen har försvunnit sedan 1950-talet. Ålens överlevnad hänger nu på en mycket skör tråd. Det kan räcka med en ny parasit, en sjukdom, eller ett varmare hav till följd av klimatförändringar för att beståndet ska försvagas under alla gränser för återhämtning. Därför behöver vi tillämpa försiktighetsprincipen fullt ut och stoppa allt ålfiske. Miljöpartiet vill därför avsätta 77 miljoner kronor inom ramen för anslag 1:11 under 2023 för att ersätta de fiskare som innehar ålfiskerätter genom ett frivilligt program för återköp av dessa fiskerätter.

Ökad fiskerikontroll

Fusket inom fisket beräknas vara mycket omfattande, detta har konstaterats i en mängd rapporter från bl.a. myndigheter och organisationer. Oriktiga uppgifter om mängd och artsammansättning av landade fångster samt olagliga utkast bidrar till att utarma fiskebestånden och undergräver både den gemensamma fiskepolitiken inom EU, och det nationella handlingsutrymmet. Miljöpartiet vill öronmärka 30 miljoner inom ramen för anslag 1:11 för en ökad fiskerikontroll.

En långsiktig strategi för hantering av vattenresursen

Skyddet av dricksvattenresurserna måste stärkas. Det behövs en långsiktig, nationell strategi för hantering av vattenresursen, och den politiska styrningen av vattenförsörjningen måste stärkas. Klimatanpassning måste vara en utgångspunkt. Samverkan och katastrofberedskapen på lokal nivå måste öka. Det behövs satsningar på att komma åt den samlade och ökande miljöpåverkan på dricksvattnet från en mängd olika föroreningskällor. Arbetet med att reglera blandningar av gifter i miljön, den så kallade cocktaileffekten, måste skyndas på, likaså arbetet med att byta ut farliga kemikalier mot bra alternativ.

Ett giftfritt samhälle

Spridningen av olika gifter i miljön är allt mer omfattande, vilket är ett hot mot både människors hälsa och fungerande ekosystem, djur och växter och alla de tjänster som ekosystemen producerar. Barn är särskilt utsatta för den ökande mängden gifter. De är extra känsliga och på många sätt skyddslösa. Förstärkta insatser krävs för arbetet mot en mängd gifter i miljön. Det handlar bland annat om att förstärka arbetet mot PFAS, läkemedelsrester i dricksvatten och en mängd andra farliga miljögifter. Det behövs kunskapsspridande arbete och olika informationsinsatser för hur farliga ämnen kan bytas ut mot mindre farliga, spridningsvägar i miljön behöver kartläggas och arbetet med att sanera förorenade områden behöver en kraftfull förstärkning. Sverige har en oerhört viktig roll i att driva dessa frågor internationellt, och resurser behövs också för att skala upp detta arbete. Ett förstärkt arbete med giftfritt från början är en central del i arbetet för en cirkulär ekonomi.

Miljöpartiet anser att Kemikalieinspektionens arbete är i behov av en permanent budgethöjning. Vi vill tillföra anslag 1:6 inom UO 20 en förstärkning om 17 miljoner 2024, och totalt 35 miljoner över de kommande tre åren, vilket är i linje med myndighetens äskande.

Sanering och återställning av förorenade områden

Förorenade områden utgör en mycket allvarlig risk för både människor och ekosystem. Farliga miljögifter som PFAS läcker ut i dricksvattentäkter, förorenar grundvatten och jordbruksmark. Det handlar bland annat om Försvarmaktens förorenade områden och områden runt Sveriges flygplatser som är förorenade med PFAS, och ett mycket stort antal andra områden där mycket farliga miljögifter finns i marken. Miljöpartiet vill se en kraftfull förstärkning av arbetet inom anslag 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden. Vi vill satsa 80 miljoner mer än regeringen 2024, för att sedan genomföra en omfattande upptrappning kommande år. Totalt vill vi satsa 2,1 miljarder mer än regeringen över de kommande tre åren. Förstärkningen möjliggör utökad kartläggning, samordning, sanering och återställning av förorenade områden. Nivåhöjningen möjliggör även en ökning av forskningsmedel till SGI, SGU och andra berörda myndigheter för forskning och utveckling av reningstekniker för PFAS och andra miljögifter, och stärkt samordning under Naturvårdsverket.

Satsning på PFAS-rening av dricksvatten och vattenåtgärder

Det behövs en omfattande satsning för att stärka vattenarbetet i hela landet. Behoven av ökade investeringar och reinvesteringar i VA-nätet är mycket omfattande. Det krävs satsningar på avancerad rening som fångar upp miljögifter och läkemedelsrester och på många håll är problemen med PFAS-föroreningar mycket omfattande. Många kommuner kan inte på egen hand förväntas klara av de investeringar och reinvesteringar i gamla ledningsnät som krävs för att klara utmaningarna, statligt stöd kommer att nödvändigt. Utmaningarna är särskilt stora i många landsbygdskommuner. Miljöpartiet vill därför genomföra en särskild satsning för olika typer av vattenåtgärder. Vi vill avsätta 350 miljoner per år för statlig medfinansiering för investeringar i rent dricksvatten, investeringar och reinvesteringar i VA-nätet.

Substitutionscentrum på europeisk nivå

Substitutionscentrum bedriver ett viktigt arbete med att hjälpa aktörer att byta ut farliga kemikalier inom sina verksamheter. Det finns stor potential att utöka arbetet till en europeisk nivå. Inom ramen för anslag 1:6 öronmärks 10 miljoner för att utvidga Substitutionscentrum på europeisk nivå.

Internationellt miljö- och klimatsamarbete

Sverige har en oerhört viktig roll att spela i att driva på det internationella miljö- och klimatarbetet. Därför är också våra bilaterala miljösamarbeten viktiga. Det handlar delvis om samarbeten med andra länders regeringar. Men även om att stärka individer, organisationer och företag som arbetar i sina nationella kontexter med att stärka sina länders klimatarbete. Många av dessa individer och organisationer lever under hot och får betala ett högt pris för sitt arbete; det är viktigt att Sverige fortsätter att stötta deras viktiga arbete. Miljöpartiet anser därför att anslag 1:13 Internationellt miljösamarbete ska höjas, och lägger 38 miljoner mer än regeringen på anslaget för 2024.

Intensifiera arbetet med att skapa en cirkulär ekonomi

Samhällsekonomin orsakar en betydande miljö- och klimatpåverkan genom de produkter som konsumeras. Det behövs mer regleringar för att produkter ska gå att återanvända och återvinna. Användningen av jungfruliga resurser måste minska totalt sett. Ansvaret för att ställa om till en ekonomi inom planetens gränser ska inte bara ligga på individen. Produkters miljö- och klimatpåverkan ska tydligt reflekteras i priset, så att det blir lätt och billigt att göra

rätt. Miljöpartiet anser att det behövs en permanent höjd finansiering av insatser för cirkulär ekonomi till Naturvårdsverket inom anslag 1:1. Miljöpartiet avsätter 19 miljoner inom ramen för anslag 1:1 för att Naturvårdsverket ska kunna intensifiera arbetet med en cirkulär ekonomi. Stärkta resurser krävs för arbete med resurseffektiva kretslopp i olika värdekedjor, för att ta fram nya styrmedel för hållbar resursanvändning, för förebyggande avfallshantering, för en ökad takt i omställningen inom textilområdet, i hanteringen av plast och förpackningar, och för en ökad spårbarhet av kritiska metaller.

Miljöprövningar och tillståndsprocesser

För moderna och effektiva tillståndsprocesser som stödjer en grön samhällsomställning krävs satsningar på myndigheterna för att understödja denna utveckling, bland annat det arbete som sker på länsstyrelserna. Miljöpartiet vill satsa 75 miljoner mer än regeringen på effektiva tillståndsprocesser samt stärkt tillsyn på anslag 5.1, utgiftsområde 1. , där Miljöpartiet även gör en omfattande satsning. Inom ramen för anslag 1:1 avsätter Miljöpartiet 20 miljoner för att stärka Naturvårdsverkets arbete med dessa frågor.

Utbildning

Bättre ekonomi för studenter

Alla ska kunna studera på högskola eller universitet oavsett var man kommer ifrån i samhället och landet. Miljöpartiet vill göra det enklare att ta steget att studera vidare genom att förbättra studenters bostadssituation och ekonomiska trygghet. Den som väljer att studera vidare ska kunna klara sig ekonomiskt.

När Miljöpartiet satt i regeringen drev vi igenom en höjning av studiebidraget med 300 kronor och såg till att studenter med särskilda skäl får sjukskriva sig på deltid. Vi vill jobba vidare för att alla studenter ska omfattas av a-kassa och sjukförsäkring på samma villkor som de som yrkesarbetar har. Vi vill nu höja studiemedlen med ytterligare 300 kronor i månaden enligt anslag i UO 15 1:2 *Studiemedel*. Studenter är en grupp med mycket små ekonomiska marginaler och den ekonomiska stressen påverkar många studenter negativt. En höjning av studiemedlet skapar bättre förutsättningar för att fler ska välja att vidareutbilda sig och för de som väljer att göra det klara sig ekonomiskt. Bidragsdelen i studiemedlet har länge släpat efter prisutvecklingen och singelstudenthushåll tillhör den grupp som drabbas värst av den höga

inflationen. Miljöpartiet anser även att nivån studiebidraget för elever på gymnasiet ska skyddas genom att indexeras, på samma sätt som vi föreslår att barnbidraget ska värdesäkras. Därför anslås 400 miljoner mer på anslag i UO 15 anslag 1:1 *Studiehjälp*.

Livslångt lärande

En arbetsmarknad i förändring kräver en utbildnings- och arbetsmarknadspolitik som ger människor goda möjligheter att välja en ny väg i karriären mitt i livet.

Omställningsstudiestödet är en väg som arbetsmarknadens parter kommit överens om. CSN har sedan introduktionen saknat resurser för att handlägga inkomna ansökningar om stödet och många har hittills gått miste om möjligheten till denna nya karriärväg. Miljöpartiet budgeterar för det belopp som CSN har begärt till regeringen och utökar därmed anslaget UO 15 1:8 *Centrala studiestödsnämnden* med 36 miljoner kronor för 2024. Utöver omställningsstudiestödet vill Miljöpartiet utöka antalet studiemedelsberättigade veckor för dem som återvänder till studier senare i livet. Vi vill också att de studiemedelsveckor som nu är öronmärkta för studier på gymnasienivå ska kunna användas för kompletterande studier på högskolenivå.

Statligt stöd för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling

Svensk skola ska vara en skola för alla och staten måste ta ett större ansvar för en likvärdig skola med stark kunskapsutveckling. Sambandet mellan skolmisslyckanden och fattigdom, utanförskap och kriminalitet är starkt och väl belagt i forskningen. Staten måste fortsätta rikta resurser för att öka likvärdigheten i förskola, skola och fritidshem över hela landet. Vi gör hela samhället en otjänst när vi sparar på skolorna. Vi ökar därför anslaget för likvärdighet och kunskapsutveckling med 1,5 miljarder kronor.

Miljöpartiet vill att staten ska ta ett större ansvar för att skolor i hela landet ska ha tillräckliga resurser. Vi vill också skapa ett rättvist skolval för att motverka segregationen genom anslag i UO 16 1:1 *Statens skolverk*. Vi måste sätta stopp för vinstutdelningen eftersom den driver på segregationen och ökar ojämlikheten mellan skolor. Skolans syfte ska alltid vara utbildning – aldrig vinst. Därför hör aktiebolag med vinstsyfte inte hemma i skolan.

I regeringens budget har anslaget UO 16 1:15 *Statligt stöd för stärkt kunskapsutveckling* ändrat rubrik från tidigare år. Tidigare innehöll även anslaget *stärkt likvärdighet*. Regeringen signalerar därmed att man prioriterar ned vikten av stärkt likvärdighet.

En bättre skola för alla

Skolan ska vara en inkluderande miljö och ge förutsättningar till alla barn att lära sig. Vi vill bygga ut elevhälsan samt stärka och införa bemannade skolbibliotek på alla skolor. Beklagligt nog nämns inte elevhälsan med ett enda ord i regeringens budget. Miljöpartiet finansierar fri frukost till elever i grundskolan och gymnasium i anslaget 99:3 Gratis frukost i skolan. Miljöpartiet vill även förstärka undervisningen i modersmål, inte minst nationella minoritetsspråk som vi vill ska bli ett eget skolämne.

Kvalitetsdialoger är ett viktigt sätt för Skolverket att ge stöd till skolorna. Miljöpartiet anser att dialogerna måste finansieras och avsätter 88 miljoner för ändamålet i UO 16 1:1 *Statens skolverk*.

En likvärdig förskola för alla barn

Förskolan har en viktig roll i att kompensera för skillnader i barns uppväxtvillkor. Vi vet också att deltagande i förskola har betydelse för barnets framtida skolresultat. I Sverige går idag nästan alla barn i förskola, men bland de barn som inte deltar kommer en större andel från familjer bosatta i socioekonomiskt utsatta områden. Samtidigt arbetar färre legitimerade förskollärare och utbildade barnsköterskor i dessa områden. Miljöpartiet inrättar ett likvärdighetsbidrag för förskolan enligt anslag UO 16 *Likvärdighetsbidrag för förskolan*, liknande det vi redan har drivit igenom för skolan. Detta omfattar en miljard kronor årligen och kommer alla förskolor till del, men fördelas utifrån ett socioekonomiskt index. Denna jämlikhetsmiljard som måste till ska kunna användas både till att anställa fler pedagoger, höja lönerna, erbjuda personalen bättre kompetensutveckling eller öka tillgången på specialpedagoger, allt utifrån de lokala behoven. Vi vill att alla barn som inte går i förskolan aktivt ska erbjudas en förskoleplats och att kommunerna ska följa upp de barn som inte tar del av förskolan. Kommunernas nya uppdrag att följa upp de barn mellan tre och fem år som inte tar del av förskolan behöver få tillräckliga resurser.

Alla barn ska ha rätt till fritids

Fritidshemmet är ett viktigt komplement till skolan. Det ger barnet stöd i lärandet och både social och språklig träning. Fritids kan fylla en viktig roll i att stötta de barn som har tuffast förutsättningar att klara skolan. Men de barn som har störst nytta av fritids saknar ofta rätten att gå där. Ett barn med långtidsarbetslösa föräldrar eller som av andra skäl befinner sig i en utsatt miljö riskerar att gå miste om fritidshemmets stöd eftersom det idag bara är barn vars

på alla gymnasieprogram och öka tillgången till kulturupplevelser för barn och unga från förskola till gymnasium.

Kulturen, kreativitet och de estetiska uttrycken behöver vara närvarande i hela utbildningskedjan. Utbildning och bildning handlar om att nödvändig kompetens finns i välfärden och omställningen, men det handlar också om en helhetssyn på människan. Kulturen i utbildningssystemet bidrar med nödvändighet till både att vi växer som människor och att vi ser till att den kompetens som krävs för att till exempel det svenska musikundret ska leva. Den kulturella utbildningskedjan börjar redan i förskolan, och kräver konstnärlig kompetens hos lärare i alla delar av skolan och i kulturskolan. För att stödja kompetensförsörjningen inom kulturskolan finns exempelvis satsningen Kulturklivet sedan 2019, som är en långsiktig satsning på pedagogisk utbildning för att arbeta i kulturskolan UO 16 2:64 *Särskilda utgifter inom universitet och högskolor*.

Högre utbildning och forskning

Sverige ska vara ett land där alla har möjlighet till livslångt lärande. Vår ställning som kunskapsnation bygger på en välutbildad befolkning och på forskning av hög kvalitet. Tyvärr pågår en orimlig urholkning av lärosätenas finansiering genom produktivitetsavdraget som gör att finansieringen krymper. Det leder till färre undervisningstimmar för studenterna, och lärare och forskare som ska producera mer världsledande forskning på kortare tid. Regeringen gör 2024 dessutom generella besparingar i statsförvaltningen som riskerar att skada svensk utbildning och forskning. Miljöpartiet gör inte den besparingen.

Läkarutbildningen är viktig för kompetensförsörjningen av läkare och för klinisk forskning runt om i landet. För Miljöpartiet är det självklart att samtliga lärosäten och regioner där den verksamhetsförlagda utbildningen och kliniska forskningen äger rum har lika villkor. Det innebär att alla lärosäten ska få ersättning för antalet helårsstudenter på samma beräkningsgrund. För Örebro universitet beräknas ersättningen på 366 helårsstudenter för 2024, när det faktiska antalet är 635 helårsstudenter. Det innebär att Örebro universitet förlorar drygt 20 miljoner kronor varje år jämfört med om lärosätet skulle få ersättning enligt samma beräkningsgrund som övriga lärosäten. Miljöpartiet tillför därför 20 miljoner kronor i permanenta anslag UO 16 2:66 *Ersättningar för klinisk utbildning och forskning*.

Stärkt stöd till utbildning för föräldrar med döva barn

Vi vill erbjuda fler anhöriga ytterligare timmar för teckenspråksutbildning genom en riktad satsning på 5 miljoner kronor för att påbörja en utbyggnad av utbildningen i teckenspråk för hörande föräldrar som får döva barn. Miljöpartiet anslår dessa medel i anslag UO 16 1:5

Bidrag till kostnader vid viss gymnasieutbildning och vid viss föräldrautbildning i teckenspråk.

Kultur, medier trossamfund och fritid

Tabell 5 Satsningar på kultur, trossamfund och fritid

Miljoner kronor - avvikelse från regeringen

	2024	2025	2026
Folkbildning, stöd till studieförbund och folkhögskolor	650	650	650
Rädda Sveriges museer – lokalsatsning	100	100	100
Stärk kulturskolan	100	100	100
Bidrag till regional kulturverksamhet	117	117	117
Permanent återstartstöd	75	75	75
Riksantikvarieämbetet	58	58	58
Digitaliseringssatsning	80	80	80
Stärkta bibliotek	150	150	150
Filmstöd	55	55	55
Läsfrämjandelyft	30	30	30
Stöd till idrotten	275	275	275
Fristäder för hotade journalister, konstnärer och författare	30	30	30
Förstärkning amatörkultur och lokalhållande organisationer	100	100	100
Stöd till trossamfund för interreligiös dialog	20	20	20
Stöd till konstnärssallianserna	30	30	30
Skapande skola	25	25	25
Stöd till friluftorganisationer	100	100	100
Stöd till ideell sektor	100	100	100
Statens konstråd	5	5	5
Ersättningar och bidrag till konstnärer	30	30	30

Stärk den fria kulturen

Kulturpolitiken ska ha utgångspunkt i den konstnärliga friheten och yttrandefriheten och stimulera en mångfald av kulturella uttryck. Kulturen ska ges förutsättningar, värde och kraft utan att politiken försöker styra dess innehåll eller form. Den fria konsten bryter ny mark och

utmanar invanda mönster och föreställningar. För Miljöpartiet är principen om armlängds avstånd grundläggande och ska värnas och stärkas.

Fristadssystemet för att fler hotade journalister, konstnärer och författare ska kunna verka fritt i Sverige stärks i en orolig omvärld. Fristadssystemet stärks med 30 miljoner och 30 miljoner totalt till kulturlivets internationalisering, samt 150 miljoner permanent till Stärkta bibliotek (1:2). 20 miljoner för konstnärers internationalisering flyttas från 1:2 till 5:2. Vi satsar 100 miljoner på förstärkning av amatörkultur och lokalhållande organisationer.

En långsiktig återhämtningsplan efter pandemin - för kultur i hela landet

Coronapandemin slog hårt mot kulturen. Återstartsutredningen pekade på behov av långsiktiga stöd för återhämtning. Att regeringen valde att inte förlänga knappt några återstartsstöd och inte heller svara upp mot behovet av långsiktiga förstärkningar är mycket beklagligt. I tider av lågkonjunktur behöver politiken visa att kulturen är en grundläggande del av vår gemensamma välfärd som är viktig att värna. Vi lägger 75 miljoner kronor som permanent återstartsstöd för att stärka arrangörsledet och andra behov (1:2). Detta stärker kulturens återstart och möjligheter att bygga tillbaka ett starkare kulturliv som fler har tillgång till – i hela landet.

Kultursamverkansmodellen fortsätter att förstärkas med 100 miljoner permanent årligen (1:2). Vi behöver underlätta för kulturella och kreativa näringar (KKN). Den KKN-strategi som Miljöpartiet i regering tillsatte en utredning om, behöver nu snarast tas fram. Miljöpartiet vill utreda möjligheten till avdrag för investeringar i och sponsring av kultur för att bredda finansieringen till kulturlivet, dock ej på bekostnad av en stark offentlig finansiering. Finansieringen av Unga Klara stärks med 2 miljoner, och 25 miljoner kronor går till satsningar för nationella minoriteter med en permanent satsning på 8 miljoner till Giron Sámi Teáhter (1:2).

Folkbildning

Stödet till folkbildningen genom studieförbunden och folkhögskolorna värnas.

Nedskärningarna väntas få stora konsekvenser för kultur, bildning och demokratin i vårt land.

Det är anmärkningsvärt att regeringen går vidare med det starkt kritiserade förslaget att regeringen själv fördelar anslaget mellan folkhögskolorna och studieförbunden. På detta sätt ställer man delarna av folkbildningen mot varandra och slår in en kil i det traditionella

systemet av självförvaltning, likt idrottsrörelsens, samtidigt som man rundar den folkbildningsutredning som förra regeringen tillsatte.

Vi återför de 250 miljoner (14:3, 14:4) som regeringen dragit in för studieförbunden 2024, tillför 400 mnkr i permanent förstärkning till folkbildningen samt inväntar folkbildningsutredningens förslag innan eventuella förändringar görs av modellen för anslagsfördelning.

Ökade lokalkostnader

I regeringens budget drar man ner stödet till bland annat Operan, Dramaten och Riksteatern som en generell besparing i statsförvaltningen. Vi avvisar den generella besparingen som regeringen gör och satsar 60 miljoner för PLO för 2024. Därutöver skjuter vi till 3,6 miljoner för kostnadsökningar och flytt samt 3,4 miljoner till Dramaten för underhåll/avskrivningar fastighet.

Vi skjuter till 5 miljoner till Statens historiska museum, 3 miljoner till Naturhistoriska och 2 miljoner för bevarandeinsatser av kulturarvet. Därutöver satsar vi 55 miljoner på Nationalmuseum, samt 25 miljoner för att möta ökade kostnader för avskrivningar, lokalanpassningar och hyra hos övriga museer. Vi vill se ett Nationalmuseum som inte behöver hålla stängt två dagar i veckan för att ansvariga politiker inte ger dem de förutsättningar som anstår ett nationalmuseum.

Kulturarvet - stärk beredskapen

Beredskapsarbetet för kulturarvet i händelse av kris och krig behöver stärkas. Vi går vidare med återstartsutredningens förslag om en storskalig digitalisering, dock med några års längre genomförandetid - en satsning på 80 miljoner (7:1 och 8:2). Vi avsätter även ytterligare medel för vård och upprustning av fysiska kulturarvsmiljöer där ideella kulturarvsföreningar ges utökad möjlighet att bidra. Vi avsätter 25 miljoner till stärkt beredskap där RAÄ ges ett uppdrag att fungera samordnande och avsätter medel för praktiskt arbete inom kulturarvsinstitutionerna och museerna.

Kulturen vi upplever tillsammans

Lokalfrågan tar allt större plats i diskussionerna och här behöver politik, näringsliv och kulturaktörer komma samman för att diskutera möjliga lösningar. För att visionen om kultur

för alla ska bli verklighet, behöver arrangörer ha långsiktiga förutsättningar för att kunna arrangera i hela landet. Det är inte rimligt att den fria kulturen och livekulturen trycks allt längre bort från städernas centrum, eller inte har några spelplatser alls i mindre orter. Ett steg vi gärna ser är en utredning för att stärka livemusikens och den fria kulturens förutsättningar. Vi genomför en satsning på 100 miljoner kronor för att stödja de statliga scenkonst- och museibygnaderna för ökade kostnader kopplade till hyror och lokaler (8:1 och 8:2).

Konstnärers och kulturskapares villkor behöver förbättras

Kulturskapares ekonomiska och sociala villkor behöver förbättras och upphovsrätten moderniseras. Den konstnärliga utvecklingen är beroende av att professionella konstnärer och kulturskapare har möjlighet att arbeta under rimliga villkor i hela landet. Kulturlivet måste i högre utsträckning fungera som en trygg arbetsmarknad. Det offentliga ska arbeta för trygga anställningar och goda arbetsvillkor inom kultursektorn i stort.

Således är det viktigt att utredningarna om trygghetssystemen - A-kassan, socialförsäkringen och SGI - landar rätt och det är en prioriterad fråga för Miljöpartiet. Utöver detta vill vi stärka och utvidga systemet med konstnärersalliansen, och avsätta 30 miljoner permanent till Konstnärersallianserna för att förstärka stipendierna till konstnärer då Tidöpartierna sänker summan från 2023 till 2024 (5.2):

Film

Filmområdet går nu igenom stora förändringar. Vi införde produktionsincitament för film förra mandatperioden, behovet överstiger tillgängliga medel och därför förstärker vi reformen för att hela den audiovisuella sektorn ska utvecklas och stärkas. Vi vill permanenta det tillfälliga återhämtningsstödet för film, stärka biografsektorn och tillsätta en filmpolitisk utredning. Vi genomför en permanent satsning på 55 miljoner kronor (10:1)

Barns kultur ska särskilt värnas

Barns kultur ska särskilt värnas. Vi vill satsa på barns kultur i skolan med bemannade skolbibliotek och estetiska ämnen i alla gymnasieprogram. De statliga stöden för kulturskolan och folkbiblioteken har varit ytterst värdefulla för att nya metoder har kunnat prövas och satsningar har kommit till för att fler barn, unga och vuxna ska kunna ta del av verksamheten.

Vi satsar 100 miljoner på kulturskolan permanent, och vill att utformningen av villkoren för dessa stöd ses över för ökad långsiktighet (1:2)

Skapande skola har varit en bra satsning men kommer tyvärr enbart 50% av Sveriges elever till del. Vi vill därför förstärka anslaget med 25 miljoner samt tillsätta en skolkulturutredning för att kunna utforma stödet jämlikt (1:2).

Paket för läsfrämjande, språk och litteratur

Sverige behöver en utvecklad litteraturpolitik. En utredning är ett första steg. Vi vill även ta vidare det framgångsrika arbete som gjorts efter Läsdelegationens förslag. Bemannade skolbibliotek, ett långsiktigt förstärkt läsfrämjandearbete inklusive satsning på Läsfrämjandeinstitutets modell och mer läsning i skolan. Vi behöver inte symboliska åtgärder utan reformer som gör skillnad. Vi satsar 30 miljoner årligen i tre år för ett läsfrämjandelyft där vi även ger Läsrorelsen långsiktiga förutsättningar (1:2).

Ett starkt föreningsliv och civilsamhälle

Föreningslivet är en bärande samhällskraft. Vi vill förenkla för ideella organisationer så att det blir lätt för människor att ge av sin fritid till det gemensamma. Stöd och villkor för det demokratiska föreningslivet ska vara långsiktiga och tydliga. Vi vill genomföra ett civilsamhälleslyft med 1 miljard i en permanent satsning på föreningslivet och civilsamhället. Syftet med denna satsning är att underlätta långsiktig planering och verksamhet, stötta föreningslivets infrastruktur, underlätta för landets alla eldsjälur, nå ut med kulturarrangemang och föreningsverksamhet i hela landet samt möjliggöra insatser som främjar integration, hälsa och barn- och ungas fritid. Detta innebär bland annat att stödet till barn- och ungdomsorganisationer höjs och permanentas och att stödet till idrottsrörelsen höjs ytterligare.

Idrott, friluftsliv och fritidsaktiviteter för alla barn och unga

Idrotten stärker folkhälsan och ger människor ett socialt sammanhang. Det är särskilt viktigt att barn och unga har rättvisa möjligheter att utöva idrott. Vi vill stärka insatserna för att alla barn och unga tidigt i livet ska få möjlighet till rörelse och idrott som ett naturligt inslag i deras uppväxt, i skolan och på fritiden. Ett brett utbud av fritidsaktiviteter är viktigt för att ta

vara på alla barns intressen, stärka folkhälsan i alla åldrar och arbeta förebyggande mot segregation och utanförskap.

Alla ska kunna delta på sina villkor oavsett bakgrund och funktionsvariation. Stödet till parasporten behöver stärkas med 30 miljoner. Dessutom vill vi möjliggöra en satsning på elitidrottarens förutsättningar med en satsning på 100 miljoner särskilt inom de mindre idrotterna, samt utvidgning av idrott i utsatta områden samtidigt som idrottens återhämtning i hela landet fullföljs.

Under pandemin blev värdet av närheten till naturen tydlig. Många sökte sig ut i naturen, ofta i närområdet. Samtidigt är naturklyftorna stora mellan de som har föräldrar som har friluftsvana samt de med starkare socioekonomiska förutsättningar. Friluftslivets förutsättningar behöver säkras och utvecklas så att fler får möjlighet till ett aktivt friluftsliv. Vi satsar 100 miljoner till friluftslivet och vill att det undantag i socialavgiftslagen för ledarsättningar som gäller för medlemmar i Riksidrottsförbundet även ska gälla för friluftsliv- och ungdomsorganisationer.

Det behövs platser för rörelse, idrott, friluftsliv och övriga föreningslivet – i städer, i mindre orter och på lands- och glesbygder. Vi vill inrätta en särskild fond för att ge kommunerna bättre stöd i planering och byggande av anläggningar. Stöden ska utformas jämställt och det offentliga ska vara en förebild i jämställd sponsring och stöd till elitsatsningar.

Operan

Frågan har blivit allt mer akut och ett beslut kan inte skjutas fram ytterligare. Miljöpartiet bedömer att den föreslagna lösningen, NOIO, svarar mot de flesta av de aktuella behoven. Operan kan få en modern byggnad för sin verksamhet med god arbetsmiljö för de anställda, samtidigt som de kulturvärden som finns i den befintliga byggnaden bevaras. Vi bedömer det vara den mest kostnadseffektiva lösningen. Vi förordar att nödvändiga steg tas så att Statens fastighetsverk kan påbörja renovering och ombyggnad av Kungliga Operan snarast.

Åtgärder för att stärka demokratin

Tabell 6 Satsningar på demokrati, medier, nationella minoriteter och urfolket samerna
Miljoner kronor - avvikelse från regeringen

	2024	2025	2026
Åtgärder för att stärka demokratin	16,4	16,4	16,4

Inrätta en nationell demokratifunktion	7,9	7,9	7,9
Ge länsstyrelserna ett demokratifrämjande uppdrag	6,0	6,0	6,0
Uppdatera handlingsplanen Till det fria ordets försvar	2,5	2,5	2,5
Regional samordning av klimat- och energiomställning	100	100	100
Medie- och informationskunnighet och mediestöd	52,5	52,5	52,5
Ta fram en nationell strategi för medie- och informationskunnighet	2,5	2,5	2,5
Förstärkt mediestöd	50	50	50
Stöd till nationella minoriteter	10	110,5	110,5
Förstärk och permanenta språksatsningen på nationella minoriteter	10	100	100
Stärkta insatser för romsk inkludering		10,5	10,5
Stöd till urfolket samerna	30,5	30,5	30,5
Permanent förstärkning av förvaltningsanslag till Sametinget	20	20	20
Ge Giron Sámi Teáhter ett nationellt uppdrag	8	8	8
Repatriering av kvarlevor och föremål	2,5	2,5	2,5

Den svenska demokratin är stark och livskraftig, men vi får aldrig ta den för given. Vi vill göra det svårare att genomföra grundlagsändringar och stärka domstolarnas oberoende. Vi får aldrig ge upp arbetet för att fler ska engagera sig i demokratin. Fler unga ska få möjlighet att vara med och påverka, därför bör 16-års åldersgräns för rösträtt införas, i ett första steg på prov i svenska kommuner. Ett system med nationella medborgarinitiativ bör också inrättas.

Vi är också positiva till flera av Kommittén demokratin 100 års förslag, inklusive att inrätta en nationell demokratifunktion och ge länsstyrelserna ett demokratifrämjande uppdrag. För inrättandet av den nationella demokratifunktionen anslår vi 7,9 miljoner kr till 6:1 Allmänna val och demokrati. Till 5:1 Länsstyrelserna anslås 6 miljoner kr för det demokratifrämjande uppdraget.

Hot och hat är också ett stort hinder för journalister, föreningslivet och enskilda opinionsbildare som undviker att göra sin röst hörd på grund av risken att utsättas. Här behövs ett samlat strategiskt arbete som kombinerar ett stärkt rättsväsende och stöd till det civila samhället med satsningar på medie- och informationskunnighet, insatser mot desinformation samt krav på de globala plattformsföretagen. En ny samlad strategi för ökad motståndskraft mot desinformation och näthat behövs. Handlingsplanen *Till det fria ordets försvar* bör uppdateras och i större utsträckning omfatta civilsamhället. För det ändamålet anslår vi 2,5 miljoner kr i utgiftsområde 17.

Medie- och informationskunnighet och mediestöd

I en tid där de flesta människor, inte minst unga, tillbringar mycket tid i den digitala miljön och exponeras för en flod av olika budskap är förmågan att kritiskt analysera information och olika källor viktigare än någonsin tidigare. Vi vill också att samordningen av medie- och informationskunnighetsfrågor (MIK) ska förbättras mellan samhällets olika sektorer. Som ett naturligt nästa steg anser Miljöpartiet att en nationell strategi för MIK bör tas fram. Ett sådant arbete bör ske i nära samarbete med de aktörer som påverkas i störst mån. För det ändamålet anslår vi 2,5 miljoner kr i utgiftsområde 17.

Alla människor, oavsett var i landet, ska ha tillgång till allsidig nyhetsförmedling av hög kvalitet. Vi vill ytterligare stärka förutsättningarna för oberoende, granskande journalistik och fortsätta bygga bort så kallade vita fläckar, områden med svag journalistisk bevakning. Medistödsutredningen redovisade sitt förslag den 27 juni 2022. Miljöpartiet är positiva till att fokuset i det nya stödet är att det ska finnas nyhetsmedier över hela landet. Vi är dock oroade för att mediemångfalden på nationell nivå riskerar att tappa mark när företag av mindre storlek riskerar att möta en tuff ekonomisk situation. Det är viktigt att säkerställa ett bra stöd till dessa medier. Vi skjuter därför till 50 miljoner kr i ökade medel till 8:1 Mediestöd för att övergången till ett nytt system ska fungera väl.

Värna kulturråden

De utsända kulturråden spelar en viktig roll för såväl diplomatin och det demokratifrämjande arbetet som för Sveriges kulturliv och dess internationalisering. Kulturrådsverksamheten ska värnas och ges en långsiktig finansiering. Finansieringen ska ske genom befintliga medel till 4:1 Regeringskansliet.

Regional samordning av klimat- och energiomställning

För att stärka genomförandet av klimat- och energiomställningen på lokal och regional nivå utökas finansieringen till 5:1 Länsstyrelserna med 100 000 000 kr.

Språk- och kultursatsningar för nationella minoriteter

I Sverige har vi ett urfolk, samerna, och ytterligare fyra nationella minoriteter - judar, romer, tornedalningar och sverigefinnar. Det innebär ett särskilt åtagande från samhällets sida att till exempel se till att barnen kan lära sig sitt språk i skolan och att äldre får tala sitt språk när

svenskan inte räcker till. Att ha tillgång till sitt språk och sin kultur är en rättighet som ska vara självklar.

Miljöpartiet vill permanenta finansieringen av språkcentrum och övriga förstärkningar av minoritetspolitiken, permanenta de höjda anslagen till romsk inkludering samt öka finansieringen till kultursatsningar. Vi vill också se kunskapshöjande insatser och inrätta informationscentrum om judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar. Vi vill gå vidare med förslagen från utredningen om en kultursamlade verksamhet för tornedalingar, kväner och lantalaiset. Dessutom bör nationellt minoritetsspråk införas som eget ämne i skolan.

För att finansiera detta förstärker vi språksatsningen på nationella minoriteter med ytterligare 10 miljoner kr från och med 2024. Detta ska säkra språkcentrumens utveckling samt tillse att minoritetsorganisationerna får tillräckliga och långsiktiga förutsättningar. Regeringen planerar, som det får förstås, att stryka satsningen på nationella minoritetsspråk från 2025. Miljöpartiet vill i stället göra satsningen permanent. Från 2025 görs en total satsning om 100 miljoner kr inom ramen för anslag 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter. Vi tillför också 10,5 miljoner kr för romsk inkludering från och med 2025, anslag 7:2 Åtgärder för den nationella minoriteten romer.

Stärkta insatser för urfolket samerna

Sametinget har efterfrågat ytterligare resurser för att stärka sin verksamhet, något Miljöpartiet är beredda att tillskjuta i form av ökade förvaltningsanslag och en ökad kulturbudget.

Sametinget behöver stärka sin verksamhet, inte minst för att täcka upp för ett större arbete och fler ärenden än förutsett med konsultationsordningen. Vi vill ge Giron Sámi Teáhter ett nationellt uppdrag och tillför för det ändamålet 8 miljoner kr (UO17, 1:2). Stödet till teatern bör stegvis utökas under 2025 och 2026. I budgetpropositionen för 2022 tilldelades 5 miljoner kronor i stöd till samnordiska språksamarbetet Sámi Giellagáldu, ett samarbete som har stor betydelse för bevarandet av de samiska språken. Den satsningen bör nu permanentas (UO17, 1:2).

Samerna har rätt till sin kultur och sin historia. Kvarlevor och offergåvor finns i olika samlingar och på museer runt om i landet. Det är orimligt att det samiska folket ska behöva finansiera det staten har tagit ifrån dem under villkor vi aldrig skulle acceptera idag. Våren 2022 riktade riksdagen ett tillkännagivande till regeringen om att den bör utreda förutsättningarna för att ta fram ett sammanhållet regelverk för repatriering. Det är viktigt att detta genomförs och att staten tar ett stort ansvar för att finansiera insatserna. Vi inrättar

dessutom ett särskilt anslag för samisk idrott inom ramen för sametingets budget, 3:1 Sametinget.

Näringslivsutveckling och robusta gröna näringar

Näringslivet förser oss med allt från maten på bordet, kläder på kroppen och tak över huvudet, till fysiska och digitala kommunikationer. När vi nu befinner oss i klimatkris och naturkris spelar näringslivet en nyckelroll för den gröna omställningen till ett hållbart samhälle.

Samhällsviktiga näringsverksamheter såsom livsmedelsproduktion behöver särskilt rustas för de nya förutsättningarna med ett förändrat klimat. Samtidigt innebär industrins arbete med att snabbt minska utsläppen av växthusgaser en drivkraft för innovation, teknikutveckling och hållbar samhällsutveckling i hela landet, med nya jobb och företag.

Människors kreativitet, innovationskraft och entreprenörskap ska frigöras och tillvaratas i den gröna omställningen. Kulturella och kreativa näringar bidrar till innovationskraft, till människors vilja att flytta till de nya arbetstillfällena som uppstår i den gröna omställningen och till export som stärker Sverige-bilden och därmed hela det svenska näringslivets konkurrenskraft.

De stora samhällsutmaningarna innebär både risker och möjligheter som vi i Miljöpartiet står redo att hantera och tillvarata. I vår budget presenterar vi därför omfattande satsningar på näringslivets klimatomställning för stärkt konkurrenskraft, omfattande satsningar på robusta gröna näringar samt riktade satsningar på kulturella och kreativa näringar.

Satsningar på näringslivets klimatomställning för stärkt konkurrenskraft

Hållbar tillväxt och stärkt konkurrenskraft i hela landet samt samverkan för kompetensförsörjning

Klimatomställningen öppnar dörrar till nya möjligheter, högre livskvalitet och ökad konkurrenskraft. Det är i detta läge viktigt att politiken stödjer utvecklingen och inte kastar grus i maskineriet. Det finns ett brett behov av att politik uppmuntrar, stöttar och manar på denna gröna industriomställningen och hållbarhetsarbetet i alla branscher. Våra svenska företag är avgörande för Sveriges klimatarbete och konkurrenskraft.

Staten behöver spela en aktiv roll i industrins klimatomställning. Tre områden är centrala för industrins klimatomställning och därmed förutsättningarna att nå våra klimatmål och undvika de allvarligaste klimatrelaterade riskerna:

- Snabba och samplanerade tillståndsprocesser med bibehållen miljöprestanda
- Energieffektiviseringar, förbättrad effekt-tilldelning och utbyggnad av förnybar elproduktion för att tillgängliggöra el i närtid till industrins omställning
- Bostadsbyggande, utbildningsinsatser och förbättrade förutsättningar för arbetskraftsinvandring för att trygga kompetensförsörjningen.

De svåra globala utmaningar vi nu befinner oss i, med klimatkris och kraftig förlust av biologisk mångfald, måste vändas till en drivkraft för grön omställning till ett hållbart samhälle, högre livskvalitet och ökad konkurrenskraft.

Näringslivets klimatomställning behöver understödjas av de myndigheter som arbetar nära företagen. Vi tillför därför 10 miljoner till Tillväxtverket för arbete med hållbar tillväxt i hela landet samt till samverkan för kompetensförsörjning.

Investeringsstöd för grönt samhällsbygge

I flera kommuner i Sverige, framförallt i norra Sverige, pågår idag en kraftig expansion av hela samhällen som en direkt effekt av flera olika industrisatsningar för att ställa om till ett hållbart samhälle. Berörda kommuner och regioner genomgår en strukturomvandling som kommer att påverka samhället framöver. Dessa gröna industrisatsningar medför ett behov av stora samhällsinvesteringar i skolor, bostäder och annan samhällsservice. Tvärniten i bostadsbyggandet som följt regeringens avskaffande av investeringsstödet och det högre ränteläget hotar nu att dra ned på tempot i den gröna industriomställningen. Hela Sverige har ett intresse av dessa industrisatsningar och att den strukturomvandling de medför blir en framgång. Miljöpartiet ser potentialen för en omställning och utveckling som kan bli en förebild när det gäller grönt samhällsbyggande. Vi anser att staten ska ta ett större ansvar och stötta de kommuner som står inför stora investeringskostnader. Vi avsätter därför ett riktat investeringsstöd på 3 miljarder kronor i anslag 99:1 Investeringsstöd för grönt samhällsbygge för byggande av bostäder och andra samhällsnyttiga byggnader och infrastruktur i expansiva regioner kopplat till större gröna industrisatsningar.

Forskning och innovation för grön omställning

Den snabba utveckling som nu behöver ske, innebär möjligheter till innovation, näringslivs- och utveckling och stärkt konkurrenskraft som ska tas tillvara. Att regeringen i detta

läge väljer att dra ner medlen till Vinnova till forskning och innovation är ett steg i helt fel riktning. Vi tillför därför 200 miljoner till Vinnova i budgeten för 2024.

Miljöpartiets satsningar Klimatklivet och Industriklivet har varit framgångsrika och bör utökas

Klimatklivet och Industriklivet är två av de viktigaste gröna framstegen för Miljöpartiet i regeringsställning, som burit frukt och leder till industriomställning, näringslivsutveckling och en hållbar samhällsutveckling som kommer hela landet till del. Utsläppen har minskats ton för ton, genom konkreta åtgärder med stöd av Klimatklivet och Industriklivet. För att möjliggöra en ökad takt och omfattning av utsläppsminskningar som genereras av båda initiativen, krävs budgetförstärkningar.

Miljöpartiet vill lägga 3 miljarder mer än regeringen per år på anslag 1:16 Klimatinvesteringar.

Industriklivet ger industrier bidrag för investeringar i ny teknik och för att upphöra med användningen av fossila bränslen. Miljöpartiet vill förstärka satsningen på anslag 1:18 Industriklivet med 1 500 miljoner mer än regeringen år 2024, och totalt 4 500 miljoner över de kommande tre åren.

Satsningar på gröna basnäringar för ökad beredskap, starka ekosystem och en levande landsbygd

Jordbruket, skogsbruket, vattenbruket och fisket behövs för en hållbar försörjning av livsmedel, material och energi och för omställningen till en fossilfri ekonomi. De gröna näringarna är en central del av samhällsekonomin och är avgörande för en levande landsbygd. Samtidigt brådskar omställningen mot ekologisk, långsiktig hållbarhet och en samhällsekonomi som ryms inom planetens gränser, också inom de gröna näringarna. Havens och skogarnas ekosystem är på många sätt i kris, det sker ett överutnyttjande av naturresurserna och bristerna i miljöhänsyn är mycket omfattande och snarare regel än undantag. Det behövs en genomgripande omställning mot hållbara, naturnära brukningsmetoder inom skogsbruket och småskalighet och skonsamma metoder inom fisket. Ekosystemens livskraft måste få sätta ramarna.

Miljöpartiet vill öka självförsörjningen av svenskproducerade livsmedel, av baslivsmedel och av grönsaker, frukt och andra vegetabilier. Samtidigt behövs omfattande satsningar på miljöåtgärder inom jordbruket, stärkt biologisk mångfald i hela landet och åtgärder för att öka kolinlagringen och markens bördighet. Det behövs ett utvidgat synsätt på vad marken ska

producera per hektar utöver livsmedel, där olika ekosystemtjänster som rent vatten, bördiga jordar och artmångfald måste räknas in.

Omställning till naturnära och hyggesfritt skogsbruk

Ekosystemet i skogen har utarmats och den biologiska mångfalden är i kris. Runt tusen rödlistade arter som lever i skogen är hotade. Skogsvårdslagen behöver revideras för att skogsbruket som helhet ska kunna uppfylla miljömålen. Den behöver också arbetas in i miljöbalken. Myndigheternas arbete med landskapsplanering i samverkan med markägarna behöver fördjupas, för att säkra statens ansvar för ekologisk funktionalitet och för att kunna verka för att identifierade områden med värdefull natur skyddas från negativ påverkan. Ett sådant arbete är nödvändigt för att klara kraven i bland annat i EU:s naturvårdsdirektiv, rättsutvecklingen på miljöområdet, samt det övergripande målet att vända förlusten av biologisk mångfald till 2030, enligt FN:s globala naturavtal som Sverige undertecknade i Montréal 2022.

Omställningsstöd för hyggesfria skogsbruksmetoder

Ett skogsbruk i samklang med ekosystemen kräver en bred övergång till naturnära och hyggesfria skogsbruksmetoder, vilket kräver utveckling av nya affärsmodeller, ökad rådgivning och stöd till skogsbrukarna. Miljöpartiet vill införa ett omställningsstöd riktat till enskilda skogsägare för övergång till hyggesfria brukningsmetoder, och lägga 200 miljoner för ändamålet på anslag 1:2 för 2024.

Ökad rådgivning för klimatanpassning och hyggesfria skogsbruksmetoder

Klimatanpassning av skogsbruket är centralt för att förebygga exempelvis torka, skogsbränder och översvämningar men också för att bättre kunna hantera klimatförändringarnas effekter och förbättra återväxten. Miljöpartiet vill satsa på en nationell rådgivningskampanj riktad till enskilda skogsägare för att arbeta med klimatanpassning, ökad miljöhänsyn och hyggesfria metoder. Vi vill avsätta 100 miljoner kronor 2024 inom ramen för anslag 1:1 för ändamålet.

Uppföljning av biologisk mångfald i hela skogslandskapet

Det är nödvändigt att en satsning på en systematisk, nationell skogsinventering genomförs, som ett kunskapsstöd till skogsägarna och ett viktigt verktyg för landskapsplanering. Både fysisk inventering och fjärranalysmetoder kommer att krävas. Befintliga naturvärden i en mängd skyddade områden behöver bevaras och stärkas genom utökad skötsel, annars riskerar

dessa att gå förlorade. Även Skogsstyrelsens tillsyningsarbete behöver utökas för att säkra att värdefulla skogar bevaras, och inte avverkas.

Miljöpartiet vill öronmärka totalt 115 miljoner för dessa områden under 2024, fördelat på 30 miljoner inom ramen för anslag 1:1, och 85 miljoner på anslag 1:2. Under kommande tre år vill Miljöpartiet totalt satsa 615 miljoner för dessa arbetsområden, fördelat på både anslag 1:1 och 1:2.

Skogsstyrelsen måste ha tillräckliga resurser för ersättning till skogsägare De kvarvarande resterna naturskogar med höga naturvärden i hela landet måste bevaras

och skyddas. Naturen måste sätta ramarna för nyttjandet av skogen. Skogsstyrelsen måste ha tillräckliga resurser för att betala ut ersättningar till skogsägare för skydd av den fjällnära skogen, men även för andra skogar i hela landet. Skogsägare ska inte behöva vänta i årtal på besked och utbetalning av pengar; det måste finnas tillräckligt mycket pengar i budgeten. Därför måste anslagen till Skogsstyrelsen öka. Även skötselåtgärder är mycket eftersatt, och behovet mycket stort. Resurserna för skötsel behöver öka.

Miljöpartiet vill därför öronmärka 100 miljoner inom anslag 1:1 för arbete med områdesskydd och 600 miljoner på anslag 1:2 för ersättningar till markägare och skydd av skog. Totalt avsätter Miljöpartiet 700 miljoner för ersättningar till markägare och skydd av skog under 2024.

Skogens sociala värden och bevarande av tätortsnära skog

Skogsområden kan ha många olika värden utöver höga naturvärden. I närheten av tätorter är naturområden extra viktiga för många människor, på grund av läget och att det är snabbt och enkelt att ta sig ut. Inte minst ur ett barnperspektiv är det viktigt att tätortsnära skogar med flera bevarandevärden än naturvärden, kartläggs, skyddas eller undantas traditionella kalhyggesmetoder. Miljöpartiet vill att alla barn ska ha nära till ett naturområde. Skonsamma, hyggesfria skogsbruksmetoder med hög naturhänsyn kan i vissa fall vara ett alternativ i sådana här områden. Miljöpartiet vill avsätta 30 miljoner kronor under 2024 inom ramen för anslag 1:2 för att kartlägga och bevara tätortsnära skogar med höga sociala och kulturella värden.

Klimatanpassning inom rennäringen

Sametinget behöver förstärkta medel för att möjliggöra framtagande av handlingsplaner för klimatanpassning av rennäringen. Miljöpartiet vill förstärka anslag 1:22 Främjande av rennäringen med 72 miljoner för 2024.

EU:s gröna giv och miljömål

Resurser behöver avsättas för att analysera rättsutvecklingen på miljöområdet samt analysera och anpassa svensk lagstiftning efter den rättsutveckling som sker på EU-nivå inom klimat, natur och miljö. Miljöpartiet vill avsätta 30 miljoner för ändamålet 2024 inom anslag 1:1.

Naturnära jobb

Tidigare års satsningar på gröna jobb i skogen har varit framgångsrika både för den nytta som uppnåtts i skogen, och för att skapa jobb i landsbygd och sänka tröskeln för ett nytt jobb för exempelvis nyanlända.

Miljöpartiet vill lägga tillbaka de budgetmedel som regeringen tagit bort, och satsa totalt 126 miljoner på naturnära jobb under 2024, fördelat på 14 miljoner inom ramen för anslag 1:1 och 112 miljoner på anslag 1:2.

Ett levande lantbruk i hela landet

Det höga kostnadsläget för många av jordbrukets viktiga insatsvaror har - i en redan ansträngd situation - lett till ett svårt läge för svenskt lantbruk. Det är viktigt att både stötta lantbruket och samtidigt fortsätta omställningen till ett fossilfritt lantbruk, med ökad miljö- och klimatnytta. Miljöpartiet vill se ett levande lantbruk i hela Sverige, som säkrar en hög självförsörjning av livsmedel, foder, energi och råvaror. Ett lantbruk där råvaror, energi och tjänster produceras nära konsumenten, där förädlingen i ökad utsträckning sker lokalt och där efterfrågan på svenskproducerade ekologiska livsmedel stadigt ökar. Vi vill att såväl stora som små företag inom de gröna näringarna stimuleras att använda hållbara metoder som stärker biologisk mångfald och andra ekosystemtjänster.

Jordbrukspolitiken har under lång tid varit inriktad på storleksrationalisering. För att kunna ha ett levande lantbruk i hela landet som bidrar till landsbygdsutveckling ur ett bredare perspektiv, ett mer regenerativt jordbruk, ökad självförsörjningsgrad och mindre sårbarhet, måste stödet också riktas till små och medelstora jordbruk. Sammanlagt vill Miljöpartiet öka den nationella medfinansieringen till jordbruket med 1 miljard mer än regeringen för 2024, på

anslag 1:12. Vi vill öronmärka 400 miljoner för det nationella stödet till norrländska jordbrukare inom ramen för anslag 1:17.

Ökade satsningar på ekologiska jordbruksmetoder

Ekologiskt jordbruk är på många sätt en spjutspets för ökad hållbarhet inom jordbruket och bidrar till en mängd ekosystemtjänster, använder inga naturfrämmande bekämpningsmedel och minskar därmed belastningen av gifter i mark och dricksvattenresurser. Miljöpartiet vill öka stödnivåerna till ekologiskt jordbruk med 200 miljoner per år inom ramen för anslag 1:12. Vi vill också öka satsningarna för att främja ekologiska brukningsmetoder med ytterligare 15 miljoner för ändamålet inom ramen för anslag 1:15.

Ökade satsningar på klimatanpassningsåtgärder inom jordbruket

Klimatförändringarna leder till att vi kommer att drabbas av längre perioder med ihållande torka eller regn. Jordbrukets vattenförsörjning är helt central för att upprätthålla produktionen. Förebyggande åtgärder mot nya väderextremer kan exempelvis handla om möjligheter till bevattning av grödor och vatten till betande djur, eller fungerande dränering. Klimatanpassningsåtgärder kan vara mycket kostsamma för en småskalig liten lantbrukare och processen för att genomföra dem upplevs av många som komplicerad och tidskrävande. Utmaningarna kan ofta vara större för mindre lantbruk än för större. Lantbruket behöver goda förutsättningar i hela landet, inte bara i de bördiga slättbygderna utan också mindre jordbruk i Norrland och i skogs- och mellanbygd – landsändar där förutsättningarna för jordbruk ofta är svårare. I tider av kris och tilltagande klimatförändring ökar behovet av ett levande jordbruk i hela landet än mer. De små och medelstora jordbruken är mycket viktiga för den svenska livsmedelsproduktionen och behövs för att upprätthålla försörjningsförmågan i hela landet. De är viktiga för livsmedelssystemets motståndskraft, för krisberedskapen, och de utgör en viktig pusselbit i en livskraftig landsbygd.

Ökade stödnivåer för investeringar i klimatanpassningsåtgärder och klimatanpassningsrådgivare

Miljöpartiet vill öka stödet till jordbruket för förebyggande klimatanpassningsåtgärder. Vi vill höja nivån i investeringsstöden för förebyggande åtgärder, som anläggande av våtmarker, täckdikning och bevattningsdammar, och vi vill säkra att lokala vattenrådgivare finns tillgängliga för att hjälpa lantbrukare genom hela processen med att stärka

vattenförsörjningen. Miljöpartiet vill avsätta 30 miljoner inom ramen för anslag 1:12 för ökade nivåer i investeringsstödet och 100 miljoner på samma anslag för rådgivning om klimatanpassningsåtgärder.

Ökade satsningar på odling av proteingrödor och frukt- och grönsaker

Självförsörjningen av livsmedel behöver öka. Det behövs ökade stöd till grönsaks- och trädgårdsodlingen och ökade stöd till odling av baljväxter. I det svåra ekonomiska läget behövs även kapacitet för fortsatta stöd till djurhållning, för att undvika att lantbruk läggs ned. Miljöpartiet vill därför öka satsningarna på grönsaks- och trädgårdsodling med 30 miljoner per år, inom ramen för anslag 1:12, och med 50 miljoner för proteingrödor med 50 miljoner inom ramen för anslag 1:12.

Småskalig, lokal livsmedelsförädling

Nationellt resurscentrum för småskalig livsmedelsförädling, Eldrimner, utgör en viktig motor och pusselbit i arbetet för en levande landsbygd, stärkt lokal förädling och livskraftiga jordbruks- och livsmedelsföretag i hela landet. Det är viktigt att Eldrimner får ett varaktigt och långsiktigt stöd för sin verksamhet, och bör tilldelas 30 miljoner kronor per år inom ramen för anslag 1:15.

Biologisk mångfald och stärkta miljöåtgärder

Omställningen i enlighet med EU:s strategi för jordbruket, Farm to fork, samt strategin för biologisk mångfald och den kommande växtskyddslagen förutsätter ökade satsningar på ekologiskt lantbruk. Finansieringen av olika miljöåtgärder och ökad biologisk mångfald inom jordbruket, samt utveckling och innovation av ekologiska odlingsmetoder, behöver stärkas. Miljöpartiet vill därför öka stödet till olika typer av miljöåtgärder för stärkt biologisk mångfald.

För att garantera en långsiktig finansiering av Artdatabanken vid SLU vill vi se ett nytt anslagsvillkor som garanterar en tillräcklig finansiering av Artdatabanken inom anslag 1:23, med drygt 100 miljoner kr per år. Ett särskilt stöd för vallodling bör införas, Miljöpartiet vill satsa 200 miljoner per år inom ramen för anslag 1:12. Stödet till blommande fältkanter vill vi öka med 40 miljoner per år, inom ramen för anslag 1:12.

Full kostnadstäckning för naturbetesmarker och ökad rådgivning.

Naturbetesmarkerna har en avgörande roll för att nå miljömålen för kulturlandskapet. Hävden av naturbetesmarker behöver stöttas, och för att bibehålla och öka i omfattning behöver

stödnivåerna öka till full kostnadstäckning, och rådgivning och hjälp till markägare i fråga om naturbetesmarkerna behöver öka. Även fåbodbruken har en otroligt viktig roll för att bevara den genetiska mångfalden hos lantraser, för bevarad hävd, och för den starka kulturella traditionen. Miljöpartiet vill satsa totalt 200 miljoner för ökade stödnivåer samt stärkt rådgivning till markägare, inom ramen för anslag 1:12.

Främja vattenbruket

Vattenbruk, d.v.s. odling av djur och växter i vatten, har stor potential som framtida livsmedelskälla och kan bidra till en stärkt nationell försörjningsförmåga. Sverige har också goda förutsättningar för ett ökat vattenbruk, då vattenbruk i ökande utsträckning skulle kunna vara en näringsgren som diversifierar verksamheten i lantbruksföretag, och därmed öka motståndskraften. Utöver de medel som finns inom utgiftsområde 23 för stöd till fiske och vattenbruk, vill Miljöpartiet att vattenbruket främjas av Havs-och vattenmyndigheten, inom ramen för den satsning Miljöpartiet vill göra på myndigheten inom utgiftsområde 20.

Säkra ekomålet inom offentlig upphandling av livsmedel

Offentliga upphandlare står för en stor del av konsumtionen av ekologiska och kravmärkta svenska livsmedel, och utgör därför en viktig källa till stabila inkomster för Sveriges ekologiska producenter. Tyvärr ser vi att ett ökande antal kommuner överger sina mål om inköp av ekologiska produkter inom den offentliga upphandlingen, och många är oroade över att behöva göra det framöver, till följd av det höjda kostnadsläget och den ansträngda ekonomin. Därmed är även det nationella målet om 60 procent ekologisk upphandling till 2030, i fara. För att möjliggöra för kommuner och regioner att hålla fast vid sina ekomål och fortsätta att stödja svensk, ekologisk produktion bör kommunerna ges möjlighet till ökade ekonomiska resurser. Vi vill avsätta 200 miljoner för detta under 2024.

Ökad satsning mot matsvinn

Matsvinn utgör en betydande källa till utsläpp av växthusgaser, negativ miljöbelastning och slöseri med resurser. Globalt räknar man att 8-10 procent av alla utsläpp kan härledas till matsvinn. Livsmedelsverket ansvarar för arbetet mot matsvinn, men anslaget har legat stilla på 6 miljoner per år under många år. Miljöpartiet vill tredubbla anslaget och satsar 12 miljoner mer än regeringen inom ramen för anslag 1:14

En långsiktig strategi för hantering av vattenresursen

Skyddet av dricksvattenresurserna måste stärkas. Det behövs en långsiktig, nationell strategi för hantering av vattenresursen, och den politiska styrningen av vattenförsörjningen måste stärkas. Klimatanpassning måste vara en utgångspunkt. Samverkan och katastrofberedskapen på lokal nivå måste öka. Det behövs satsningar på att komma åt den samlade och ökande miljöpåverkan på dricksvattnet från en mängd olika föroreningskällor. Arbetet med att reglera blandningar av gifter i miljön, den så kallade cocktaileffekten, måste skyndas på, likaså arbetet med att byta ut farliga kemikalier mot bra alternativ.

Satsning på stärkt beredskap för dricksvatten och livsmedel

Miljöpartiet vill genomföra en satsning för ökad beredskap för olika typer av samhällskriser med inriktning på livsmedels- och dricksvattenförsörjning. Satsningen inbegriper investeringsprogram för stärkt dricksvattenförsörjning där medel kan sökas för ökad lagerhållning, ökad redundans, installation av reservkraft, robustgörande åtgärder för ökad kommunal och regional försörjningsförmåga, med mera. Vi vill satsa 204 miljoner på detta under anslag 1:27 år 2024. Miljöpartiet vill även stärka Livsmedelsverkets anslag 1:14 för stärkt beredskap och nya uppgifter på dricksvattenområdet som en råvattendatabas och en satsning på kontinuerliga analyser av skadliga ämnen som PFAS i livsmedel. Miljöpartiet vill förstärka anslag 1:14 med 209 miljoner mer än regeringen för 2024. I satsningen ingår en förstärkning av arbetet mot matsvinn och hållbar livsmedelskonsumtion.

Vi vill även stärka anslag 1:8 Statens Jordbruksverk med 77 miljoner mer än regeringen för 2024. Dessa ökade medel kan möjliggöra finansiering av arbete med civilt försvar och beredskap, ökade hot som zoonoser och djursjukdomar som salmonella.

Satsning på PFAS-rening av dricksvatten och vattenåtgärder

Det behövs en omfattande satsning för att stärka vattenarbetet i hela landet. Behoven av ökade investeringar och reinvesteringar i VA-nätet är mycket omfattande. Det krävs satsningar på avancerad rening som fångar upp miljögifter och läkemedelsrester och på många håll är problemen med PFAS-föroreningar mycket omfattande. Många kommuner kan inte på egen hand förväntas klara av de investeringar och reinvesteringar i gamla ledningsnät som krävs för att klara utmaningarna, statligt stöd kommer att nödvändigt. Utmaningarna är särskilt stora i många landsbygdskommuner. Miljöpartiet vill därför genomföra en särskild satsning för olika typer av vattenåtgärder. Vi vill avsätta 350 miljoner per år för statlig medfinansiering för investeringar i rent dricksvatten, investeringar och reinvesteringar i VA-nätet.

Högre ersättningsnivåer till djurhållare som drabbas av rovdjursangrepp

Ersättningsnivåerna till lantbrukare och djurhållare som drabbas av rovdjursangrepp behöver öka. Miljöpartiet vill satsa 5 miljoner mer än regeringen på anslag 1:7 för 2024.

En bättre djurvelfärd

Svensk djurhållning av livsmedelsproducerande djur är ofta en kompromiss mellan ekonomiska intressen och djurens behov. Ofta blir priset för djuren alltför högt. Miljöpartiet anser att de djur som vi människor har ansvar för och föder upp ska få leva ett gott liv. Vi har länge drivit frågan om att förbjuda minkfarmer, införa ett omställningsstöd för minkfarmare. Vi vill att burhållning av höns får ett slut och att kycklinguppfödningen går över till mer långsamväxande raser. Bedövning av alla djur före slakt ska vara snabb och smärtfri. Metoder som inte lever upp till detta, till exempel nuvarande elbedövning av slaktkyckling och koldioxidbedövning av grisar och fiskar, ska fasas ut.

Inför en djurvelfärdsersättning för ökat bete

Vi vill öka antalet djur som får gå ute på bete, utöver minimikraven för bete. Därför vill vi också införa en särskild djurvelfärdsersättning för ökat bete, som stöttar lantbrukare som ökar betet utöver lagstiftningens krav, som låter djuren gå på gräsmark, inte enbart utevistelse, och röra sig fritt i sina naturliga gångarter. Miljöpartiet tillför därför medel inom ramen för anslag 1:12 för en djurvelfärdsersättning för ökat bete.

Skatt på överanvändning av antibiotika inom djurhållningen

Dålig djurhållning skapar allvarliga hälsorisker, i första hand för djur men även för människor. Varje år dör hundratusentals människor av sjukdomar orsakade av bakterier som blivit resistenta mot antibiotika. Missbruk av antibiotika, såsom att antibiotika rutinmässigt används i djuruppfödning i många länder, måste stoppas för att minska utvecklingen av antibiotikaresistens. Miljöpartiet vill införa en skatt på kött där antibiotika överanvänds i djurhållningen. Svenska djurhållare använder överlag lite antibiotika i djurhållningen och kommer därför inte att träffas av skatten, men de missgynnas starkt av konkurrens från importerade produkter från producenter med lägre produktionskostnader, sämre djurhållning och högre antibiotikaanvändning. God djurhållning och låg antibiotikaanvändning bör premieras.

Miljöpartiet vill även satsa 5 miljoner mer än regeringen på anslag 1:5 Djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder.

Satsning på veterinärer och smittsamma djursjukdomar som svinpest

Sverige har idag ett skriande behov av veterinärer. Miljöpartiet vill därför satsa 30 miljoner mer än regeringen på anslag 1:4 Bidrag till veterinär fältverksamhet för att satsa på distriktsveterinärerna. Utan tillräckligt många veterinärer är det i praktiken omöjligt att upprätthålla ett starkt djurskydd. Satsningen är i linje med det behov Jordbruksverket ser och myndighetens äskande för en utökad satsning. Vi ser också ett behov av en utökad satsning på att bekämpa smittsamma djursjukdomar, som utöver att orsaka stort lidande för djuren, även orsakar mycket höga kostnader för samhället, som afrikansk svinpest. Miljöpartiet vill satsa 50 miljoner mer än regeringen på anslag 1:6 Bekämpning av smittsamma djursjukdomar.

Satsning på djurfri forskning

Miljöpartiet anser att Sverige behöver utarbeta en nationell plan för övergång till djurförsöksfri forskning och för att leva upp till EU-direktivets mål om att ersätta djurförsök. Det är angeläget att kompetenscentret för att ersätta, minska och förfina djurförsök på Jordbruksverket, 3R-centret (reduce, replace, refine), får fortsatt och stärkt finansiering via Jordbruksverkets ramanslag 1:8.

Satsningar på de kulturella och kreativa näringarna

Kulturella och kreativa näringar är viktiga för vår livskvalitet, näringslivsutveckling och svensk export. Vi vill stärka främjandet av dessa branscher. En nationell strategi för kulturella och kreativa branscher är under framtagande efter den utredning vi i Miljöpartiet tillsatte i regering. Ett annat steg vi vill ta är att utreda förutsättningarna för att inrätta ett institut för kulturella och kreativa näringar för främjande av spel, musik, film samt andra kulturella och kreativa branscher.

Sverige är ett framgångsrikt land, med många innovationer, starka varumärken och en musik, design, dataspels- och modeindustri i världsklass. Vi vill flytta fram positionerna, både för kulturens skull, för vårt näringsliv och för exporten. De kulturella och kreativa näringarna bidrar starkt till Sverige-bilden och gynnar därmed svensk konkurrenskraft inom alla näringsgrenar.

Miljöpartiet tillsatte i regering en utredning som skulle lämna förslag till en samlad nationell strategi med syftet att främja långsiktig och hållbar utveckling av de kulturella och kreativa näringarna i hela landet. Uppdraget har redovisats och är nu på remiss. Regeringen

bör snarast gå vidare och besluta om en KKN-strategi med konkreta steg för att stärka villkoren och samordningen för KKN-området.

Internationellt utbyte, samverkan och export är viktigt både för den konstnärliga utvecklingen och kvaliteten och för svenska konstnärers möjlighet att verka på en internationell marknad. Pandemin har påverkat arbetet med kulturens internationalisering negativt. Återstartsutredningen föreslår särskilda satsningar på både internationellt utbyte och export, och dem vill vi gå vidare med.

Riktade satsningar på spelbranschen

“Sverige brukar räknas till ett av världens tio främsta länder inom spelutveckling. Men spelindustrin har växt upp som en maskros genom asfalten utan någon nationell strategi eller större offentliga satsningar.” Så beskrivs Sverige i rapporten Kraftsamling Dataspelsbranchen, utgiven av RISE i januari 2023.

Dataspelsbranchen omsätter stora summor pengar - över 27 miljarder kronor i Sverige, i samma storlek som exporten av järnmalm. Branchen sysselsätter över 8000 personer och det finns över 800 spelföretag, de flesta småföretag. Svenska spel som Minecraft är världskända och associeras till vårt land samt vår kreativa styrka och innovationskraft.

Dataspelsbranchen beskriver det samtidigt som att Sverige nu halkar efter. Medan andra länder stödjer sin spelbransch har spelbranschen i Sverige inte alltid getts samma status som andra kulturformer och inte heller varit föremål för politiska åtgärder i tillräcklig utsträckning. Vi anser att det är dags att levla upp spelpolitiken. Vi inrättar därför ett nytt anslag med 30 miljoner till utvecklingsmedel för att satsa på gamingindustrin.

Rättspolitik och förebyggande åtgärder

Även om det totalt är färre som utsätts för brott, så har den grova brottsligheten i Sverige blivit mer synlig och påtaglig. Inte minst den organiserade brottsligheten och det grova våldet. Vi vill angripa kriminaliteten från två håll. Tryggheten ska öka, brottsbekämpningen skärpas och kriminella ställas till svars för sina brott. För detta krävs att den pågående utbyggnaden av rättsväsendet fortsätter. Polisen behöver också vässa sin förmåga att utreda brott och förbättra sina metoder, samtidigt som det behövs en välfungerande tillsyn.

Samtidigt ska vi strypa gängens återväxt genom att satsa brett på förebyggande arbete där hela samhället involveras. Därför satsar vi särskilt på arbetet med att förebygga brott och stoppa nyrekryteringen. Stödet till brottsoffer och anhöriga behöver också stärkas.

Tabell 7 Åtgärder för ökad trygghet

Miljoner kronor - avvikelse från regeringen

	2024	2025	2026
Stoppa nyrekryteringen till gängen - insatser för barn och unga i riskzon	1000	1000	1000
Stoppa gängens finansiering	80	80	80
Förstärkt stöd till brottsoffer och anhöriga	140	140	140

Rätt polis på rätt plats

Polisens kompetens ska användas på ett förnuftigt sätt. Uppgifter som kan utföras av civila handläggare ska inte belasta polisutbildad personal. Vi ser att det behövs mer pengar för att anställa administrativ personal inom polisen. Vi vill därför göra en riktad satsning på detta så länge behovet finns. Det frigör resurser så att områdespoliser kan ingripa mot brott och ordningsstörningar samt skapa relationer och dialog med medborgare. Vi anser att 500 miljoner kr av de ökade anslagen till polisens tillväxt (1:1 Polismyndigheten) ska gå till att anställa administrativ personal.

Förbättrad lärandekultur genom en "Lex Maria" för polisen

Det behövs bättre strukturer för att lära av misstag inom polisen. Polisen behöver en "Lex Maria"- funktion och en skyldighet att rapportera missförhållanden. Genom en sådan funktion kan allvarliga fall uppmärksammas och åtgärdas, samtidigt som det långsiktiga lärandet förbättras. Funktionen ska belasta befintliga anslag för 1:1 Polismyndigheten.

Förbättrad tillsyn genom att inrätta en polisinspektion

Det förekommer idag ingen regelbunden och systematisk extern granskning av Polismyndigheten på samma vis som Inspektionen för vård och omsorg eller Skolinspektionen fungerar. En Polisinspektion skulle inte bara kunna utvärdera enskilda skeenden som hur påsk- eller Husbykravallerna startade och hanterades, utan även på strukturell nivå se över hantering av skjutningar i gängmiljö, butiksstölder, sexualbrott eller profilering/kontroller. Vi vill därför inrätta en ny Polisinspektion, som i ett inledande skede ska bedriva tillsyn över ett begränsat antal ärenden, för att sedan utvärdera den nya

verksamheten. För detta ändamål avsätter vi 48 50 miljoner kronor som ska belasta en ny anslagspost-

Effektivisera utredningsarbetet och korta handläggningstiderna vid NFC

Brottsförebyggande rådet, Brå, har i studien Utredning och uppkläring av dödligt våld i kriminell miljö studerat hur polisutredningarna i den här typen av ärenden går till och vad som krävs för att fler brott ska kunna klaras upp. Enligt Brås rapport hade totalt 37 av de 113 studerade utredningarna klarats upp, vilket motsvarar endast 33 procent.

För att effektivisera utredningsarbetet och öka uppkläringen, behöver det interna samarbetet inom Polismyndigheten utvecklas, särskilt i förhållande till Nationellt forensiskt centrum, NFC. De långa handläggningstiderna på NFC gör att bevisläget i utredningar av grova våldsbrott påverkas. Miljöpartiet anser att en översyn bör göras för att se hur det interna samarbetet och handläggningstiderna kan minska.

Slå mot pengarna

Vi vill stoppa finansieringen av de kriminella gängerna genom att stärka myndighetssamverkan så att myndigheterna kan slå till mot den organiserade brottslighetens företag från flera håll: svartklubbar och gästarbetarbostäder utan bygglov, restauranger som missköter hygien, skattebrott och varenda spelautomat som saknar tillstånd. Det ska vara dyrt, jobbigt och svårt att vara kriminell. För detta krävs ytterligare tillskott. Vi skjuter därför till 80 000 000 kr på anslag 1:4 Ekobrottsmyndigheten.

Insatser för barn i riskzonen för kriminalitet

Kriminalitet stoppas bäst långt innan någon kommit i närheten av att begå brott.

En samhällsekonomiskt effektiv åtgärd för att komma tillrätta med kriminalitet är att satsa på sociala insatser för barn som befinner sig i riskzonen. Det finns framgångsrika satsningar såväl i Sverige som utomlands som vi behöver sprida och utveckla, där staten ska vara med och delfinansiera. I ett regeringsuppdrag har flera myndigheter nu föreslagit en ny struktur för att förhindra att barn insocialiseras i gäng, kallad Bob (Barn och unga i organiserad brottslighet). Förslaget är bättre samverkan mellan polis, socialtjänst, skola, kriminalvård

samt hälso- och sjukvård genom att upprätta lokala råd i Sveriges 95 lokalpolisområden.

Miljöpartiet anser att regeringen snarast bör ta förslaget vidare.

Vi behöver ge stöd till och följa varje ung person som riskerar att hamna snett.

Miljöpartiet gör därför en satsning om 1 miljard kr för att verkligen komma till bukt med nyrekryteringen. Detta belastar 1:14 Bidrag till lokalt brottsförebyggande arbete.

I satsningen ingår även ett arbete för att ta reda på hur samhället har arbetat och bör arbeta för att unga inte ska hamna i kriminalitet. Miljöpartiet vill tillsätta en haverikommission som ska ta reda på vilket stöd personer dömda för allvarliga våldsbrott faktiskt har fått under sitt liv - och vad de hade behövt för att komma in på en bättre bana. Det kan handla om insatser i skolan, socialtjänsten, på särskilda ungdomshem och andra offentliga institutioner.

Snabbspår till utredning för barn i riskzon.

Öka vårdens roll i det förebyggande arbetet med barn och unga i riskzon. Vården behöver få en större roll i det strukturerade förebyggande arbetet för att inte barn och unga ska hamna snett. Normbrytande beteende hänger ofta samman med odiagnostiserade tillstånd, många gånger med neuropsykiatrisk problematik. Rätt behandlade kan människor få verktyg att själva vända utvecklingen. Vi vill möjliggöra ett snabbspår till psykiatrisk utredning och vård för barn och unga i riskzon. Vid en kris finns det ofta en större mottaglighet för behandling, som kan försvinna om barnet får vänta. Detta bör vara som en del i ett skraddarsytt förebyggande arbete med barn i riskzon och en metod för detta behöver utarbetas. 10 mk årligen avsätts.

Överväg att avskaffa kortare fängelsestraff som påföljd

Miljöpartiet anser att det bör övervägas om fängelsestraff som är kortare än exempelvis sex månader alls ska användas som påföljd i första hand, eller om det är mer ändamålsenligt och effektivt med alternativa påföljder. Detta särskilt med hänsyn till de stora kapacitetsbehov som finns inom Kriminalvården och risken att personer som inte redan har en kriminell livsstil utvecklar en sådan under tiden i anstalt. Miljöpartiet anser att frågan bör utredas.

Mer stöd till brottsoffer

Den som har utsatts för brott ska möta kompetenta myndigheter och ha en rak väg till brottskadeersättning. Miljöpartiet vill se över systemet för ersättning och stöd till brottsoffer för att stärka offrets ställning. Detta gäller inte minst unga och de som utsatts för våld i nära

relation, sexualbrott och hedersbrott. Vi vill också att staten ska ta ett större ansvar för att driva in skadestånd och brottsskadeersättning, så att brottsoffret kan fokusera på sin rehabilitering. För detta ändamål anslår vi en förstärkning med 130 miljoner kr till 1:10 Ersättning för skador på grund av brott.

Se över inkomsttaket för rättshjälp

Alla ska kunna få sina rättigheter i en domstolsprocess tillgodosedda, oavsett storlek på plånboken. Inkomsttaket för rättshjälp har inte höjts sedan slutet av 1990-talet och den som tjänar över 260 000 kronor om året kan inte få rättshjälp. Detta innebär att många som behöver juridiskt stöd för att tillvarata sina rättigheter inte får det. Det vill vi ändra på. Miljöpartiet vill därför se över inkomsttaket för rättshjälp.

Ny nationell stödlinje för anhöriga till gängkriminella

Idag finns verksamheter t.ex. inom vissa kommuner som riktar sig till anhöriga till personer som begår brott eller är i riskzonen för att hamna i gängkriminalitet. Men det finns ingen nationell stödlinje som riktar sig särskilt till den här målgruppen. Det tycker vi behövs, för att erbjuda ett likvärdigt stöd över hela landet. Stödlinjen bör ha personal som kan flera språk och möjligheter att ge psykologiskt och praktiskt stöd av olika slag. För detta ändamål tillskjuter vi 10 miljoner kronor till en ny anslagspost.

Bostad och samhällsplanering

Alla har rätt till en bostad, ett tryggt hem. Miljöpartiets bostadspolitik syftar till att alla ska kunna bo bra, och att motverka segregation, hemlöshet och ge en minskad påverkan på miljö- och klimat. Bostadsbristen är ett stort problem för både individer och för samhället i stort och det befintliga bostadsutbudet behöver bättre motsvara befolkningens behov. För att skapa trygga och trevliga områden och minska boendesegregationen vill vi att det byggs blandat med möjligheten att flytta mellan olika boendeformer genom livets olika faser utan att behöva lämna det område man vill bo i. Vi vill att det byggs bostäder som kan efterfrågas av fler och göra det enklare för förstagångsköpare att få tillgång till boende. Den som har för låga inkomster för att efterfråga bostad på marknadens villkor ska få möjlighet till det genom systemet för bostadsbidrag, som behöver utvecklas. Det befintliga beståndet av bostäder

skulle kunna utnyttjas mer effektivt genom att vi gör det lättare för människor att flytta till en bostad som passar just dem.

Boverkets bedömningar visar att det behöver tillskapas ca 63 000 bostäder per år i Sverige fram till år 2030 för att motsvara behoven som finns nu och framåt. Dock tyder de flesta prognoser på att tillskottet av nya bostäder fram till 2025 kan bli mindre än hälften av vad som behövs. Boverket prognosticerar att antalet påbörjade bostäder kan rasa från rekordåret 2021 då 71 000 bostäder påbörjades till cirka 20 000 påbörjade bostäder år 2025. Parallellt finns utmaningen att tillskapa bostäder som bostadssökande har råd att bo i.

En bostadsskuld byggs upp samtidigt som många som idag arbetar inom byggsektorn behöver söka sig arbete i någon annan bransch och det kommer vara svårt att växla upp igen när byggsektorn börjar återhämta sig. Det krävs en politik både för att skapa fler hållbara bostäder och boendemiljöer, samt att skapa möjligheter för byggsektorn att kunna bidra till en nödvändig upprustning av våra befintliga miljöer i långsiktiga projekt som gynnar oss alla, som klimatanpassning och energieffektivisering.

Tabell 8 Hållbara bygginvesteringar

Miljarder kronor - avvikelse från regeringen

	2024	2025	2026
Investeringsstöd för hyresbostäder och studentbostäder	1,0	1,0	1,0
Investeringsstöd för grönt samhällsbygge, bostäder, lokaler m.m.	3,0	3,0	3,0
Klimatanpassning av bebyggd miljö	0,5	0,5	0,5
Stöd för energieffektivisering för flerbostadshus	3,2	3,0	3,0

Återinför investeringsstödet - bygg mer bostäder för fler människor

Vi vill att det byggs bostäder som kan efterfrågas av fler, inte minst av unga, studenter, äldre och stora familjer. Möjligheten att söka investeringsstöd för hyresbostäder och bostäder för studerande infördes 2016 och avvecklades efter riksdagens beslut om statens budget för 2022. Fram tills dess beviljades investeringsstöd till mer än 1 300 projekt, motsvarande sammanlagt närmare 58 800 bostäder, varav 88 procent avsåg hyresbostäder och resten bostäder för studerande.

I en tid då byggtakten kraftigt avstannar, behövs ett fortsatt statligt stöd för att bygga bostäder till fler med särskilt fokus på bra klimatsmarta hyresrätter med rimliga hyror. Vi vill därför återinföra och utveckla anslag UO 18 1:8 *Investeringsstöd för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande* med minimikrav utifrån byggnadernas livscykelperspektiv och en hållbar stadsplanering. Anslaget tillförs en miljard kronor.

Vi vill införa ett startlån för förstagångsköpare och utreda möjligheterna för ett grönt bosparkonto där ett långsiktigt bosparande gynnas. Vi vill också stimulera olika boendelösningar och hållbara renoveringar där exempelvis nya bostäder kan tillskapas i fastigheter som idag inte används för bostadsändamål. Vi lägger sammanlagt 40 miljoner kronor på detta genom att vi omfördelar 20 miljoner kronor från *stimulans till småhusplanering* till en motsvarande utökad *stimulans för omvandlingsåtgärder* för detta ändamål inom anslag UO 18 1:1 *Bostadspolitisk utveckling*.

Målet för den regionala utvecklingspolitiken är utvecklingskraft med stärkt lokal och regional konkurrenskraft för en hållbar utveckling i alla delar av landet. Service, kommunikationer, kultur och mötesplatser är en förutsättning för att landsbygden ska fungera. Miljöpartiet anser att fokus inom den regionala utvecklingspolitiken bör ligga på att ge Sveriges landsbygder goda förutsättningar som bidrar till en hållbar samhällsutveckling och uppfyllandet av Sveriges miljö- och klimatmål.

I flera kommuner i Sverige, framförallt i norra Sverige, pågår idag en kraftig expansion av hela samhällen som en direkt effekt av flera olika industrisatsningar för att ställa om till ett hållbart samhälle. Vi avsätter ett riktat investeringsstöd på 3 miljarder kronor i anslag UO 18 99:1 *Investeringsstöd för grönt samhällsbygge* för byggande av bostäder och andra samhällsnyttiga byggnader och infrastruktur i expansiva regioner kopplat till större industrisatsningar. Boverket får i uppdrag att ta fram kriterier för stödet. Vi behåller också stödet för hållbart samhällsbyggande i anslag UO 18 1:4 *Boverket* på 1,7 miljoner kronor, samt att vi omfördelar 40 miljoner kronor från *stimulans till småhusplanering* till motsvarande belopp för hållbart samhällsbyggande inom anslag UO 18 1:1 *Bostadspolitisk utveckling*.

Många äldre tillhör en växande grupp som i hög grad äger sitt boende, och som har höga krav på sitt boende men av olika skäl har en bostad som inte är ändamålsenlig för deras behov idag. Genom att bygga bostäder som äldre efterfrågar kan denna grupp få ett bättre boende samtidigt som det frigörs bostäder i det befintliga beståndet för till exempel unga och barnfamiljer. Äldrekollektiv efterfrågas idag i allt högre grad och från statligt håll behöver vi se vilka åtgärder som kan vidtas för att understödja ett bostadsbyggande riktat mot äldre. Med en allt åldrande befolkning är detta en fråga som branschen och det offentliga behöver ta ett större grepp kring.

Vi vill göra en översyn av uppskavsreglerna vid försäljning av bostad i syfte att möjliggöra större rörlighet på bostadsmarknaden och vi vill att det ska vara en bättre balans i de ekonomiska förutsättningarna för dem som bor i ett hyrt eller ett ägt boende.

Ett tryggt hem

Hemlösheten i Sverige måste bort. Vi behöver sänka tröskeln till en god bostad så att fler utifrån egen förmåga klarar av att efterfråga en bostad. Vi behöver också se till att där den enskilde inte har förutsättningarna behöver samhället finnas där. I båda fallen behövs ett nationellt ansvar, det räcker inte med att olika aktörer jobbar vidare på sitt håll. Vi behöver se till att fler kommuner tar sitt bostadsförsörjningsansvar, att boendemodellen 'Bostad först' införs i fler av landets olika kommuner och vill utreda möjligheterna att tillskapa en nationell bostadsstiftelse som förvaltar ett bostadsbestånd i hela landet för dem som idag saknar ett tryggt boende. Vi behöver också tillförlitlig statistik som tydligt visar på hur situationen för hemlösa utvecklas över tid. Vi vill gå vidare med förslagen i SOU 2022:14 *Sänk tröskeln till en god bostad* och utreda vilka åtgärder som ska genomföras.

Bostadsbidraget har inte följt med samhällets kostnadsutveckling och behöver indexuppräknas. Miljöpartiet genomför denna indexering i UO 12, anslag 1:8 *Bostadsbidrag*. Utformningen av bostadsbidraget för till exempel studenter, timanställda och inneboende behöver utredas och förändras då dagens system kan ge orättvisa effekter för dem med oförutsägbara inkomster.

Personer som uppbär ekonomiskt bistånd har en tuff ekonomisk situation. Vi anser att det förhöjda bostadsbidraget även ska tillfalla denna grupp istället för att räknas av. Kommunerna tillförs därför 300 miljoner kronor för att kompensera för den ökade utgift som detta innebär.

Vi vill utreda systemet för boplikt för att människor ska kunna bo kvar på platser med hög turism där husen annars kan bli allt för dyra. Vi vill också att alla kommuner ska erbjuda tillgång till en offentlig bostadsförmedling för att öka möjligheterna för alla att hitta en bostad.

Vi vill tillsätta en utredning för att undersöka hur staten kan stötta överlåtelse, renovering och upprustning av hus som stått tomma eller övergivna under en längre tid på platser där det idag kan vara svårt att finansiera en större upprustning.

Minska klimatpåverkan från byggsektorn

Byggsektorn står för en femtedel av utsläppen av växthusgaser inom Sverige. Vi vill göra det enklare att bygga med återbrukat material och vill se fler hus i trä. För att kraftigt minska klimatpåverkan och användningen av nya naturresurser från byggsektorn vill vi sätta bindande krav på minskade utsläpp från byggnadens hela livstid, det vill säga under byggtiden, användning och rivning. Klimatdeklarationer är bra men gränsvärden måste införas omgående

och utökas. Rivningar av hela fastigheter behöver minimeras men när det sker behöver materialet tas till vara. Vi vill att klimatdeklarationer för fastigheter ska utvecklas för att även omfatta rivning och ombyggnation och att material som går att återanvända inte ska få slängas. Vi vill stimulera såväl småskaligt som storskaligt återbruk i byggsektorn och därmed också minska resursslöseriet. För att gynna cirkularitet och återbruk av överblivet byggmaterial och rivningsmaterial vill vi utreda momsfrihet på återbrukade material.

Energieffektivisering av flerbostadshus

För att skydda medborgarna mot höga elkostnader, samtidigt som vi sparar el, råmaterial och klimatutsläpp, är det avgörande med ett långsiktigt arbete för energieffektivisering inom bostads- och fastighetssektorn. Detta behöver prioriteras då ett arbete med att minska energianvändningen även ger ett mer långsiktigt skydd mot internationella prisförändringar samtidigt som pengar och energi sparas kontinuerligt när åtgärden är genomförd.

Energieffektivisering av byggnader är samtidigt en prioriterad fråga inom EU. Vi vill därför återinföra ett energieffektiviseringsstöd för flerbostadshus i anslag UO 18 1:7

energieffektiviseringsstöd för flerbostadshus. 3,2 miljarder avsätts för ändamålet under 2024.

Vi vill ta fram ett nytt energisparmål för byggnader (bostäder och lokaler) och en nationell handlingsplan för att nå dit. Baserat på de kraftigt fluktuerande elpriserna med ovanligt höga elpriser och den nuvarande elsituationen i Europa ser vi behovet av en kraftfull insats här och nu och vill därför att staten ska betala 60 procent av kostnaden för de åtgärder som genomförs för att spara på energiförbrukningen.

I flera fall har det blivit tydligt att Sveriges miljonprogramsområden både är särskilt energislukande och särskilt känsliga för extremväder som skyfall och värmeböljor, något som bland annat beror på en stor andel hårdgjord mark. Möjligheten att klara av ett förändrat klimat ska inte vara beroende av postnummer. Vi vill därför särskilt prioritera att göra miljonprogram till miljöprogram, där vi både satsar på energieffektivisering av befintliga byggnader och klimatanpassning för att klara extremväder.

Vi vill utreda hur ROT-avdraget kan styras mot mer hållbara åtgärder och även vidga målgruppen som kan få ta del av ROT-avdraget.

Gröna och trygga samhällen

Vi vill återinföra stödet för gröna och trygga samhällen. Stödet riktar sig till fastighetsägare i områden med socioekonomiska utmaningar och ska bidra till att skapa inkluderande och hälsosamma utemiljöer. Vi avsätter 300 miljoner kronor för ändamålet.

Klimatanpassning av bebyggd miljö

Klimatförändringarna medför att samhället måste anpassas till mer extrema väderhändelser. Skyfall och värmeböljor kommer att bli vanligare i framtiden. Därför behöver befintlig bebyggd miljö klimatanpassas. Många olika åtgärder behövs, som förstärkt grönstruktur, hållbar dagvattenhantering, höjdsättning av mark och byggnader, skydd mot översvämningar med mera. Vi vill möjliggöra för olika aktörer, som kommuner, kommunala bostadsbolag, intresseföreningar och privata aktörer, att söka stöd för att klimatanpassa redan bebyggd miljö mot skyfall och värmeböljor för att skydda människors liv och hälsa, viktig infrastruktur, fastigheter och miljö. För att detta ska ske behöver alla Sveriges kommuner kartlägga klimatrelaterade risker (exempelvis skred, ras, översvämning och värmebölja) för människor och infrastruktur för att kunna prioritera vart klimatåtgärder behövs och därefter utföra prioriterade åtgärder. För detta behövs både expertstöd och långsiktig finansiering. Vi har ett långsiktigt anslag på 523 miljoner kronor per år i anslag UO 18 99:2 *Klimatanpassning av bebyggd miljö* för såväl utredningar som åtgärder.

En stor utmaning i bebyggd miljö är hantering av stora regnmängder vid skyfall och kostnader för dessa. Flera kommuner har gått före och infört en dagvattentaxa för att kostnaden ska läggas på de som har störst möjlighet att utföra åtgärder. Vi vill därför utreda möjligheten till en obligatorisk kommunal dagvattentaxa och hur en sådan kan utformas på ett rättvist sätt. Vi behöver även tillföra grönska i de stadsmiljöer som idag har en hög andel hårdgjord yta. Vi vill införa en obligatorisk grönytefaktor för den bebyggda miljön.

För att skapa ett långsiktigt hållbart samhälle är det viktigt att natur och andra grönområden i städer och tätorter ökar och utvecklas. Vi vill återinrätta stödet för gröna och trygga samhällen för att främja stadsgrönska, biologisk mångfald och ekosystemtjänster genom anslaget *Gröna och trygga samhällen* som uppgår till 300 miljoner om året. Syftet är att utveckla gröna, trygga och hälsosamma samhällen samt bidra i arbetet med att nå miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö. Det är en viktig satsning för att även genomföra klimatanpassning av bebyggd miljö samt att bygga upp resiliensen i våra ekosystem för att minska effekten av klimatförändringarna. Vi vill stödja skapandet av gröna och trygga samhällen, särskilt i tätbebyggda eller politiskt eftersatta områden. För oss är det samtidigt

viktigt att ge medborgarna större inflytande över vad som kan skapa trygghet i deras bostadsområden.

Transporter

Vi behöver säkerställa att både vi själva, våra barn och barnbarn kan resa på ett hållbart och fossilfritt sätt. Därför vill Miljöpartiet göra stora investeringar i infrastruktur för framtidens hållbara transporter. Vägtransporterna orsakar idag omkring en tredjedel av utsläppen av koldioxid inom Sverige och försämrar luftkvaliteten i städer och längs trafikleder. För att minska utsläppen från dessa transporter behöver vi arbeta med tre områden. Det handlar om att byta drivmedel från fossilt till i första hand el och under en övergångsperiod biodrivmedel. Vi behöver effektivisera transporterna och minska behovet av vägtransporter samt stimulera övergången till andra färdmedel. Vi kan minska behovet av transporter och förändra valet av färdmedel genom att planera samhället smartare. Detta kan ske såväl genom fysisk planering som med styrmedel främjar ett hållbart transportsystem. Pandemin har gett en skjuts åt utvecklingen av digitala lösningar och lett till förändringar i människors beteenden. Styrmedel och politiska beslut kan driva på för mer energismarta lösningar och för att hållbar energi används för godstransporter och personresor. Vi välkomnar nya tekniska innovationer som kan minska utsläppen och förändra beteendemönster och vi vill att lagstiftningen ska ligga i framkant och anpassas till morgondagens transportsystem.

Klimatbonus för rena elbilar

Andelen elbilar i nybilsförsäljningen har tidigare ökat snabbt mycket tack vare politiska reformer som elbilspremien och bonus malus-systemet. Regeringens beslut att ta bort klimatbonus för elbilar skedde bokstavligen över en natt och har inneburit att omställningen bromsat in och minskat förtroendet för styrmedlet i sig. För att nå utsläppsmålen för transportsektorn finns fortsatt ett stort behov av att stötta den pågående elektrifieringen med såväl bonus för miljöbilar som malus för fossildrivna bilar.

Miljöpartiet inför en klimatbonus med en justering av pristaket från 700 000 kronor till 550 000 kronor. Det innebär att stödet mer träffsäkert når inkomstgrupper med större behov av bonus. En klimatbonusbil med inköpskostnad upp till 399 999 kronor ger en bonus på 50 000 kronor och en klimatbonusbil med inköpskostnad mellan 400 000 - 550 000 kronor ger 30 000 kronor i bonus. Fokus är att fasa ut förbränningsmotorer. Stödet begränsas till

nollutsläppsbilar som maximalt dra 1,6 kWh/mil enligt WLTP. Laddhybrider tas bort från stödsystemet. Vi inför även en särskild bonus för den som bor på landsbygden och köper en klimatbonusbil, som utgör 10 000 kronor utöver den generella bonusen ovan. Anslaget finns i UO 20 1:8 *Klimatbonus* och tillförs 2,1 miljarder för 2024. Systemet kommer successivt att behöva ses över i förhållande till utvecklingen.

Elbusspremien ligger kvar

Kollektivtrafiken behöver långsiktiga spelregler. När regeringen i augusti 2023 hastigt ändrade villkoren för elbusspremien påverkades branschen utan möjlighet att anpassa sig till förutsättningarna. Det skadade även förtroendet för nationella stödsystem i stort. Miljöpartiet behåller elbusspremien genom att tillföra 300 miljoner kronor i UO 20 inom anslag 1:17 *Klimatpremier*.

Skrotningspremie

Miljöpartiet utökar anslaget för skrotningspremie i UO 20 1:17 *Klimatpremier* till totalt 750 miljoner kronor. Skrotningspremie på 20 000 kronor erhålls för den fordonsägare som skrotar en äldre bil med förbränningsmotor och köper eller leasar en elbil, alternativt som ersättning för köp av periodkort i kollektivtrafiken eller vid köp av elcykel. Fordonet som skrotas ska vara 15 år eller äldre och ska även ha varit i trafik under den senaste 12-månadersperioden. Syftet med anslaget är att få bort äldre fordon med höga utsläpp och med sämre trafiksäkerhet än nyare fordon.

Leasingbonus

Miljöpartiet vill se en särskild leasingbonus för elbilar för personer med lägre inkomster. Syftet är att hjälpa dem som behöver bilen för att få livet att gå ihop men som av ekonomiska skäl haft svårt att byta till en elbil. Att byta till en elbil kan på sikt dessutom bidra till en säkrare hushållsekonomi då man slipper riskerna som är förknippade med stora svängningar i priset på olja. Leasingbonusen ger rätt till maximalt 1500 kronor i månaden som används till att leasa en elbil. Stödet är inkomstprövat och den maximala stödnivån kan man få för inkomster upp till 23 500 kronor i månaden. 1,8 miljarder avsätts för denna satsning inom UO 20.

Fossilfria transporter i hela landet

Vårt samhälle är helt beroende av att transportera varor och människor, men ska inte vara beroende av fossila bränslen. Vi behöver rusta och bygga ut järnvägen i hela landet. Mer transporter behöver ske på tåg och till sjöss istället för på väg. Det som behöver transporteras på väg ska drivas av el och vätgas istället för bensin och diesel. Vi vill se nationella planer för utbyggnad av laddinfrastruktur, biogas och vätgas. Vi vill även se förbättrad tillgång till laddinfrastruktur längs med de större vägarna samt för boende att kunna ladda hemma.

Miljöpartiet satsar 100 miljoner kronor mer än regeringen på laddinfrastruktur i UO 21 1:8 *Laddinfrastruktur*.

Sjöfarten och våra hamnar behöver snabba på resan mot fossilfrihet. En grön hamnstrategi ska tas fram. För att finansiera satsningar på framtidens järnvägsinfrastruktur som nya stambanor i södra Sverige, dubbelspår på nya Ostkustbanan, utbyggnad av Norrbottenbanan samt Oslo-Stockholm behöver anslaget UO 22 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* höjas med 14,13 miljarder kronor. Mer pengar behövs till underhåll av järnväg inom anslag UO 22 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* både i närtid men även över en längre tidshorisont för att komma ikapp järnvägsunderhållet och öka tillförlitligheten för järnvägen. För detta tillförs 5 miljarder kronor. För att järnvägsunderhållet ska bli effektivt och att avsatta medel ska nå ut till underhållet av järnvägen behöver järnvägsunderhållet delvis tas tillbaka i egen regi hos Trafikverket.

Lättare att cykla och åka kollektivt

Om vi ska nå våra klimat- och miljömål måste samhället bli mer transporteffektivt. Elbilar är ett bättre val än fossildrivna bilar, men i många situationer är det bästa alternativet att gå, cykla eller åka kollektivt när möjligheten finns. Vi vill sänka taxorna, bygga ut kollektivtrafik med hög kvalitet och stor kapacitet, bland annat genom spårtrafik och bussfiler i fler städer. Med tät och pålitlig kollektivtrafik och med moderna och säkra cykelbanor ger vi fler möjlighet att avstå från bilen i vardagen.

Stadsmiljöavtalen ska behållas och förstärkas, för mer och bättre infrastruktur för cykel och kollektivtrafik samt effektiva varutransporter. Bidraget till upprätthållande av kollektivtrafiken ska permanentas och höjas. Detta är nödvändigt för att stärka kollektivtrafikhuvudmännen i sitt arbete. Finansieringen till ett nationellt biljettsystem för kollektivtrafiken behöver återställas i syfte att få till ett flexibelt robust system som inte

stannar vid länsgränsen. Vi vill införa en kollektivtrafikmyndighet för att mer effektivt än idag kunna arbeta med dessa frågor.

Det ska vara billigare att ta sig till jobbet med kollektivtrafik än bil och de senaste åren har priserna i kollektivtrafiken ökat mer än bränslepriserna. Ett Sverigekort ska införas som ger möjlighet till resor med lokal och regional kollektivtrafik i hela landet för 499 kronor per månad för vuxna och 250 kronor per månad för ungdomar, studenter och pensionärer. Sverigekortet beräknas kosta 10,41 miljarder 2024. För dessa ändamål finns fortsatta medel för *Stadsmiljöavtal* inom UO 22 anslag 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur*, i UO 22 anslag 99:1 *Bidrag för upprätthållande av kollektivtrafik*. Inom UO 20 finns medel för elbusspremie i anslag 1:17 *Klimatpremier*.

Det kommer behövas statlig medfinansiering för regionala investeringar. De statliga investeringarna i cykelinfrastruktur behöver öka och servicenära cykelinfrastruktur på landsbygden behöver tillskapas. Miljöpartiet höjer anslaget inom 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* för att möjliggöra fler nationella åtgärder som kommer regioner och kommuner till del inom kollektivtrafik och cykel. Ett cykelstöd på 100 miljoner kronor om året för personer med funktionsnedsättning ska utformas och inrättas genom anslag 99:2 i UO 9.

Det cykelcentrum som ligger hos Statens väg- och transportforskningsinstitut får fortsatta medel i anslag UO 22 1:9 *Statens väg- och transportforskningsinstitut*.

Planera samhället hållbart

Många grundläggande aspekter av vårt transportsystem bestäms när vi bygger transportinfrastrukturen, men också planerar för våra bostäder och samhällsservice. Vi vill att hållbarhet ska inkluderas i mycket större utsträckning när samhället planeras. Där går det att göra en stor insats för att minska behovet av energi och transporter. Låga energibehov och klimatmål ska premieras. Vi vill ge ett särskilt uppdrag till Trafikverket, Boverket och andra berörda myndigheter att arbeta för ett mer transportsnålt samhälle samt att ta fram en plan för ökad transporteffektivitet. Det behövs ett vägtrafikminskningsmål samt ett paket av åtgärder för att ge kommunerna fler verktyg för att kunna arbeta med detta mål. Ett vägtrafikminskningsmål behöver differentieras med olika målbilder beroende på storstad, större städ, tätort och landsbygd. Ett vägtrafikminskningsmål kommer även att påverka den nationella infrastrukturplaneringen.

En minskad vägtrafik i storstäder och tätorter samt bibehållen och om möjligt minskad vägtrafik i glesbygd innebär som bärande grundprincip att det inte behövs fortsatt utbyggnad av vägnätet. Ny väginfrastruktur som är nödvändig utifrån nyetableringar av olika verksamheter kommer fortsatt vara i behov av anslag. Befintliga och kommande medel för väg inom UO 22 anslag 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur* bör i ökad grad flyttas över till åtgärder för ökad trafiksäkerhet samt till UO 22 anslag 1:2 *Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur* för väg och spår. I ett transporteffektivt samhälle är det av största vikt att befintlig infrastruktur för såväl väg som spår håller en hög standard och god trafiksäkerhet i hela landet. Trafikverket får i uppdrag att föreslå omfördelningar av medel inom anslag UO 22 1:1 till anslag UO 22 1:2 inom befintlig Nationell plan för transportsystemet. Även statlig medfinansiering av fyrstegsprincipens steg 1- och steg 2-åtgärder ska kunna ske via nationell plan genom anslag UO 22 1:1 *Utveckling av statens transportinfrastruktur*.

Ett reformerat och rättvist reseavdrag

Det reseavdrag som regeringen återinfört dras med omfattande fusk på flera miljarder kronor, gynnar främst höginkomsttagare i storstadsområden och riskerar att öka utsläppen från vägtrafiken. Miljöpartiet vill införa den skattereduktion för arbetsresor som riksdagen beslutade om 2022. Skattereduktionen innebär ett färdmedelsneutralt och mer rättvist system, där också de som pendlar på annat sätt såsom med kollektivtrafik omfattas. Vi anser att det krävs en reform av reseavdraget. Som utgångspunkt skulle en sådan reform kunna vara kostnadsneutral.

Flygets utsläpp ska minska

För att minska flygets klimatpåverkan krävs en kombination av minskat resande och omställning till förnybara bränslen och elektrobränslen för de flygresor som inte kan ersättas på annat sätt. Utbudet på förnyelsebara bränslen kommer sannolikt vara begränsat och tekniker kommer ta lång tid att utveckla och introducera brett på marknaden. Vi behöver därför även minska flygresorna, samt avveckla flyget på de sträckor där det finns bra järnväg. Flygskatten behöver öka, flyget ska betala för sina utsläpp. Bromma flygplats ska läggas ned och privatflyg ska förbjudas. Anslaget UO 22 1:6 för ersättning avseende icke statliga flygplatser återgår till 2022 års nivå.

Återinför den feministiska utrikespolitiken

Vår värld präglas av mångfacetterade kriser. Regioner och länder kommer behöva prioritera att hantera kriser och hot såsom terrorism och väderkatastrofer som en konsekvens av klimatförändringarna. När regeringar tvingas att prioritera och fokusera på inrikespolitiken, så finns det en risk att det samarbete som byggs upp regionalt och internationellt läggs åt sidan och att vi dels ser minskat samförstånd och förståelse, samt att risken för konflikter ökar när resursbrist, hot och andra kriser behöver hanteras.

För Miljöpartiet är det oerhört viktigt att Sverige är en global röst för demokrati och mänskliga rättigheter, för en regelbaserad världsordning och för en fredlig värld där vi kan ta oss an globala utmaningar såsom klimatkrisen, extrem fattigdom och ojämlikhet. För att detta ska bli verklighet, behöver Sverige ledas av och fortsätta att genomföra en feministisk utrikes- och utvecklingspolitik.

Utvecklingssamarbete

Höj biståndsramen till 1,25 % av BNI

De senaste årens kriser har varit allra tuffast mot redan fattiga länder och det är deras invånare som drabbats hårdast av klimatkrisen, pandemin, kriget i Ukraina och de ökade råvarupriserna. Mer stöd behövs på flera fronter. Det är vår politiska övertygelse att Sverige klarar av att möta kriserna i vårt närområde, bland annat genom vårt stöd till Ukraina, samtidigt som vi fortsätter att ha en generös bistånds nivå globalt. Notan för att stödja Ukraina ska inte skickas till världens fattigaste, vilket regeringens agerande kommer resultera i. Vi står fast vid att biståndet ska vara 1% av BNI och vill på sikt höja det till 1,25%.

Avräkningarna från biståndet ska minimeras

Miljöpartiet motsätter sig ett urholkat bistånd där kostnader för att ta emot flyktingar i Sverige tas från biståndet och vi vill att avräkningarna minimeras. Biståndet ska gå till att bekämpa fattigdom, inte till administrativa kostnader eller militära insatser. Under våren 2022 var avräkningarna så höga att Sveriges kommuner riskerade att bli den största mottagaren av svenskt bistånd.

Klimatbistånd

Klimatet, miljöförstörelsen, utrotningen av den biologiska mångfalden, pandemier, krig och konflikter – vår tids stora utmaningar är ofta globala och gränsöverskridande och kräver

gemensamma ansträngningar för att stoppas. Genom klimatbiståndet stöttar vi utvecklingsländer i deras utveckling och deras genomförande av Parisavtalet. Medan vi och övriga västländer byggt vårt välstånd på fossil grund kan inte de växande ekonomierna upprepa de misstagen.

Klimatbiståndet måste öka både i kvantitet och kvalitet. Storskalig finansiering för klimatåtgärder krävs för investeringar i både minskade utsläpp och mer klimatanpassade samhällen i den fattiga delen av världen. Vi behöver stödja utvecklingen av hållbara livsmedelssystem som kan stå emot klimatförändringarna. Klimat- och miljöinvesteringar, i Sverige liksom i världen, krävs snabbt nu om vi ska ha en chans att klara klimatmålen.

Rysslands invasionskrig mot Ukraina har även globala konsekvenser. Vi ser hur bränslepriser och matpriser stiger. Ryssland och Ukraina är världens största exportörer av vete och vi riskerar nu en global svältkatastrof. De länder som drabbas är ofta de som redan är hårt ansatta av konflikter, fattigdom och klimatförändringar. Redan syns protester i länder som Jemen och Sudan där människor som redan är på gränsen till svält nu drabbas av ännu högre matpriser. Tyvärr ser vi att klyftorna i världen bara ökar nu när ekonomin tar fart igen. Vi behöver öka det humanitära biståndet för att lindra de värsta effekterna av dessa klyftor, samtidigt som ett ökat fokus på sänkta utsläpp och klimatanpassning hjälper oss att höja krisberedskapen globalt.

Demokrati och mänskliga rättigheter

Utöver att världens välståndsutveckling nu stannat av så är demokratin i världen satt under stark press. En stor del av världens människor lever idag i länder där demokratin är på tillbakagång. Journalister, politiker och människor som försvarar miljön och mänskliga rättigheter trakasseras, förföljs och mördas. Hets och hat förgiftar samhällsdebatten. Polariseringen ökar. Demokratiska processer undergrävs och de ekonomiska klyftorna ökar. Mänskliga rättigheter, jämställdhet och inte minst sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) begränsas allt mer. Samtidigt ser vi hur människor världen över, ofta med kvinnor och unga i främsta ledet, samlas på gatorna och organiserar sig kring gemensamma krav på mer inkludering, mänskliga rättigheter, hejda klimatförändringarna, kräver ansvar från ledare, minskad korruption och mer demokrati.

Nordiska Afrikainstitutet

Nordiska Afrikainstitutet är ett centrum för samhällsvetenskaplig forskning om Afrika som också har i uppgift att stärka samarbetet mellan afrikanska och nordiska forskare. Både

kunskap och samarbete i världen måste stärkas, inte minskas. Därför gör vi inga besparingar på Nordiska Afrikainstitutet.

Fredssatsning

Folke Bernadotteakademien är den svenska myndigheten för fred, säkerhet och utveckling. Utan fred, ingen utveckling. Sverige har unik kompetens som världens konflikter så väl behöver och Sveriges röst i världen förknippas sedan länge med ett starkt arbete för att förhandla och uppnå fred. Vi skjuter till 2 miljarder årligen, samt 6,8 miljarder till freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet.

Internationell samverkan

Sverige ska stå fast vid sina internationella åtaganden

Sverige ska vara en internationell röst för demokrati, fred och mänskliga rättigheter. Nu är inte tiden för att backa från våra internationella åtaganden - tvärtom. Regeringens politik är ett bakslag för den svenska utrikes- och utvecklingspolitiken och ett tydligt avsteg från de värden som framhölls då Sverige drev en feministisk utrikespolitik. Samarbete är avgörande i en svår tid med svåra utmaningar. Därför satsar vi 200 miljarder kronor så att Sveriges avgifter till internationella organisationer ska förbli på den nivå som vi sett de senaste åren.

Stärk Svenska Institutets civilsamhällesarbete

Det är avgörande att svenska institutet kan arbeta kraftfullt med stödet till civilsamhället, också i svår kontext. Ett exempel på det är stödet till civilsamhällesorganisationer och organisationer som arbetar med att stärka den belarusiska kulturen. Att avsluta sådant stöd får effekten att Lukashenkos strävan att låta Belarus bli en del av Ryssland förstärks. Vi vill istället att Sverige stödjer arbetet för att upprätthålla kultur och fria medier i Belarus. Vi satsar 36 miljarder.

Nedrustningsfrågor

Svensk forskning om nedrustning och icke-spridning i det nya säkerhetspolitiska läget måste öka. Ryssland hotar att använda kärnvapen mot Ukraina, och de senaste åren har vi sett hur kemiska vapen använts i krigföring i bland annat Syrien. I och med ett svenskt Natomedlemskap förväntas regeringen ställa sig bakom Natos kärnvapenpolitik. För att väga upp dessa nya hot om användning av kemiska eller nukleära vapen och i ljuset av en eventuell

ny kärnvapenlinje är det nödvändigt att forskning om nedrustning och icke-spridning stärks kraftigt. Vi satsar 30 miljoner i anslag till bl.a. Alva Myrdal-centrum för kärnvapennedrustning, FOI:s CBRN-verksamhet och andra projekt, både i Sverige och utomlands som genomförs på området. Särskilt inom kärnvapen, nedrustningspolitik generellt samt uppföljning kring följdleveranser och användning av artificiell intelligens i vapensystem.

Försvar och krisberedskap

Vi befinner oss i ett allvarligt säkerhetspolitiskt läge. Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har pågått i över ett och ett halvt år. Det är ett krig som tillsammans med den hårdnande stormaktsrivaliteten påverkar även oss i Sverige. Miljöpartiet stödjer nu en snabbare och mer omfattande återuppbyggnad av såväl det militära som det civila försvaret, än vi tidigare sett behov av. Vi stödjer också att Sverige solidariskt hjälper Ukraina, inte bara med humanitärt bistånd utan också med vapen. Totalförsvaret består av det civila och det militära försvaret. När det gäller det militära försvaret följer överenskommelsen från våren 2022 om att öka anslagen till det militära försvaret till 2 % av BNP när det är praktiskt möjligt.

Stötta kommuner och regioners krisberedskap

Mycket av samhällsviktig verksamhet bedrivs av kommuner och regioner och de utgör en viktig beståndsdel i arbetet med krisberedskap och civilt försvar. Kommunernas arbete med civilt försvar behöver därför stärkas väsentligt för att säkerställa att alla kommuner har grundläggande förutsättningar att arbeta med beredskapsförberedelser inom civilt försvar och att utvecklingen av förmågan sker i takt med ambitionsnivån i övriga delar av totalförsvaret. Vi tillför därför 500 miljoner till UO6 - 2:4.

Räddningstjänst och skydd- av civilbefolkningen

Den kommunala räddningstjänsten ska stärkas för att klara sitt viktiga uppdrag under höjd beredskap. Här är också civilplikt på gång att införas. Att den kommunala räddningstjänstens förmåga ökar är också viktigt för vår beredskap att hantera skogsbränder. Befolkningsskydd

handlar bland annat om att uppdatera “Hesa Fredrik” så att fler kan nå av utomhusvarning och om att rusta upp skyddsrum. Summa: 300 mkr uppdelat på UO6 - 2:4 och 2:6.

Informations- och cybersäkerhet

Cyberangrepp pågår ständigt från flera olika aktörer. Här finns ett stort behov att stärka arbetet både inom offentlig förvaltning och med arbete gentemot privata aktörer med samhällsviktiga verksamheter och privatpersoner. Summa: 250 mkr till UO6 - 2:6.

Försörjningsberedskap

Sverige behöver åter bygga upp beredskapslager och bygga en “infrastruktur” för att det privata näringslivet ska bidra i händelse av kris. Den summa som MSB lyfter i sitt underlag skriver de själva är enbart en liten del av det arbete som behöver göras. Summa: 100 mkr till UO 6 2:6.

Nytt anslag: Motståndskraft

Det finns ett behov av att öka krismedvetenheten hos befolkningen. Det rör alltifrån hur man är vaksam mot påverkan till att förstå hur man kan stärka sin egen grundläggande beredskap. Summa: 50 mkr till UO 6 - 2:6.

Frivilliga försvarsorganisationer och ideella organisationer

Frivilliga är viktiga för Sveriges krisberedskap och civilt försvar. De stöder vid kriser, större olyckor och kan ingå i myndigheter och kommuners krigsorganisation när ordinarie resurser inte räcker till.

Det försämrade säkerhetspolitiska läget ökar behovet av allmänhetens kunskap om civilt försvar. Intresset för kurser inom krisberedskap har också ökat avsevärt under 2022. Ideella organisationer utbildar även målgrupper som är särskilt riskutsatta till exempel äldre personer samt personer med funktionsvariationer, vilka behöver tillgänglighetsanpassade utbildningar för att kunna delta. Summa: 100 mkr, UO 6 - 2:6 och 2:4.

En tydlig väg till integration

Integration handlar i grunden om människors förutsättningar att komma in i samhället, att etablera sig och bli en del av det. Att samhället skapar bra förutsättningar och säkerställer att det finns relevant stöd när och där det behövs. Allt det som skapar segregation motverkar integration. Det behöver finnas en tydlig och möjlig väg för var och en.

Alla som kommer till Sverige är olika och har olika förutsättningar. Det som på lång sikt bäst främjar människors lika möjligheter är generella åtgärder som riktar sig till alla människor i samhället. Dessa åtgärder måste kompletteras med riktade åtgärder för nyanlända för att underlätta en snabb etablering på arbetsmarknaden. Särskild vikt behöver läggas vid kvinnors väg till egen försörjning. Insatserna måste vara av hög kvalitet, hinder behöver uppmärksammas och åtgärdas. Vi tror på en etableringspolitik som är individbaserad.

Vi vänder oss starkt mot den integrationsdebatt som drivs på av Tidöpartierna där debatten i sig själv har blivit ett hinder för själva integrationen. Den tar sin utgångspunkt i att misstänkliggöra invandrare. Den bygger på myter, att invandrare inte vill arbeta, att det inte ställs krav på nyanlända osv. Miljöpartiet vill att människor ska kunna vara med och bidra och fortsätta sin egen utveckling så fort som möjligt efter att de kommit till Sverige. De flesta vill inget annat och vägarna dit behöver förbättras.

Ge dem som flytt från Ukraina möjligheter till ett bra liv i Sverige

Miljöpartiet vill att de människor från Ukraina som omfattas av massflyktsdirektivet och som har fått tillfälligt uppehållstillstånd ska omfattas av samma regler som 27 asylsökande som beviljas uppehållstillstånd. De ska ha rätt till boende i en kommun och till etableringsinsatser såsom etableringsersättning, svenskundervisning och hjälp med att hitta arbete och utbildning. De ska också ha samma rätt till vård.

Förläng och individanpassa etableringsprogrammet

Miljöpartiet anser att etableringsprocessen i högre utsträckning måste anpassas efter individens förmågor och behov. Asylsökande är ingen homogen grupp, utan kommer med olika förutsättningar och erfarenheter. Staten behöver ta ett större ansvar för etableringsprocessen och göra den mer individanpassad. Den som kan arbeta ska redan dag ett erbjudas ett snabbspår till ett yrke i linje med sin förmåga. Den som däremot är i behov av vård eller av andra skäl har en lång väg till yrkeslivet måste erbjudas en sammanhållen och anpassad etableringsprocess. Därför vill vi att etableringsprogrammet, vara mer

individ Anpassat och statens ekonomiska ansvar, ska kunna när så behövs omfatta upp till fyra år. På så sätt ökar möjligheterna till etablering för alla. I detta syfte avsätts ytterligare 50 mk kronor per år.

Kommuner ska ha möjlighet att ge bra insatser till nyanlända

Vi vill inte försämra för kommuner att ta emot ensamkommande eller flyktingar. Vi säger därför nej till sänkt schablon för ensamkommande och utebliven indexering av schablonersättning för mottagande av nyanlända. Regeringen föreslår obegripligt nog dessa förändringar trots att kommuner generellt har det tufft och bra och riktade insatser behövs för ensamkommande och mottagande av nyanlända. Vi höjer därför anslaget till tidigare nivå med 224 mk år 2024, 193 mk för 2025 och 160 mk för 2026.

Utöka programmet svenska från dag ett och mer folkbildning

Att lära sig det svenska språket är nyckeln till en framgångsrik integration. Sedan 2016 har studieförbunden och folkhögskolorna kunnat ansöka om statsbidrag för att genomföra undervisning i svenska och samhällsorientering, så kallad Svenska från dag ett. Intresset från både anordnare och deltagare har varit stort och verksamhet har anordnats i de flesta kommuner. Vi vill att svenskundervisning för asylsökande görs till en obligatorisk del av mottagningen av asylsökande och erbjuds alla asylsökande från dag ett. Så är det långt ifrån i dag. Steg mot detta ryms inom den miljardsatsning vi gör på studieförbunden.

Över huvud taget fyller studieförbunden en oerhört viktig funktion såväl för integration som folkbildning, demokrati, sammanhållning och tillit i samhället. Det är svårbegripligt att regeringen gör så enormt kraftiga neddragningar på en så viktig verksamhet.

En fungerande och rätt riktad arbetsmarknadspolitik

Det bekymrar oss att regeringen fortsätter att dra ner i arbetsmarknadspolitiken. De talar om att effektivisera, men samtidigt vet vi att många personer i behov av stödinsatser inte får det. Många funktionshindrade har t ex under långa perioder varit inskrivna på arbetsförmedlingen men inte kommit vidare för att arbetsförmedlingen inte kunnat definiera vilken arbetsnedsättning en person har. Vi anser att det är att börja i fel ände. Med rätt stöd kan den enskilde snabbt komma vidare.

Resurser för insatser till de arbetslösa som är i behov av särskilda insatser ska ej minska när behoven är stora

Regeringen har dragit på att inrätta etableringsjobben som tagits fram tillsammans med parterna. Det är bra att de nu ska införas. Regeringen drar ner på introduktionsjobben och drar även bort 2 miljarder för matchningstjänster. Vi anser att en del av dessa medlen i stället bör användas på ett riktat sätt till grupper som riskerar långtidsarbetslöshet. För att bidra till insatser som leder till jobb vill Miljöpartiet se en satsning på och utveckling av lokala jobbspår för vuxna enligt motsvarande modell som fungerar mycket väl för unga, där arbetsgivare, arbetsförmedling och kommuner jobbar tillsammans. Vi anser även att medel behövs för att kunna erbjuda evidensbaserade modeller som prövats med goda resultat. Riktade arbetsmarknadsutbildningar har en viktig potential och bör utökas. Detta är viktigt inte minst ur ett jämställdhetsperspektiv, för kvinnor som står långt ifrån arbetsmarknaden och för att få en beständig förändring. Vi vill satsa på korta yrkesutbildningar i kombination med språkstudier, särskilt riktade mot kvinnor och bristyrken. En intern utredning av behovet av utbildningar behöver göras på Arbetsförmedlingen och jämställdhetsperspektivet behöver bli starkare än i dag.

Fler insatser för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden

Tanken tycks från regeringen vara att bara man kommer snabbt ut i arbete så löser resten sig självt, men insatser som är personalintensiva för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden är väldigt angelägna. Arbetsmarknadspolitiken kräver långsiktighet och projekt som visat bra effekt behöver få fortsätta. I den nya omstöpning som Arbetsförmedlingen går igenom krävs att fokus är på långsiktigt verksamma insatser för dem som är i behov av dem. Miljöpartiet vill särskilt lyfta behovet av fler jobb och insatser för utrikesfödda kvinnor. Funktionshinderrörelsen är också oroad för att hjälp och stöd har skurits ned. Arbetsförmedlingen och de arbetsmarknadspolitiska programmen ska vara till för dem som har behov och måste vara utformade därefter.

Inrätta ett nationellt center för samhällsorienteringen

Låt introduktionen av samhället få ta betydligt större plats i ett tidigt skede. Även om en del inte kommer få uppehållstillstånd senare är kunskap aldrig bortkastad. Att använda tid till något meningsfullt, att ha hopp inför framtiden är viktigt för alla. För de som senare får uppehållstillstånd och kommer stanna i Sverige kortare eller längre tid är tidig kunskap om

samhället en enormt viktig investering. Vi vill att berörda myndigheter i uppdrag att ta fram ett förslag på helhetskoncept för kunskap om samhället, det som i dag är splittrat mellan det som kallas samhällsintroduktion och samhällsorientering. Ett jämställdhetsperspektiv, mänskliga rättigheter och möjligheten att på ett fördjupat sätt förstå dessa ska inbegripas. Vi anser också att ett nationellt center för samhällsorienteringen behöver inrättas, något som även Länsstyrelserna föreslagit. Nivån behöver öka, pedagogik bli bättre. Och vi vill även att de ska bidra till att en uppdragsutbildning behöver tas fram för samhälls- och hälsoinformatörer. Vi avsätter sammantaget 15 mk för detta

Arbetsmarknadens parter kan fylla viktig funktion för nyanlända

Arbetsgivarorganisationer och fackföreningar kan spela en mycket större roll när det gäller att bidra till en bra etablering för de som kommer till Sverige. Att tidigt få kontakt med respektive fack och yrkesförbund för de som har verkat inom ett visst yrkesområde, få kontakt med andra som jobbar med samma yrke i Sverige och kunna göra praktik inom yrket kan vara ovärderligt och bidra stort. Vissa projekt har gjorts, men vi menar att det här finns en underutnyttjad potential. För fackföreningarna betyder det givetvis en uppgift som ligger lite utanför deras ordinarie uppdrag i förhållande till sina medlemmar. Däremot är det högst troligt att intresse finns att bidra. Vi tycker därför att det finns starka skäl att utforma ett statligt stöd för att dessa ska kunna bidra i högre utsträckning, i samverkan även med arbetsgivarorganisationer. Vi avsätter 10 mk årligen.

Medborgarkontor, studiecirklar och hubbar

För många som genomgår samhällsorientering blir kunskapen ofta fragmenterad. I många fall råder det brist på både information om, men även möjligheter till, att fånga upp missad kunskap. Miljöpartiet ser det som oerhört viktigt att människor ska ha en given plats att vända sig till när de behöver hjälp, men även en möjlighet att individanpassa och tillsammans med andra utveckla sin kunskap om det svenska samhället. Av 290 kommuner svarar 99 stycken att de inte har ett medborgarkontor, för 41 kommuner saknas information. Miljöpartiet vill göra en satsning både för att bidra till att etablera medborgarkontor i de kommuner som är i behov, samt utveckla studiecirklar och hubbar där medborgarkontoren förslagsvis kan utgöra ett nav. För detta avsätter vi 100 mk årligen.

Migration

Aldrig förr har så många människor varit på flykt i världen som nu. Miljöpartiets vision är en värld där alla människor har en möjlighet att flytta, men ingen tvingas fly. Där är vi inte i dag. Krig och konflikter ökar när kampen om de otillräckliga resurserna hårdnar.

Klimatförändringarna skapar nya orsaker till att människor måste fly. Rätten att söka asyl är en mänsklig rättighet och måste försvaras. Människor har rätt till ett värdigt mottagande och en bra start i Sverige. Människor ska inkluderas, inte exkluderas. Tyvärr går Sverige genom regeringens och Tidöavtalets politik i helt fel riktning.

Höj dagersättningen för asylsökande

Miljöpartiet vill höja dagersättningen för asylsökande. Dagersättningen har inte höjts sedan 1994, samtidigt som hyrorna och priserna på varor har stigit. Dagens ersättning, 71 kronor per dag för en ensamstående vuxen, är orimligt låg. Asylsökande måste ha möjlighet att leva ett drägligt liv under tiden de väntar på beslut. Vi vill höja ersättningen till motsvarande nivå som riksnormen för försörjningsstöd, dvs cirka 115 kronor per dag för en ensamstående vuxen. Det är mycket viktigt att understryka att den höjningen gäller alla som idag får dagersättning - alltså både asylsökande och personer från Ukraina som fått tillfälligt skydd i Sverige enligt massflyktsdirektivet. För år 2024 avsätter vi därför 610 miljoner kr, för år 2025 470 miljoner kr och för år 2026 240 miljoner kr. Medlen belastar anslag 1:2.

Vi anser att regeringen bör återkomma med förslag som möjliggör för de ukrainare som flytt till Sverige att ta del av etableringsprogrammet.

Korta ned handläggningstiderna på migrationsdomstolarna

Handläggningstiderna på migrationsdomstolarna har varit alldeles för långa under lång tid, något som fått kritik av Riksrevisionen. Regeringen anger i budgetpropositionen att bara ett av de fyra verksamhetsmålen uppnåddes under 2022, målsättningen för verkställighetsmål. Handläggningstiden för de andra verksamhetsmålen försämrades under 2022. Detta är inte acceptabelt. Utöver ökade ekonomiska kostnader kan för långa handläggningstider leda till psykiskt lidande och brister i rättssäkerheten. Regeringen har föreslagit en förstärkning av migrationsdomstolarna från år 2026 med 58 miljoner kr. Miljöpartiet anser att det tillskottet behövs redan nu för att minska handläggningstiderna. Miljöpartiet tillför därför 58 miljoner kr till anslag 1:4 för år 2024 och 2025.

Regeringen går i helt fel riktning med förändringarna av mottagningssystemet

Regeringen har föreslagit att alla asylsökande utom ensamkommande barn ska bo i statliga asylboenden. Regeringen har också aviserat sanktioner mot de som inte väljer att bo på ett sådant boende, såsom indragen dagersättning och nekad möjlighet att arbeta (något som också föreslås i SOU 2022:64 *En ny ordning för asylsökandes boende*). Miljöpartiet anser att inriktningen är fel och kommer leda till att asylsökande isoleras från det svenska samhället i stället för att integreras i det. Förslagen riskerar att förvärra fattigdom, arbetslöshet och trångboddhet. Det behövs istället en effektiv politik mot barnfattigdom, för bostadsbyggande och för att skapa jobb. För att mottagandet ska bli så bra som möjligt krävs att alla kommuner tar sitt ansvar. Genom att fördela mottagandet jämnt kan vi minska segregationen, förbättra integrationen och underlätta etableringen.

Vi avvisar regeringens förslag om att förändra mottagningssystemet varför anslaget till Statliga boenden för asylsökande i 1:1 minskas med 6 miljoner kr år 2024, 65 miljoner kr år 2025 och 85 miljoner år 2026. Anslaget i 1:2 för samma ändamål minskas med 15 miljoner kr år 2024, 150 miljoner kr år 2025 och 190 miljoner kr år 2026.

Återställ schablonersättningen för ensamkommande barn

Kostnaderna för kommuner och regioner per person har inte gått ner, snarare tvärtom. Det finns därför ingen anledning att sänka ersättningen per dygn och person för mottagande av ensamkommande barn. Den aviserade sänkningen i 1:2 bör därför avvisas. Vi avvisar regeringens förslag varför anslaget till schablonersättning till kommunerna för ensamkommande barn återställs till 98 miljoner kr år 2024, 72 miljoner 2025 och 83 miljoner 2026.

Slopa förslaget om återvändandecenter och utökat förvarstagande

Miljöpartiet vänder sig emot regeringens förslag om att inrätta återvändandecenter. Snarare än att motivera frivilligt återvändande riskerar centren att bli isolerade platser där människor vistas betydligt längre än som är avsett. Utöver risken att individens hälsa och välbefinnande försämras ger det sämre förutsättningar för integration och för att säkerställa barns grundläggande rättigheter. Barn kommer till exempel inte få möjlighet att få en skolgång som hänger ihop där de tidigt får tillgång till en svenskspråkig skolmiljö som de sedan kan fortsätta gå kvar i. Det ökade fokuset på att sätta fler människor i förvar är helt fel prioritering.

Vi avvisar regeringens förslag om ökade insatser för återvändande i 1:1 varför anslaget minskas med 25 miljoner kr för 2024, 2025 och 2026. Även förslaget till fler förvarsplatser avvisas varför anslaget minskas med 25 miljoner kr år 2025 och 100 miljoner kr år 2026. Införandet av återvändandecenter avslås också varför anslaget till 1:2 minskas med 295 miljoner kr år 2024, 219 miljoner kr år 2025 och 320 miljoner kr år 2026.

Villkora inte biståndet

Regeringen vill villkora delar av utvecklingsarbetet så att länder bland annat ska återta medborgare. Det är helt fel väg att gå. Biståndet ska inte gå till att kontrollera hur andra länder sköter sin migrationspolitik, det ska gå till fattigdomsbekämpning och att uppfylla de globala utvecklingsmålen.

Återställ antalet kvotflyktingar

Fler länder behöver ta ett större ansvar för att ta emot flyktingar och vi vill att Sverige tillsammans med andra EU-länder förbinder sig att öka antalet kvotflyktingar. Vi vill att Sverige omedelbart ska gå tillbaka till att ta emot 5000 kvotflyktingar per år. Detta beräknas ha en offentligfinansiell effekt på 400 miljoner kronor år 2024.

Försvåra inte möjligheten att bli medborgare

Regeringen vill göra det svårare för människor att bli medborgare i Sverige, bland annat genom skärpta krav. Miljöpartiet anser att det är helt fel väg att gå och att vi istället behöver öka människors möjligheter till att bli en del av det svenska samhället. Vi avvisar regeringens förslag om ändrade regler i medborgarskapslagen varför anslaget minskas med 2 miljoner kr år 2024, 10 miljoner kr år 2025 och 10 miljoner kr år 2026.

Jämställdhet i realiteten

Det övergripande målet för den av riksdagen antagna jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. De satsningar och nedskärningar som man lägger fram från regeringens håll kommer att oproportionerligt gynna män och missgynna kvinnor.

Det i ett läge där den ekonomiska samhällsstrukturen fortfarande gynnar män på bekostnad av kvinnor. Kvinnor tjänar genomsnittligen mindre pengar än män för samma arbete, vilket leder till att de inte heller gynnas i samma utsträckning som män av de jobbskatteavdrag, ökade rot- och rutavdrag eller ränteavdrag som regeringen satsar på. Samtidigt hyvlar man också i den välfärd som kvinnor, i högre utsträckning än män, nyttjar. Vi ser EU:s direktiv om lönetransparens som en oumbärlig reform för att synliggöra den könsdiskriminering som pågått allt för länge på den svenska arbetsmarknaden.

För Miljöpartiet är jämställdhet i grunden en fråga om frihet. Människors möjligheter att leva sina liv ska inte påverkas negativt eller begränsas av kön eller könsidentitet. Vi har länge strävat efter ett mer jämställt uttag av föräldraförsäkringen och anser att en tredjedel av dagarna ska vara viktiga för respektive förälder. Vi ser även positivt på möjligheten att kunna överlåta en tredjedel av dagarna till en närstående - inte minst med tanke på hur det kan gynna stjärnfamiljer. Däremot ser vi tydliga risker med att man inte tydligare säkerställer att de inte ska kunna användas för kommersiella tjänster. Det skulle med säkerhet innebära steg tillbaka för jämställdheten i föräldraförsäkringen. Vi ser även ett akut behov av att åtgärda den påtagliga ojämlikhet som råder i pensionssystemet. Sverige har det största pensionsgapet i Norden, en direkt konsekvens av den kontinuerliga könsdiskriminering som kvinnor utsätts för genom hela arbetslivet. Vi vill se utjämnande insatser, både vad gäller rätt till lika möjligheter, men även när det kommer till att åtgärda den ojämlikhet som kontinuerligt uppstår genom yrkeslivets gång.

Stöd till jourer och stödverksamhet

Ungefär samtidigt som Miljöpartiet bildades startade också de första kvinnojourerna sin verksamhet. Under de decennier som gått har kvinnojourerna mött och stöttat hundratusentals våldsutsatta kvinnor och barn, och kunskapen om våldets dynamik och orsaker har fördjupats. Under lång tid fick kvinnojourernas ideella krafter bära hela ansvaret för de våldsutsatta kvinnornas situation medan samhället såg åt ett annat håll. Idag finns, tack vare det arbete som gjorts av jourerna, en annan kunskap om våldet och kvinnornas situation. Miljöpartiet vill utveckla lagstiftningen för att ge kvinnor som utsätts för våld, även det så kallade eftervåldets alla dimensioner, bättre skydd men vi ser också att kvinnojourernas arbete är helt centralt för den samhällsförändring som krävs för att bryta med våldet. Trots att statsbidraget sedan förra året både permanentats och ökats till kvinno- och tjejjourerna, ser vi fortfarande att tillräckliga resurser saknas för att ge kvinnor det stöd de faktiskt behöver. Samtidigt ser vi hur våldet ökar

och i många fall blir grövre; det blev tydligt i Roks stora enkätundersökning Kvinnors trygghet. Både den öppna verksamheten och de skyddade boenden som drivs med jourernas kompetens behövs. Jourerna behöver mer stöd. Flera civilsamhällesorganisationer gör ett oerhört viktigt arbete för att stötta barn i deras relationer och för att motarbeta till exempel psykiskt, fysiskt, sexuellt eller digitalt våld. Organisationernas stödlinjer erbjuder ett bra stöd. Därför vill Miljöpartiet göra en särskild satsning för att stärka finansieringen till dessa stödverksamheter för barn och unga, både för att de ska kunna fortsätta och för att de ska kunna skala upp sin verksamhet. 50 miljoner kronor satsas på kvinnojourer och 20 miljoner till organisationer som motarbetar psykiskt, fysiskt, sexuellt eller digitalt våld.

Miljöpartiets skattereformer

Den fossildrivna kostnadskris som har drabbat stora delar av världen innebär kostnader även här i Sverige. Detta drabbar såväl privatpersoner som företag och offentlig sektor. För Miljöpartiet är det dock självklart att vi i detta läge måste prioritera de som lever med små ekonomiska marginaler och se till att vi kan upprätthålla välfärden. Kostnadskrisen ska inte bäras av barnen som drabbas av nedskärningar i sin skola eller av vårdbiträdet som blir av med ännu en kollega i äldreomsorgen när Tidöpartierna sätter välfärden på svältkur. Vi väljer en annan väg.

Därför föreslår vi i denna budget en rad skatteförändringar som gör samhället mer jämlikt och minskar klimatutsläppen. Vi sänker skatten i glesbygd istället för att sänka skatten på fossila drivmedel. Sänkt skatt på fossila drivmedel gynnar nämligen främst folk i städer. Det finns sätt att stötta hushållen som inte eldar på klimatkrisen. Nödvändiga satsningar i vår gemensamma välfärd finansieras framförallt genom en mer progressiv beskattning av kapitalinkomster.

Tabell 9 Miljöpartiets skattereformer

Miljarder kronor - avvikelse från regeringen

	2024	2025	2026
Återinförd övre brytpunkt för statlig inkomstskatt	8,6	8,8	9,4
Skatt på bankernas övervinster	10,0	10,0	
Sänkt skatt på sjuk- och aktivitetsersättning	-0,2	-0,2	-0,1
Sänkt skatt för boende i glesbygd	-1,8	-1,8	-1,8
Höjd och progressiv kapitalbeskattning	24,4	26,9	28,6
Halverad moms på reparationer	-0,1	-0,1	-0,1
Slopad moms på solpaneler och slopad 500 kw-gräns	-4,0	-4,7	-5,7
Jordbruksavdrag	-2,0	-2,0	-2,0

Nej till sänkt skatt på diesel inom jordbruk	0,7		
Utökat växa-stöd för småföretag	-0,0	-0,0	-0,1
Nej till höjt ROT-tak	1,0		
Dubblerad flygskatt	2,1	2,4	2,4
Nej till ytterligare jobbskatteavdrag och sänkt skatt för pensionärer	13,2	13,2	13,2
Nej till slopad plastpåseskatt	0,1	0,7	0,7
Nej till sänkt skatt på snus	0,1	0,8	0,8
Nej till sänkt skatt på fossila drivmedel	5,6	7,8	8,1
Återinförd koldioxidskatt på kraftvärme- och värmeverk	0,1	0,1	0,1
Skatt på antibiotika	1,5	1,5	1,5

Återinförd övre brytpunkt för statlig skatt och pausad indexering

Välfärden behöver rustas upp, polisen stärkas och det brottsförebyggande arbetet prioriteras. För att finansiera angelägna satsningar bör höginkomsttagare bidra mer till det offentliga än idag. Det är en vinstaffär för hela samhället i längden. Miljöpartiet föreslår därför att det återinföra en övre brytpunkt i den statliga inkomstskatten. På inkomster över 66 667 kronor i månaden ökar skatten med fem procentenheter. Detta beräknas öka skatteintäkterna med 8,6 miljarder 2024.

Förra året höjdes brytpunkten för statlig inkomstskatt kraftigt vilket innebar att höginkomsttagare fick en stor skattesänkning. Vi tycker det var fel att SD och regeringen prioriterade att inflationskompensera höginkomsttagare samtidigt som man lade en nedskärningsbudget för välfärden. Vi välkomnar att regeringen och SD i år väljer att inte indexuppräknas brytpunkten för statlig inkomstskatt.

Bankerna kan bidra mer

Den ekonomiska utvecklingen har varit tufft för många under det senaste året. Bankerna har däremot gjort storvinster. Detta reflekterar en bristande konkurrens bankerna emellan – något som Miljöpartiet vill tackla genom att ge den statliga banken SBAB i uppdrag att främja konkurrensen genom att pressa de andra bankerna att sätta lägre räntor. När bankerna gör storvinster samtidigt som välfärd och hushåll har det knapert anser vi att bankerna bör bidra mer till det gemensamma.

Vi vill därför se en tillfällig skatt på bankernas övervinster. Skatten ska tas ut på räntenettet och väntas inbringa 10 miljarder kronor.

Avskaffa funkisskatten

Idag betalar personer med sjuk- och aktivitetsersättning mer i skatt än någon som jobbar och har samma bruttoinkomst. Detta innebär i praktiken att personer med en funktionsnedsättning som gör att man inte kan jobba betalar mer i skatt. Det är djupt orättvist. Miljöpartiet lade i regeringsställning fram förslag som skulle tagit bort denna så kallade funkisskatt, men tyvärr valde SD, M och KD att återinföra den genom att återinföra en skatteflyfta mellan inkomster från arbete och sjuk- och aktivitetsersättning.

Regeringen och SD föreslår nu i den budget de lagt på riksdagens bord att funkisskatten ska utökas. Miljöpartiet anser att det är djupt orättvist att personer som inte kan arbeta på grund av en funktionsnedsättning ska betala mer i skatt. Vi föreslår därför att funkisskatten avskaffas genom att skatten på sjuk- och aktivitetsersättning sänks. Detta beräknas minska skatteintäkterna med 200 miljoner kronor.

Nej till ytterligare ett jobbskatteavdrag

Vi anser att ytterligare ett jobbskatteavdrag är en felprioritering i det rådande läget. Många som har det tufft på grund av det ekonomiska läget omfattas inte av regeringens jobbskatteavdrag. Räknat i kronor och ören gynnas istället folk med högre inkomster mer än personer med låga inkomster. Jobbskatteavdraget innebär dessutom att den orättvisa skatteflyftan mellan personer som arbetar och folk som exempelvis får sjuk- och aktivitetsersättning ökar. Istället för sänkt skatt vill vi stötta hushåll med små marginaler genom att indexera barnbidraget, bostadsbidraget och underhållsstödet.

Sänkt skatt för boende i glesbygd istället för fördjupat fossilberoende

Under tiden i regering var Miljöpartiet med och införde en särskild skattesänkning för boende i glesbygd. I många glesbygdskommuner är kommunalskatten högre än vad den är i mer tätbefolkade kommuner. Samtidigt är det ofta också svårare att få ta del av välfärdstjänster och annan samhällsservice. I glesbygd är man dessutom oftare beroende av bilen och mer exponerad mot höga energi- och drivmedelspriser. Istället för att elda på klimatkrisen genom att sänka skatten på fossila drivmedel, en skattesänkning som framförallt landar i storstäderna, vill vi utöka skattesänkningen för boende i glesbygd. Det är ett betydligt mer träffsäkert sätt att stötta de som är beroende av bilen och ger folk chansen att själva bestämma ifall man vill använda pengarna för att täcka bränslekostnader eller något annat. Skattesänkningen utökas med 2325 kronor om året vilket är en större summa än vad en bilist beräknas spara på

regeringens skattesänkning på bensin. Skatteintäkterna beräknas minska med 1,8 miljarder 2024 som en följd av förslaget.

Att inte sänka skatten på fossila drivmedel ökar skatteintäkterna med 5,6 miljarder 2024.

Utökat växa-stöd

Det ska bli lättare att driva företag och att anställa sina första medarbetare. Idag finns det ett växa-stöd som innebär att arbetsgivaravgiften sätts ned för ens första anställda medarbetare. För att ytterligare underlätta för småföretag att växa vill vi utöka stödet så att det även gäller den andra medarbetaren. Detta beräknas kosta omkring 30 miljoner under 2024.

Halverad moms på reparationer

SD och regeringen valde i förra årets budget att dubblera momsen på vissa reparationer. Miljöpartiet anser däremot att vi måste bort från slit-och-släng-samhället varför reparationer bör uppmuntras. En övergång till ett mer hållbart samhälle och en hållbar ekonomi kräver att resurser används mer effektivt. Att gynna reparationstjänster är en viktig del i det arbetet eftersom det är mer resurseffektivt att laga och reparera varor än att köpa nytt.

Att sänka momsen på reparationer av cyklar, hushållsapparater, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne beräknas minska skatteintäkterna med 80 miljoner om året.

Höjd och progressiv kapitalbeskattning

Kapitalinkomster är väldigt ojämnt fördelade i Sverige idag. För att finansiera prioriterade satsningar på ett sätt som ökar den ekonomiska jämlikheten vill vi höja kapitalskatten från 30 procent till 35 procent. Kapitalbeskattningen behöver bli mer progressiv. Vi föreslår därför att tillgångar på investeringssparkonton ska vara skattebefriade upp till ett kapitalunderlag på 50 000 kronor. För kapitalunderlag mellan 50 000 kronor och 1 000 000 kronor ska schablonintäkten på samma sätt som idag, och på innehav över en miljon kronor ökar påslaget på schablonintäkten med två tredjedelar av en procentenhet för varje extra miljon upp till ett kapitalunderlag på 10 miljoner kronor. Reformen beräknas öka skatteintäkterna med 24,4 miljarder kronor under 2024.

Skatterättvisa för 1957:orna

När pensionsåldern höjdes så missade man att införa övergångsregler för personer som föddes 1957 vilket fick till följd att de skattemässigt inte behandlas som övriga pensionärer trots att de uppnått pensionsåldern. Detta har inneburit att personer födda 1957 betalat flera tusen mer i skatt än vad andra pensionärer betalat i skatt.

Miljöpartiet var tidiga med att uppmärksamma denna orättvisa och la ett utskottsinitiativ i frågan redan i december 2022. Vi har varit pådrivande i att lyfta frågan till regeringen via skriftliga frågor och en interpellation till finansministern. Vi välkomnar att regeringen nu gör det enda rätta och ser till så att 1957:orna blir kompenserade för den skattesmäll de fick under 2023.

Flyget ska bära mer av sina klimatkostnader

Trots att flygande innebär stora klimatutsläpp är flyget idag befriat från såväl koldioxidskatt som energiskatt. Att flyget inte betalar för sina klimatkostnader innebär dessutom att flyg gynnas framför mer hållbara transportslag, exempelvis tåg. Vi vill därför dubblera den nuvarande flygskatten. Denna höjning av flygskatten väntas öka skatteintäkterna med 2,1 miljarder kronor 2024.

Återinförd koldioxidskatt på fossila bränslen i kraft- och värmeverk

Vi vill återinföra den koldioxidskatt på kraft- och värmeverk som regeringen tog bort i den förra motionen. Koldioxidskatten bidrar till att minska utsläppen inom sektorn. Åtgärden beräknas öka skatteintäkterna med 100 miljoner om året.

Slopad moms på solpaneler och borttagen 500 kW-gräns

Vi anser att det ska bli lättare att producera sin egen energi. Efter att mervärdesskattedirektivet justerats finns det nu en möjlighet att slopa momsen på solpaneler. Sverige bör nyttja den möjligheten för att fler ska kunna sätta upp solpaneler på sina tak. Att slopa momsen bedöms minska skatteintäkterna med 4 miljarder under 2024.

500 kW-gränsen för skattebefrielse för egenanvänd el utgör idag ett hinder för utbyggnaden av större solanläggningar. Genom att ta bort 500 kW-gränsen skulle fler tak kunna användas för att producera förnybar el. Miljöpartiet vill därför att 500 kW-gränsen slopas. Detta bedöms minska skatteintäkterna med 2,7 miljoner kronor 2024.

Avvisat höjt ROT-tak

Regeringen föreslår att man tillfälligt separerar taken för RUT och ROT samt att man höjer taket för ROT-avdrag. Det är uppenbart att denna förändring framförallt kommer gynna höginkomsttagare. Miljöpartiet anser att det finns betydligt bättre åtgärder som kan vidtas för att stötta byggsektorn, exempelvis kan man stötta energieffektivisering av flerbostadshus. Att avvisa förslaget ökar skatteintäkterna med 960 miljoner 2024.

Grön skatteväxling inom jordbruket

Jordbruket är viktigt för Sverige och för omställningen till en hållbar ekonomi. Idag befinner sig många jordbrukare i en pressad situation till följd av höga kostnader och extremväder som slår mot skördar. Att svenskt jordbruk är beroende av fossila bränslen är en risk för branschen och för Sverige i stort då höga oljepriser riskerar att slå mot matproduktionen. Politiken måste stötta jordbruket utan att öka beroendet av fossila bränslen. Vi avvisar därför regeringens förslag om sänkt skatt på diesel inom jord- och skogsbruk till förmån för ett jordbruksavdrag. Jordbruksavdraget väntas minska skatteintäkterna med 2 miljarder kronor 2024 och den avvisade skattesänkningen på diesel ökar skatteintäkterna med 840 miljoner kronor 2024.

Miljöpartiet vill även införa en antibiotikaskatt på kött för att motverka en ohållbart hög antibiotikaanvändning. Eftersom svenska jordbrukare använder sig av förhållandevis lite antibiotika kommer det svenska jordbruket att gynnas framför importerat kött som produceras med en större användning av antibiotika. Detta förväntas öka skatteintäkterna med 1,5 miljarder om året.

Nej till sänkt skatt på snus och plastpåsar

Plastpåseskatten har fyllt sitt syfte genom att kraftigt minska konsumtionen av plastpåsar. Det är anmärkningsvärt att regeringen och SD i det rådande läget väljer att göra en stor sak av att avskaffa skatten på plastpåsar och att ett av regeringspartierna förnekar att de var drivande i att införa skatten. Miljöpartiet anser att skatten ska finnas kvar vilket ökar skatteintäkterna med 130 miljoner 2024 och 800 miljoner åren därefter.

Miljöpartiet avvisar även skattesänkningen på snus vilket ökar skatteintäkterna med 110 miljoner kronor 2024 och 700 miljoner kronor därefter.

Bilaga

Tabell A Förslag till utgiftsramar 2024

Tusental kronor

Utgiftsområde	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
1 Rikets styrelse	19 070 363	387 281
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	20 881 058	50 787
3 Skatt, tull och exekution	16 854 357	-34 810
4 Rättsväsendet	76 028 013	1 268 000
5 Internationell samverkan	2 273 924	273 254
6 Försvar och samhällets krisberedskap	126 059 689	1 805 003
7 Internationellt bistånd	48 630 129	10 719 354
8 Migration	13 808 274	449 292
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	110 258 264	1 399 239
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	116 907 208	1 790 167
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	60 310 483	7 245
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	106 070 732	3 400 000
13 Integration och jämställdhet	4 018 388	753 030
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	92 059 399	1 871 858
15 Studiestöd	30 545 170	1 752 461
16 Utbildning och universitetsforskning	99 461 047	4 366 820
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	16 646 285	2 657 715
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	6 081 906	8 050 707
19 Regional utveckling	3 922 201	±0
20 Klimat, miljö och natur	19 307 359	21 069 852
21 Energi	5 604 320	15 987 709
22 Kommunikationer	82 874 980	34 891 698
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	23 973 181	3 448 982
24 Näringsliv	9 552 305	247 553
25 Allmänna bidrag till kommuner	174 280 270	13 327 000
26 Statsskuldräntor m.m.	20 455 200	±0
27 Avgiften till Europeiska unionen	40 759 809	±0
Summa utgiftsområden	1 346 694 314	129 940 197
Minskning av anslagsbehållningar inkl. SSR	-10 891 050	±0
Summa utgifter	1 335 803 264	129 940 197
Riksgäldskontorets nettoutlåning	-5 044 681	±0
Kassamässig korrigering	370 837	±0
Summa	1 331 129 420	129 940 197

Tabell B Förslag till utgiftsramar 2025-2026

Miljoner kronor

Utgiftsområde	Avvikelse från regeringen	
	2025	2026
1 Rikets styrelse	410	410
2 Samhällsekonomi och finansförvaltning	51	51
3 Skatt, tull och exekution	-35	40
4 Rättsväsendet	1 268	1 268
5 Internationell samverkan	276	280
6 Försvar och samhällets krisberedskap	1 805	1 805
7 Internationellt bistånd	20 019	30 019
8 Migration	90	-169
9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg	689	834
10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning	3 051	4 340
11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom	7	7
12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	4 600	5 100
13 Integration och jämställdhet	1 330	1 605
14 Arbetsmarknad och arbetsliv	2 197	2 297
15 Studiestöd	1 913	1 816
16 Utbildning och universitetsforskning	4 368	4 388
17 Kultur, medier, trossamfund och fritid	2 758	2 758
18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik	7 833	7 835
19 Regional utveckling	±0	±0
20 Klimat, miljö och natur	26 116	28 645
21 Energi	16 238	16 448
22 Kommunikationer	35 580	35 424
23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel	3 139	5 174
24 Näringsliv	418	618
25 Allmänna bidrag till kommuner	24 076	26 476
26 Statsskuldsräntor m.m.	±0	±0
27 Avgiften till Europeiska unionen	±0	±0
Summa utgiftsområden	158 198	177 470
Minskning av anslagsbehållningar inkl. SSR	±0	±0
Summa utgifter	158 198	177 470
Riksgäldskontorets nettoutlåning	±0	±0
Kassamässig korrigering	±0	±0
Summa	158 198	177 470

Tabell C Inkomster

Tusental kronor

Inkomsttitel	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
1100 Direkta skatter på arbete	761 664 097	21 250 000
1111 Statlig inkomstskatt	62 767 509	8 600 000

1115 Kommunal inkomstskatt	920 596 587	690 000
1120 Allmän pensionsavgift	159 172 512	-20 000
1130 Artistskatt	±0	±0
1140 Skattereduktioner	-380 872 511	11 980 000
1200 Indirekta skatter på arbete	748 798 820	-30 000
1210 Arbetsgivaravgifter	732 384 550	-30 000
1240 Egenavgifter	11 811 867	±0
1260 Avgifter till premiepensionssystemet	-50 841 954	±0
1270 Särskild löneskatt	60 525 873	±0
1280 Nedsättningar	-5 713 839	±0
1290 Tjänstegruppliv	632 323	±0
1300 Skatt på kapital	377 046 958	32 300 700
1310 Skatt på kapital, hushåll	81 498 239	24 400 000
1320 Skatt på företagsvinster	199 646 806	7 900 700
1330 Kupongskatt	7 633 994	±0
1340 Avkastningsskatt	28 827 102	±0
1350 Fastighetsskatt	41 267 767	±0
1360 Stämpelskatt	13 644 209	±0
1390 Riskskatt för kreditinstitut	4 528 841	±0
1400 Skatt på konsumtion och insatsvaror	724 304 236	6 417 500
1410 Mervärdesskatt	584 200 297	-3 750 000
1420 Skatt på alkohol och tobak	31 417 679	130 000
1430 Energiskatt	44 043 228	6 442 500
1440 Koldioxidskatt	24 076 575	115 000
1450 Övriga skatter på energi och miljö	8 767 836	3 480 000
1470 Skatt på vägtrafik	24 028 291	±0
1480 Övriga skatter	7 770 330	±0
1500 Skatt på import	9 551 662	±0
1600 Restförda och övriga skatter	12 181 627	±0
1700 Avgående poster, skatter till EU	-9 551 662	±0
Offentliga sektorns skatteintäkter	2 623 995 738	59 938 200
1800 Avgående poster, skatter till andra sektorer	-1 271 375 740	-670 000
Statens skatteintäkter	1 352 619 998	59 268 200
1900 Periodiseringar	-7 647 093	±0
1000 Statens skatteinkomster	1 344 972 905	59 268 200

Övriga inkomster	-20 709 400	±0
2000 Inkomster av statens verksamhet	47 889 978	±0
3000 Inkomster av försåld egendom	5 000 000	±0
4000 Återbetalning av lån	614 717	±0
5000 Kalkylmässiga inkomster	22 164 000	±0
6000 Bidrag m.m. från EU	48 674 728	±0
7000 Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	-145 052 823	±0
8000 Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto	±0	±0
Inkomster i statens budget	1 324 263 505	59 268 200

Tabell D Inkomster 2025-2026

Miljoner kronor

Inkomsttitel	Avvikelse från regeringen	
	2025	2026
1100 Direkta skatter på arbete	20 400	21 100
1111 Statlig inkomstskatt	8 800	9 400
1115 Kommunal inkomstskatt	700	700
1120 Allmän pensionsavgift	-20	-20
1130 Artistskatt	±0	±0
1140 Skattereduktioner	10 920	11 020
1200 Indirekta skatter på arbete	-30	-50
1210 Arbetsgivaravgifter	-30	-50
1240 Egenavgifter	±0	±0
1260 Avgifter till premiepensionssystemet	±0	±0
1270 Särskild löneskatt	±0	±0
1280 Nedsättningar	±0	±0
1290 Tjänstegruppliv	±0	±0
1300 Skatt på kapital	34 791	26 491
1310 Skatt på kapital, hushåll	26 900	28 600
1320 Skatt på företagsvinster	7 891	-2 109
1330 Kupongskatt	±0	±0
1340 Avkastningsskatt	±0	±0
1350 Fastighetsskatt	±0	±0
1360 Stämpelskatt	±0	±0
1390 Riskskatt för kreditinstitut	±0	±0
1400 Skatt på konsumtion och insatsvaror	8 448	7 684
1410 Mervärdesskatt	-4 410	-5 410
1420 Skatt på alkohol och tobak	800	800
1430 Energiskatt	7 715	7 933
1440 Koldioxidskatt	103	91

1450 Övriga skatter på energi och miljö	4 240	4 270
1470 Skatt på vägtrafik	±0	±0
1480 Övriga skatter	±0	±0
1500 Skatt på import	±0	±0
1600 Restförda och övriga skatter	±0	±0
1700 Avgående poster, skatter till EU	±0	±0
Offentliga sektorns skatteintäkter	63 609	55 226
1800 Avgående poster, skatter till andra sektorer	-680	-680
Statens skatteintäkter	62 929	54 546
1900 Periodiseringar	±0	±0
1000 Statens skatteinkomster	62 929	54 546
Övriga inkomster	±0	±0
2000 Inkomster av statens verksamhet	±0	±0
3000 Inkomster av försåld egendom	±0	±0
4000 Återbetalning av lån	±0	±0
5000 Kalkylmässiga inkomster	±0	±0
6000 Bidrag m.m. från EU	±0	±0
7000 Avräkningar m.m. i anslutning till skattesystemet	±0	±0
8000 Utgifter som redovisas som krediteringar på skattekonto	±0	±0
Inkomster i statens budget	62 929	54 546

Tabell E Utgiftstak för staten

Miljoner kronor - avvikelser från regeringen

	2024	2025	2026
Takbegränsade utgifter	129 940	158 198	177 470
Budgeteringsmarginal	-129 940	-158 198	-177 470
Utgiftstak för staten	±0	±0	±0

Tabell F Kommunsektorns finanser

Miljoner kronor - avvikelser från regeringen

	2024	2025	2026
Kommunernas inkomster	26 229	37 908	40 930
Kommunal inkomstskatt	690	700	700
Kapitalinkomster och övriga inkomster	±0	±0	±0
Statsbidrag under utgiftsområde 25	13 327	24 076	26 476

därav ekonomiska regleringar	-673	-624	-624
Statsbidrag från övriga utgiftsområden	12 212	13 132	13 754
Utgifter	10 875	11 635	12 080
Finansiellt sparande i kommunsektorn	15 354	26 273	28 850

Tabell G Den offentliga sektorns finanser

Miljoner kronor - avvikelse från regeringen

	2024	2025	2026
Offentlig sektors inkomster	59 958	63 629	55 246
Offentlig sektors utgifter	114 926	132 275	148 970
Finansiellt sparande i offentlig sektor	-54 968	-68 646	-93 724
Staten	-70 672	-95 269	-122 924
Ålderspensionssystemet	350	350	350
Kommunsektorn	15 354	26 273	28 850
Finansiellt sparande i procent av BNP (nivå)	-1,55 %	-1,46 %	-0,76 %

Tabell H Statens budgetsaldo och statsskulden

Miljoner kronor - avvikelse från regeringen

	2024	2025	2026
Inkomster i statens budget	59 268	62 929	54 546
därav inkomster av försäld egendom	±0	±0	±0
Utgifter i statens budget	129 940	158 198	177 470
därav statsskuldsräntor	±0	±0	±0
Riksgäldskontorets nettoutlåning	±0	±0	±0
Kassamässig korrigering	±0	±0	±0
Statens budgetsaldo	-70 672	-95 269	-122 924
Statsskuld vid årets slut	70 672	165 941	288 865

Tabell I Inkomster i statens budget

Miljoner kronor - avvikelse från regeringen

	2024	2025	2026
Direkta skatter på arbete	21 250	20 400	21 100
Indirekta skatter på arbete	-30	-30	-50
Skatt på kapital	32 301	34 791	26 491
Skatt på konsumtion och insatsvaror	6 418	8 448	7 684
Offentliga sektorns skatteintäkter	59 938	63 609	55 226
avgår skatter till andra sektorer	-670	-680	-680
Statens skatteintäkter	59 268	62 929	54 546
Periodiseringar	±0	±0	±0
Statens skatteinkomster	59 268	62 929	54 546
Övriga inkomster	±0	±0	±0
Inkomster i statens budget	59 268	62 929	54 546

